

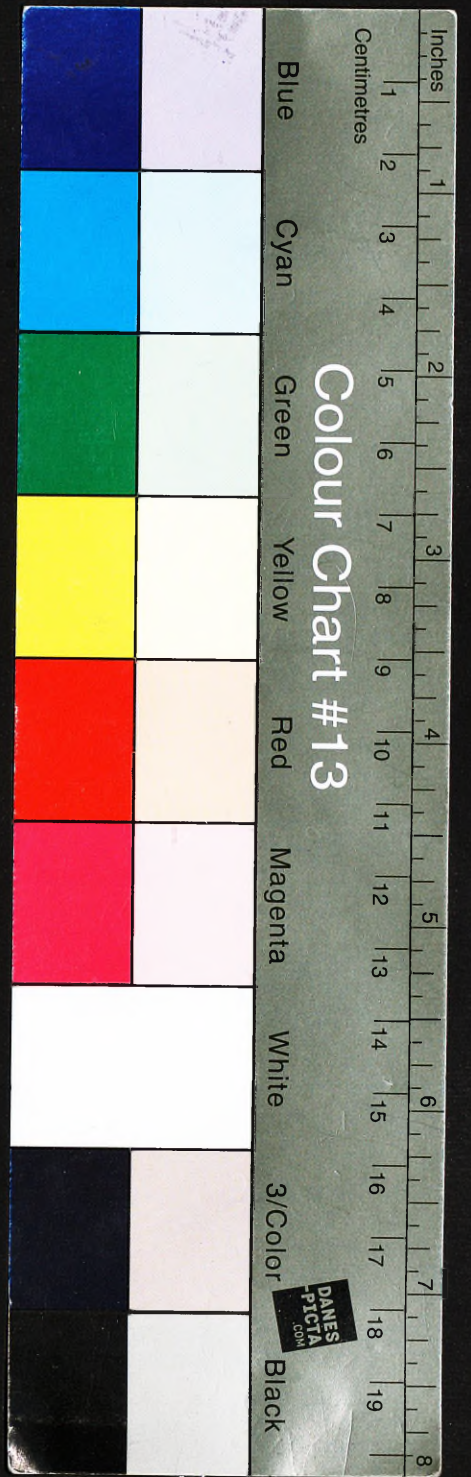
* 37

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

MIEJSCE, ROLA I ZADANIA BRYGADOWEJ GRUPY TAKTYCZNEJ W DZIAŁANIACH BOJOWYCH

p.k. „GRUPA”

PNB
WARSZAWA

74632

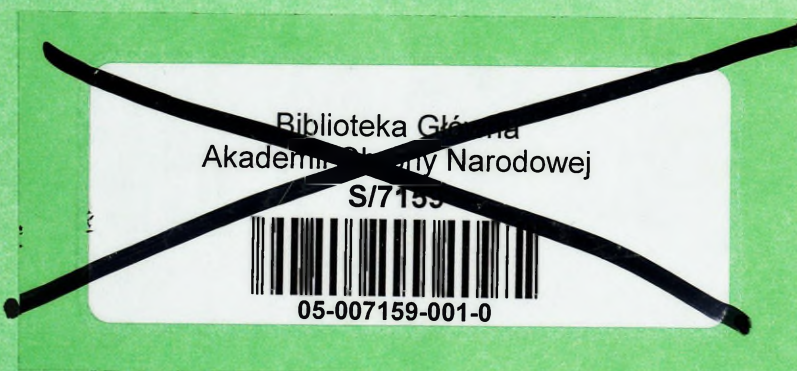
* 37

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

MIEJSCE, ROLA I ZADANIA BRYGADOWEJ GRUPY TAKTYCZNEJ W DZIAŁANIACH BOJOWYCH

p.k. „GRUPA”

PNB

WARSZAWA

74632

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

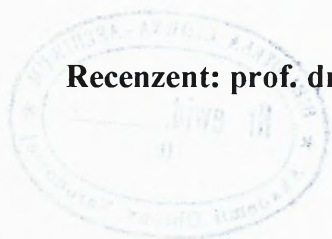
Wydział Wojsk Lądowych

MIEJSCE, ROLA I ZADANIA BRYGADOWEJ GRUPY TAKTYCZNEJ W DZIAŁANIACH BOJOWYCH

pk. GRUPA

Recenzent: prof. dr hab. Michał Huzarski

Praca wykonana pod kierownictwem naukowym prof. dr hab. Adama Tomaszewskiego przez zespół w składzie:

prof. dr hab. Adam Tomaszewski – opracowanie naukowe całości

płk dr hab. Ryszard Chrobak – wstępne opracowanie wyników badań

ppłk dr Zbigniew Mazurek – udział w badaniach

Korekta autorska

Prace techniczno-redakcyjne – mgr Grażyna Bereda

SPIS TREŚCI

WSTĘP	4
I. CHARAKTERYSTYKA WSPÓŁCZESNYCH DZIAŁAŃ BOJOWYCH	8
1.1. DETERMINANTY ZMIAN W DZIAŁANIACH BOJOWYCH.....	10
1.1.1. Nowe wyzwania i zagrożenia	10
1.1.2. Postęp techniczny.....	13
1.1.3. Środowisko walki – działania w terenie zabudowanym	19
1.1.4. Przynależność do Sojuszu Północnoatlantyckiego	29
1.1.5. Nowe koncepcje prowadzenia działań	29
1.1.6. Czynniki ludzkie	35
1.2. MODEL DZIAŁAŃ BOJOWYCH KOMPONENTU LĄDOWEGO W OPERACJI.....	41
II. ROLA I ZADANIA BRYGADOWEJ GRUPY TAKTYCZNEJ W DZIAŁANIACH BOJOWYCH	50
2.1. ISTOTA SIŁ ZADANIOWYCH I KWESTIE TERMINOLOGICZNE	50
2.2. TWORZENIE BRYGADOWYCH GRUP TAKTYCZNYCH	56
2.3. PRZEZNACZENIE I ZADANIA BRYGADOWEJ GRUPY TAKTYCZNEJ W DZIAŁANIACH BOJOWYCH	65
III. DZIAŁANIA BOJOWE BRYGADOWEJ GRUPY TAKTYCZNEJ	72
3.1. STRUKTURA DZIAŁAŃ	73
3.2. RODZAJE DZIAŁAŃ I ICH CHARAKTERYSTYKA	76
3.2.1. Działania obronne	78
3.2.2. Działania zaczepne.....	82
3.2.3. Działania opóźniające.....	87
ZAKOŃCZENIE	92
BIBLIOGRAFIA	94

WSTĘP

Rozwój techniki końca XX i początku XXI wieku stworzył sytuację, w której następuje bardzo dynamiczne wyposażanie wielu armii w różnego rodzaju śmiertelne systemy rażenia i środki, charakteryzujące się dużym zasięgiem i precyzją trafiania celów. Wyjątkowa śmiertelność tych środków zmienia obraz współczesnego pola walki, implikuje też zupełnie nowe wymagania w stosunku do sposobu przygotowania i prowadzenia wszystkich form działań bojowych.

W czasie wojny w Zatoce Perskiej armia amerykańska wykorzystywała jedenaście satelitów typu „Keyhole”, wykonujących nadzwyczaj precyzyjne zdjęcia z kosmosu. Satelity „Lacrosse” używane były do gromadzenia radarowych obrazów wrogiego terytorium. Do innych przykładów zaliczyć można statek kosmiczny „Project White Cloud”, który pozwalał zlokalizować okręty wroga, a supertajny satelita „Jumpseat” umożliwiał wykrywanie obcych elektronicznych przekazów¹. Wymienione środki jednoznacznie wskazują, że każde miejsce pola walki może znajdować się w zasięgu nowoczesnych środków rozpoznania, a zatem i ogniowego oddziaływania przeciwnika.

Jednocześnie przełom wieków, charakteryzuje się istotnymi zmianami w środowisku bezpieczeństwa. Zdecydowanie zmniejszyło się prawdopodobieństwo zaistnienia w Europie konfliktu zbrojnego na dużą skalę, co w drugiej połowie XX wieku było podstawowym zagrożeniem. Równoległe pojawiły się nowe zagrożenia, jak: konflikty lokalne, międzynarodowy terroryzm, zorganizowana przestępczość, niekontrolowane rozprzestrzenianie broni masowego rażenia i inne. Zagrożenia te wymagają często zmian w dotychczasowej strategii obronnej oraz weryfikacji dotychczasowego modelu sił zbrojnych i sposobów ich użycia w operacjach. Przykładem go jest chociażby nowa strategia NATO przyjęta w 1999 r., która poprzez operacje reagowania kryzysowego preferuje działania zapobiegające (profilaktyczne) przy użyciu sił wielo-

¹ Por. A. i H. Toffler, *Wojna i antywojna*, MUZA SA, Warszawa 1997 r., s.120.

narodowych. Świadczą o tym także zmiany dokonane w ostatnich latach w uzbrojeniu i strukturze Sił Zbrojnych RP, które zmierzały głównie do uzyskania nowych zdolności operacyjnych, takich jak: wysoka mobilność strategiczna i operacyjna wojsk, zdolność do funkcjonowania w zgrupowaniach wielonarodowych, możliwości prowadzenia różnorodnych działań w operacjach powyżej i poniżej progu wojny poza granicami kraju, zdolności do współdziałania komponentami pozamilitarnymi. W tym celu konieczne były także zmiany w uzbrojeniu sił zbrojnych (zwłaszcza wojsk lądowych) oraz sposobach przygotowania i działania wojsk. W nowych uwarunkowaniach ważną rolę odgrywają zgrupowania i grupy zadaniowe oraz działania połączone.

Pojawienie się nowoczesnych środków walki, oraz zmiany w sztuce operacyjnej i taktyce pola powodowane zmianami w środowisku bezpieczeństwa wymuszają, więc konieczność nowego spojrzenia na wiele zagadnień współczesnych działań bojowych. Warto też zauważyć, że po uzyskaniu pełnoprawnego statusu członkowskiego w strukturach sojuszniczych, powinniśmy czynić wielopłaszczyznowe starania zmierzające do podwyższenia zdolności bojowej naszych Sił Zbrojnych. Racjonalność i konieczność takiego działania wynika, z co najmniej dwóch powodów: podwyższania możliwości skutecznej obrony własnej integralności terytorialnej oraz wypełnienia nałożonych na nas zobowiązań koalicyjnych. Jednym ze sposobów przybliżających osiągnięcie wytyczonych celów jest wzbogacenie teoretycznych i praktycznych podstaw taktyki w obszarze przygotowania i prowadzenia współczesnych działań. Doświadczenia uzyskane w czasie realizacji zadań w ramach operacji w Iraku, ale także wnioski z wielu ćwiczeń prowadzonych w ostatnich latach w uczelni, jednoznacznie wskazują na olbrzymią różnorodność tych zadań i potrzeby indywidualnego podejścia do sposobu ich wykonania. Zwykle zadania te już na poziomie taktycznym wymagają angażowania pododdziałów różnych rodzajów wojsk, a niekiedy nawet różnych rodzajów sił zbrojnych i tworzenia nietypowych zgrupowań wojsk różnej wielkości. Wiele przesłanek wskazuje, że w współczesnych operacjach istotną rolę mogą odgrywać brygadowe grupy taktyczne tworzone doraźnie na bazie posiadanych sił. Mogą one skutecznie realizować ważne zadania we wszystkich rodzajach działań.

Mając na uwadze powyższe hipotezę, zespół badawczy postanowił szczegółowiej zbadać problem, zmierzając do określenia roli i zadań oraz możliwych sposobów działania brygadowych grup taktycznych w podstawowych rodzajach operacji. W tym celu konieczne było poszukiwanie odpowiedzi na następujące pytania:

- czym charakteryzują się współczesne działania wojsk operacyjnych i jakie czynniki terminują sposób ich użycia?
- jaki model działań wojsk przeważał w operacjach prowadzonych ostatnimi latami i jaką rolę spełniały w nich siły zawodowe?
- według jakich zasad tworzone były siły zadaniowe na poziomie taktycznym?
- jakie cele i zadania formułowano dla tych sił zadaniowych w operacjach?
- jaki jest optymalny skład tych sił i jakie czynniki o nim decydują?
- w jaki sposób powinny realizować zadania brygadowe grupy taktyczne w operacjach?

Uwzględniając charakter podjętego problemu, odpowiedzi na powyższe pytania poszukiwano przede wszystkim poprzez analizę obowiązujących dokumentów normatywnych (polskich i sojuszniczych) analizę literatury przedmiotu oraz doświadczeń uzyskanych w operacjach i doświadczeniach a także projektowanie i modelowanie działań taktycznych grup bojowych. Dużą wartość w badaniach stanowiły opinie dotyczące sposobu użycia wojsk we współczesnych operacjach uzyskane bezpośrednio od oficerów biorących udział w stabilizacyjnej w Iraku. Opinie te z oczywistych względów dotyczyły głównie problemów tworzenia i użycia grup zadaniowych w działaniach prowadzonych powyżej progu wojny, ale zwracał uwagę na wiele istotnych kwestii organizacyjnych.

Wyniki prowadzonych analiz, ocen i porównań zawarte zostały w kolejnych rozdziałach niniejszej pracy.

W rozdziale pierwszym przedstawiony został zarys ogólnej teorii problemu, wybrane (zasadnicze) czynniki determinujące współczesne działania bojowe.

W rozdziale drugim zaprezentowano wyniki badań dotyczące sposobów zasadniczych problemów związanych z rolą oraz konglomeratem zadań Brygadowej Grupy Taktycznej w działaniach bojowych w ramach operacji połączonej.

W rozdziale trzecim zawarto wyniki badań dotyczące sposobów prowadzenia działań przez Brygadową Grupę taktyczną w podstawowych rodzajach walki, we współczesnych uwarunkowaniach.

W końcowej części pracy przedstawiono uogólnione rezultaty badań nakreślające kierunki i tendencje rozwojowe taktyki Brygadowej Grupy Taktycznej. Rezultaty przeprowadzonych badań uzupełnią załączniki obrazujące wygenerowane wnioski oraz wyniki prowadzonych analiz porównawczych.

W treści opracowania, zespół autorski, uwzględnił wyniki badań najnowszych programów badawczych¹, innych armii, poglądy uznanych analityków i teoretyków wojskowych², zapisy najmowych dokumentów normatywnych NATO³. Uzyskane wyniki badań są zgodne z ogólnymi kierunkami rozwoju wiedzy taktycznej zawartymi w wielu innych publikacjach naukowych⁴. Należy również podkreślić, iż treść niniejszej pracy stanowi rozwinięcie, kontynuację i wzbogacenie rezultatów wieloletnich badań prowadzonych przez członków zespołu w obszarze taktyki i sztuki operacyjnej.

W realizacji procedury badawczej autorzy dążyli do uzyskania możliwie wysokiego stopnia prawdziwości prezentowanych wyników, jednak ich ocena będzie możliwa w stosownej perspektywie czasowej na podstawie nowelizowanych treści teoretycznych oraz zbieranych doświadczeń militarnych i szkoleniowych.

Autorzy mają nadzieje, że przedstawione rozważania stanowią będą materiał inspirowany do prowadzenia dalszych badań i przemyśleń.

Autorzy mają świadomość, że uzyskane wyniki badań, zawarte w opracowaniu posiadają wartość wstępnie zweryfikowanej hipotezy. Pełna weryfikacja byłaby, bowiem możliwa w warunkach działań bojowych. Jednakże ważną w dalszej weryfikacji przyjętych opracowaniu rozwiązań będą odgrywać ćwiczenia. z tych też względów autorzy będą postulować, by rozwiązania te zostały uwzględnione w treści wybranych ćwiczeń prowadzonych w AON w najbliższych latach.

¹ Np.: amerykański program badawczy „FORCE XXI”, czy NATO-ski „Land Operations 2020”.

² Np.: Scales R., *Future warfare*, Carlisle Barracks, USA 1999.

³ *Koncepcja strategiczna Sojuszu*, przyjęta przez szefów rządów biorących udział w spotkaniu Rady Północnoatlantyckiej w Waszyngtonie 23-24 kwietnia 1999r.

⁴ Np. Praca naukowo-badawcza M. Huzarski, *Wpływ nowych wyzwań i zagrożeń na zmiany w taktyce wojsk lądowych pk. „Kontra”*, AON, Warszawa 2002.

Rozdział I

CHARAKTERYSTYKA WSPÓŁCZESNYCH DZIAŁAŃ BOJOWYCH

Postęp techniczny, jaki nastąpił w drugiej połowie XX i na początku XXI wieku wymusza zmiany w wielu dziedzinach życia społecznego, w tym również w obszarze militarnym.¹ W jego wyniku obok rewolucji elektronicznej i informacyjnej w technice wojskowej dokonał się przełom w wielu środkach walki. Konsekwencją tych przemian było odrzucenie wielu starych koncepcji prowadzenia działań bojowych w tym również dotyczących działań obronnych, jako nieadekwatnych do istniejącej rzeczywistości i potrzeb oraz opracowanie nowych założeń w pełni przystających do istniejących zagrożeń i potrzeb oraz realiów pola walki początku XXI wieku. Przemiany te wytyczają podstawy racjonalnego i efektywnego działania, stosownie do rodzaju i skali zagrożenia, w każdych warunkach terenowych i pogodowych. Zakładają znaczny wzrost skuteczności prowadzonych działań na wszystkich poziomach sztuki wojennej, w tym szczególnie na poziomie taktycznym.

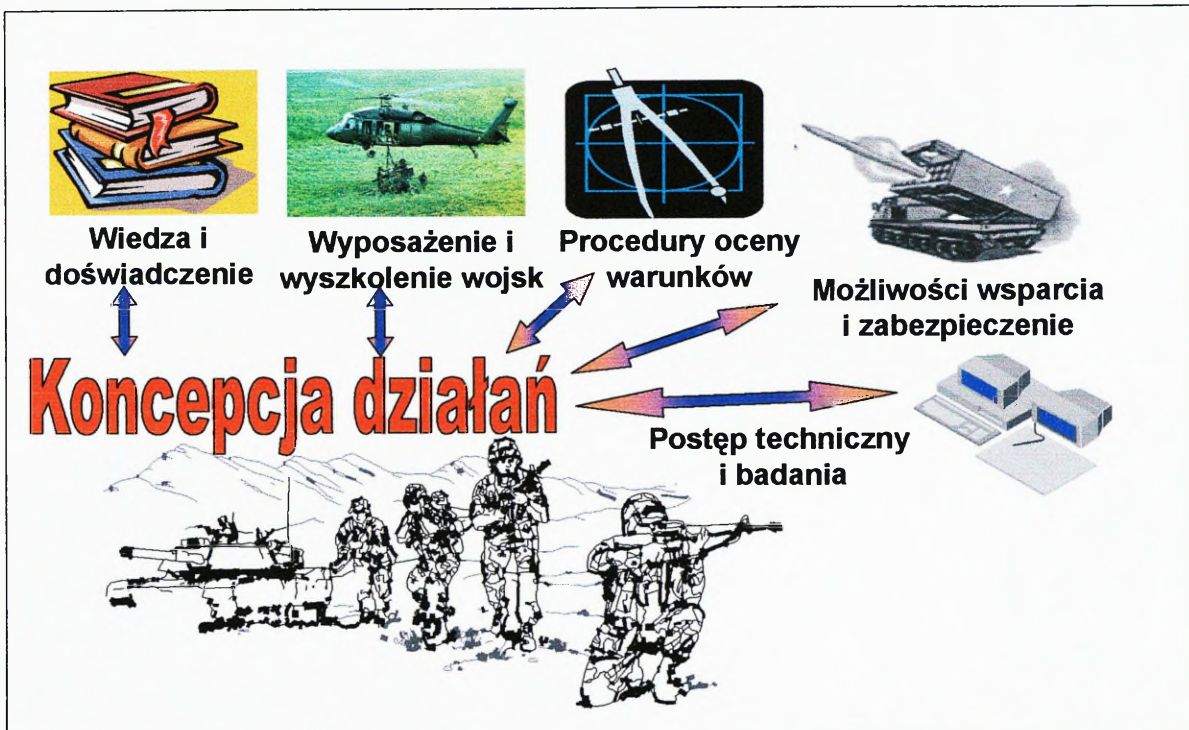
Jednym z podstawowych pytań, jakie nurtują wielu teoretyków, jest pytanie o naturę zachodzących zmian na polu walki. Analiza zarówno opracowań prognostycznych², jak i wniosków z konfliktów zbrojnych pozwala przyjąć wielce prawdopodobną hipotezę istnienia sprzężenia zwrotnego między zmieniającą się naturą walki, metodami i technikami jej prowadzenia a środkami walki.

Analizując zjawiska walki zbrojnej, tworzymy bazę do powstania nowych teorii jej prowadzenia. Te z kolei – wprowadzane do praktyki – stanowią źródło doświadczeń wywierających istotny wpływ na powstanie nowych, doskonalszych ich odmian.

¹ Por.: F. Heisbourg, *Wojny*, Warszawa, Prószyński i S-ka 1998, s. 11.

² E. Heisbourg, *Wojny*, Warszawa 1998; W. Kaczmarek, Z. Ścibiorek, *Przyszła wojna – jaka?*, Warszawa 1995; A. i H. Toffler, *Wojna i antywojna*, Warszawa 1997; A. Toffler, *Trzecia fala*, Warszawa 1997; C. Weinberger, P. Schweizer, *Następna wojna światowa*, Warszawa 1999; S. Grant, *Tomorrow's battlefield*, Jane's Defense 1997; G. R. Sullivan, J. M. Dubik, *Land Warfare in the 21st Century*, Carlisle Barracks, Pensylwania 1993; C. Bellamy, *The Evolution of Modern Land Warfare: Theory and Practice*, London and New York, 1990; R. Scales, *Future warfare*, Carlisle Barracks, USA 1999; Z. Ścibiorek, *Wojna czy pokój?*, Wrocław, Ossolineum 1999.

Intelekt i technika stanowią, więc podstawowe, choć nie jedyne, wyznaczniki zmian zachodzących na polu walki.

Rys.1.1. Wybrane determinanty zmian w działaniach bojowych na poziomie taktycznym

Źródło: R. Chrobak, Wybrane aspekty organizowania i kierowania działaniami obronnymi, Warszawa 2004, s.8.

Teorie wojskowe wypływają z historycznych obserwacji – od starożytności do współczesności – systematycznego studiowania organizacji wojsk, ich strategii i taktyki, technicznego rozwoju środków walki oraz zastosowanych procedur. Źródłem, które wyznacza kolejne kierunki przeobrażeń są wnioski z konfliktów, jakie miały miejsce w ostatnim okresie np. w Afganistanie i Iraku.

W dalszej części tego rozdziału zostaną przedstawione podstawowe uwarunkowania rozwoju działań bojowych. Niepełne rozpatrzenie wszystkich kwestii, a tylko zasygnalizowanie najważniejszych, wynika przede wszystkim z ograniczeń, jakie przyjął zespół badawczy, podejmując bardzo szeroką problematykę.

1.1. DETERMINANTY ZMIAN W DZIAŁANIACH BOJOWYCH

1.1.1. Nowe wyzwania i zagrożenia

Jedną z zasadniczych przyczyn zmian w sposobach prowadzenia działań bojowych na poziomie taktycznym, są nowe wyzwania¹ i zagrożenia. Ich analiza pozwala sądzić, że wywołują one często działania, które są bezpośrednią reakcją na pojawiające się niebezpieczeństwa. Analiza ta, jak również podejmowane działania, wymagają dużej rozwagi. Decyzje powinny być podejmowane na podstawie wszelkich dostępnych danych, aby nie dopuścić do zbyt pochopnych i nieprzemyślanych działań.

W tym miejscu warto zastanowić się nad pytaniem: *Co dziś i w najbliższej przyszłości może stanowić o charakterze ewentualnych konfliktów? Jakie zagrożenia stanowić będą o ich powstawaniu?* Odpowiedź na tak sformułowane pytania nie jest jednoznaczna, chociażby ze względu na ciągle zmieniającą się rzeczywistość. Na miejsce starych zagrożeń² pojawiły się nowe, które obecnie wiążą się z destabilizacją polityczną i gospodarczą w niektórych państwach naszego regionu, wzrostem nacjonalizmów regionalnych, konfliktami religijnymi oraz międzynarodowym terroryzmem i zorganizowaną przestępczością. Możliwych źródeł ewentualnych konfliktów jest jednak znacznie więcej. Amerykański teoretyk Francis Fukujama w końcu lat osiemdziesiątych pisał o nacjonalizmie regionalnym i fundamentalizmie religijnym, co znalazło już swoje potwierdzenie w wydarzeniach na Półwyspie Bałkańskim. S. Huntington oraz H. Kan i A. Wiener w swoich dociekaniach jedno z zasadniczych zagrożeń przełomu XX i XXI wieku widzą w konfrontacji różnych cywilizacji ziemskich, szczególnie w Euroazji i na obrzeżach Pacyfiku. Z kolei R. Scales komendant U.S. Army War College w książce *Przyszła wojna* (Future Warfare) wyodrębnia pięć źródeł konfliktów: podziały biedny-bogaty, problemy etniczne, walkę o dominację, przeciwstawne interesy ekonomiczne, oraz walkę o strefy surowców naturalnych³.

¹ „Wyzwanie” to działanie mające na celu skłonienie przeciwnika do podjęcia walki. *Mały Słownik Języka Polskiego*. PWN, Warszawa 1995, s. 1087.

² Np. związanych z powojennym podziałem na dwubiegunowy świat.

³ H. Scales, *Future warfare*, Carlisle Barracks, U.S. Army War College 1999.

Wróćmy do problemu wyzwań i zagrożeń, gdyż od ich określenia uzależnione są prognostyczne zmiany w taktyce wojsk lądowych, w tym również w działaniach bojowych. Wnioski wynikające z prac cytowanych autorów, a także innych, pozwalają przypuszczać, że zagrożenia kryzysowe, stanowią obecnie jeden z głównych determinantów zmian w taktyce. Wśród obecnych wyzwań, a tym samym zagrożeń kryzysowych, należy przede wszystkim wymienić: problemy etniczne (nacjonalizm), terroryzm, międzynarodową ekspansję islamu, globalizm oraz walkę o strefy surowców naturalnych.

Klasyfikując powyższe wyzwania i zagrożenia, można dokonać ich podziału na: wyzwania pokojowe, zagrożenia kryzysowe oraz zagrożenia wojenne. Należy zauważyć, że klasyfikacja ta jest w dużym stopniu zgodna z ujęciem oficjalnym. Jednakże w kategorii rozpatrywanego przez nas problemu - działań bojowych - interesować nas będą zagrożenia kryzysowe i wojenne.

Wracając do zagrożeń kryzysowych, należy podkreślić, iż wśród teoretyków wojskowych, jak również analityków cywilnych panuje zgodność, iż są głównym niebezpieczeństwem dla stabilności międzynarodowej, w tym także dla bezpieczeństwa Polski. Dzielą się one na **bezpośrednie i pośrednie**. Do bezpośrednich zagrożeń kryzysowych należy między innymi zaliczyć: manewry wojsk w pobliżu granic Polski; naruszanie przestrzeni powietrznej lub obszaru morskiego; wywoływanie incydentów granicznych, występowanie ostrych kryzysów wewnętrznych lub międzynarodowych w pobliżu granic Polski, a także ekspansje międzynarodowych działań organizacji (grup) przestępczych.¹

Z kolei w koncepcjach natowskich przyjmuje się dziesięć sytuacji kryzysowych, wymagających użycia sił zbrojnych, wśród których do realiów mogą przystawać następujące scenariusze:

- operacja antyterrorystyczna likwidująca zagrożenie zewnętrzne;
- międzynarodowa interwencja zbrojna;
- destabilizacja w pobliżu granic Polski;
- kryzys społeczno - polityczny w Polsce.²

¹ Por. B. Balcerowicz, *Pokój i nie-pokój*, Bellona, Warszawa 2002 r., s.186.

² Por. B. Balcerowicz, *Pokój i....*, op. cit. s. 187-188.

Wyżej wymienione scenariusze, jak również inne trudne w obecnej dobie do zdefiniowania zagrożenia, wymagać będą często interwencji zbrojnych w skali taktycznej lub operacyjnej, wywierając i wymuszając jednocześnie wiele zmian w praktycznym ich prowadzeniu. Należy przypuszczać, że działania (operacje) obronne i stabilizacyjne będą wśród nich odgrywać szczególną rolę.

Zagrożenia wojenne oceniane są obecnie jako mniej prawdopodobne, zwłaszcza w odniesieniu do wojny na globalną (dużą) skalę. W ocenach teoretyków występuje znacznie większe prawdopodobieństwo wybuchu lokalnego konfliktu zbrojnego. W odróżnieniu od wojny na dużą skalę, może on nastąpić po stosunkowo krótkim czasie narastania zagrożenia a rozpoczęty może być zaskakującymi działaniami zbrojnymi¹.

Wśród zagrożeń występują również pozamilitarne zagrożenia kryzysowe, o różnym zasięgu. Do tej grupy najczęściej zalicza się: kryzysy ekonomiczne, destabilizację w sferze gospodarczej i społecznej, fundamentalizm religijny, zorganizowany przemyt, korupcja struktur władzy, handel narkotykami, czy też występujące w wielu państwach świata zjawiska patologii społecznej sprzyjające rozwojowi przestępczości zorganizowanej. Zagrożenia te nie tylko będą wymagać wsparcia ze strony sił zbrojnych, ale przede wszystkim zastosowania zupełnie nowych form i sposobów działania.

Należy mieć świadomość, że każdy rodzaj zagrożenia w praktyce wymaga innego sposobu reakcji przy użyciu adekwatnych do tego zagrożenia sił i środków. Typowe zagrożenia o charakterze militarnym będą wymagały przede wszystkim reakcji przy użyciu sił zbrojnych wspieranych często przez formacje pozamilitarne. W przypadku zagrożeń innych (niemilitarnych) sytuacja będzie odwrotna. Wówczas wydzielone pododdziały sił zbrojnych mogą wspierać działania sił podległych MSWiA. W każdej z wymienionych sytuacji o zadaniach wojsk oraz sposobie ich realizacji będą decydować przede wszystkim: rodzaj i skala zagrożenia, cel podjętego działania (operacji) oraz możliwe do użycia siły i środki. Jeżeli reagowanie na sytuację kryzysową będzie posiadało wymiar ponadnarodowy, wówczas zadania komponentu naro-

¹ Strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, 2000 r., s. 13.

dowego i sposób ich wykonania będzie uzależniony także od przyjętej koncepcji reagowania przez sztab międzynarodowy.

Podsumowując dotychczasowe rozważania, należy zauważyć, iż wieloletnie badania w dziedzinie nauki wojennej wykazały dobitnie i przekonywująco, że ocena zagrożeń i wyzwań, ich charakteru i skali, wywierała zasadniczy wpływ na charakter i sposoby walki. Często czynnik ten wpływał w takim samym stopniu na naturę walki zbrojnej, jak i na środki techniczne oraz organizację i wyszkolenie wojsk. Z wyzwaniami i zagrożeniami wiążą się nie tylko problemy bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego, ale również dotyczące zmian w taktyce, w znacznym stopniu zmieniając i poszerzając obecne relacje pomiędzy poszczególnymi poziomami działań wojennych. Każde z zagrożeń o charakterze ogólnym, zależnie od różnych uwarunkowań, może mieć określoną specyfikę i odpowiednie poziomy szczegółowości. Stanowią one podstawę do wprowadzania adekwatnych zmian w planowaniu i prowadzeniu działań bojowych.

1.1.2. Postęp techniczny

W literaturze przedmiotu najczęściej wskazuje się na postęp techniczny, jako podstawowy determinant zmian zachodzących na współczesnym i przyszłym polu walki. Czy tak jest w istocie? F. Heisbourg, w swojej książce *Wojny* pisze: „*To w jaki sposób technika zostanie zaangażowana w przyszłe konflikty będzie w dużej mierze zależało od celów wojen, które nas czekają*”.

Innowacje technologiczne, z których wiele było zaprezentowanych w Zatoce Perskiej, powodują szybsze powstawanie tego, co wielu teoretyków nazywa „wojsko-technologiczną rewolucją”¹. Ta „rewolucja” będzie wywierać wpływ na działania bojowe, poprzez pięć dominujących trendów:

- skuteczność rażenia i rozproszenie;
- masę i precyzję ognia;
- integrującą technologię;

¹ Np.: A. Toffler, *Trzecia fala*, Warszawa 1997.

- masowość i skuteczność;
- oraz niewidzialność i wykrywalność¹.

Nowoczesne uzbrojenie typu MLRS, Apache, Patriot, Lance, ATACMs, Abrams, Bradley – szczególnie w połączeniu z platformami umieszczonymi w kosmosie, systemami bojowymi i manewrowymi innych rodzajów wojsk oraz sprzętem, takim jak: czujniki laserowe i GPS – potwierdzają, że trendy w kierunku zwiększania skuteczności rażenia i to na coraz większych zasięgach oraz rozproszenia żołnierzy i jednostek, są ciągle rozwijane. Można więc stwierdzić, że trend ten będzie powodował dalsze zmiany w taktyce, organizacji, doktrynie, sprzęcie, przemieszaniu jednostek oraz metodach dowodzenia – podobnie jak miało to miejsce w przeszłości.

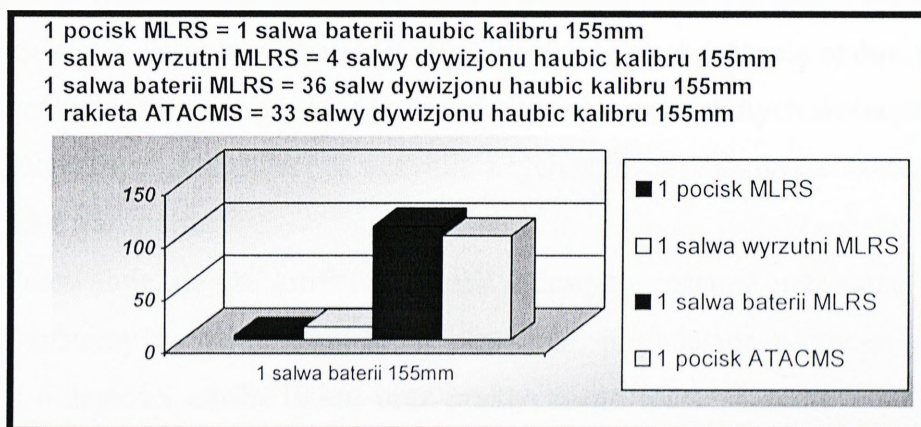
Drugi z trendów łączy dwa czynniki: pierwszy z nich to masa ognia (jako tonaż przenoszony w określonym czasie), drugi – precyzja ognia. Martin van Creveld wskazuje, że *„Ostatecznie, efekt domina związany z rozwojem systemów broni, spowodował ogromny wzrost masy ognia, jaka mogła zostać przenoszona, wzrost zasięgu, na jaki ta masa mogła zostać przeniesiona oraz dokładność z jaką to mogło zostać wykonane. Kombinacja tych wszystkich trzech czynników oznaczała, że ...pole walki stało się bardziej śmiertelniejszym miejscem niż kiedykolwiek przedtem”*.

Wraz ze wzrostem masy ognia wzrosło znaczenie precyzji. Obecnie rozwijana jest i w coraz szerszym zakresie wprowadzana do wojsk broń kierowana laserowo (np. wyrzutnie przeciwpancernych pocisków kierowanych), precyzyjne systemy kierowania ogniem, systemy broni precyzyjnego rażenia dalekiego zasięgu, podświetlacze laserowe, naprowadzające pociski oraz bomby zrzucane z samolotów. Coraz powszechniej stosowana jest „inteligentna” amunicja. Potwierdza to trend w kierunku wzrostu precyzji związany z masą ognia, ale również dostrzegać należy stałe doskonalenie innych parametrów rażenia takich, jak: zasięg oddziaływania, przebijalność i szybkość reakcji ogniowej. Precyzja uderzeń spowoduje, że do zniszczenia celu potrzeba będzie użyć znacznie mniej amunicji.

¹ Por.: G. Sullivan, J. Dubik, *Land Warfare in the 21st Century*, Carlisle Barracks, Pensylwania 1993.

Nowe generacje środków przeciwpancernych, których systemy kierowania, zasięg i przebijalność pancerzy uczyniły nieopłacalne dalsze zwiększanie ich grubości, spowodują, że niszczenie tych środków zostanie powierzone piechocie, a zastosowanie pancerzy reaktywnych lub użycie do ich budowy lekkich stopów metali wpłynie na zmniejszenie wagi wozów bojowych, czyniąc je bardziej manewrowymi.

Z dużego arsenału środków rażenia ogniowego coraz większy udział przypadają będzie rakietom i pociskom precyzyjnym – samonaprowadzającym na cele pojedyncze i grupowe. Zobrazowaniem ich wartości niech będzie cytat z książki *Wojny* F. Heisbourga „zniszczenie celu o średnicy boiska do piłki nożnej w końcu II wojny światowej wymagało użycia 300 samolotów powodujących masowe zniszczenia w jego okolicy. Podczas gdy wojna w Zatoce Perskiej dowiodła, że infrastruktura wielkiego miasta może zostać zniszczona ze stosunkowo niewielką szkodą dla ludzi i budynków”.

Rys.1.2. Porównanie skuteczności pocisków DPICM MLRS i haubic 155 mm

Źródło: R. Chrobak, *Wybrane aspekty organizowania i kierowania działaniami obronnymi* Warszawa 2004, s.13.

Podobnie jak w przypadku wzrostu masy ognia, wzrost precyzji wpłynie na zmiany w uzbrojeniu, sprzęcie, taktyce, jak również organizacji sił lądowych XXI wieku. Precyzja rażenia spowoduje, że w wielu przypadkach ilość zastąpiona zostanie jakością. Wprowadzenie broni dużej energii (high-energy weapon), technologii dział elektromagnetycznych, superprzewodności i innych, jeszcze nie do końca zidentyfi-

kowanych technologii¹, pozwoli na utrzymywanie się trendów wzrostu precyzji i masy ognia.

Efekty pierwszych trzech tendencji – skuteczności rażenia i rozproszenia, masowania i precyzji ognia oraz integrującej technologii – łączą się, argumentując powstanie czwartej – wskazującej na znaczenie i zdolność stosunkowo niewielkich sił w tworzeniu decydujących o powodzeniu efektów.

Jednym z najbardziej widocznych efektów postępu technicznego i zarazem przedstawianych tendencji jest powołanie nowego rodzaju wojsk, jakim są wojska aeromobilne, wyposażone w śmigłowce i samoloty. Analiza dokumentów prognozy stycznych wskazuje na szybki rozwój tej formacji wojsk².

Coraz doskonalsze śmigłowce – latające wozy bojowe – dzięki swej ruchliwości (manewrowości) umożliwią zwiększenie obszaru oddziaływania wojskami, zarówno w głąb ugrupowania przeciwnika, jak i w obszarze tyłowym wojsk własnych. Możliwość działania desantów i grup desantowo-szturmowych stała się realna, praktycznie we wszystkich rodzajach walki. Możliwość zastosowania różnych wariantów uzbrojenia współczesnych śmigłowców, uczyniła z nich zarówno niezwykle skuteczny środek walki, jak i transportu.

Przewiduje się, że lotnictwo wojsk lądowych zostanie uzbrojone w specjalistyczne systemy do zwalczania broni pancernej, posiadające zdolność identyfikacji celów z odległości około 10 km oraz praktycznego ich niszczenia z odległości 6-8 km³. Parametry te wskazują, że przy skuteczności ognia czołgów i innych środków opancerzonych, sięgającej do 4 km, nie są one w stanie nawiązać bezpośredniej walki ze śmigłowcami.

Analizując problem wpływu postępu technicznego na przyszłe pole walki, należy ten problem postrzegać szerzej niż tylko w kategoriach zmian możliwości bojowych sprzętu wprowadzanego do uzbrojenia wojsk. Dla wielu, którzy pokładają bezgraniczną wiarę w technologię, wojna jest przewidywalnym fenomenem. Pokonanie przeciwnika to zaś kwestia prostych analiz koszt/efekt, a efektywność to kalkulacje

¹ Por.: M. Kaku, *Wizje czyli jak nauka zmieni świat w XXI wieku*, Warszawa, Prószyński i S-ka 2000, s.129.

² Por.: Z. Ścibiorek, *Wojna czy pokój?*, Wrocław, Ossolineum 1999, s.89.

³ Por.: I. Witkowski, *Broń przeciwpancerzna*, Warszawa, Wyd. Lampart 1996, s. 191.

liczby zniszczonych celów i poniesionych strat. Historia wskazuje jednak całkowicie inny obraz. Wojna jest jednoznacznie niepewnym zjawiskiem, w którym przypadek, szansa starcia pomiędzy elementami oraz ograniczenia ludzkiego umysłu, gdy pracuje się w środowisku permanentnego stresu, znacznie ograniczają możliwość przewidywania rezultatów. H. Scales w książce *Future warfare* napisał: „Rozważając problem przyszłych wojen ważne jest aby pamiętać, że są pewne niezmiennie czynniki każdego konfliktu, których technologia nie jest w stanie zmienić”¹.

Historia wojskowości dostarcza wielu przykładów świadczących o istotnej, a wręcz podstawowej roli techniki wojskowej w kreowaniu koncepcji taktycznych. Rolę taką spełniło wynalezienie prochu i skonstruowanie środków rażenia w oparciu o jego właściwości. Spowodowało to powstanie początkowo taktyki linearnej, a następnie kolumnowej. Pojawienie się na polu walki artylerii dalekonośnej przyczyniło się do powstania fortyfikacji polowych oraz wymusiło rozwijanie się wojsk do walki poza zasięgiem tej groźnej broni. Z kolei tyraliera to odpowiedź na wyposażenie wojsk w karabiny maszynowe, a taktyka klina pancernego stała się realna po masowym wprowadzeniu czołgów.

Należy również zauważyć, że współczesny arsenał uzbrojenia wojsk składa się wciąż z dużej liczby środków walki o różnym przeznaczeniu, różnych możliwościach bojowych i różnym sposobie użycia. z kolei współczesne zadania wojsk w operacjach wymagają skoordynowanego wykorzystania możliwości różnych środków walki. O efektywności współczesnych działań zbrojnych decyduje przede wszystkim umiejętny dobór sił i środków do ich prowadzenia oraz wysoki stopień koordynacji ich wysiłku. Z tych też powodów od wielu lat w teorii i praktyce stosuje się pojęcie „broni połączonych” oraz „operacji połączonych”. Połączoność wysiłków różnych rodzajów wojsk i sił zbrojnych zapewnia bowiem efektywne wykorzystanie posiadanego potencjału bojowego różnych środków walki i ułatwia osiągnięcie założonych celów w operacji. zapewnia także osiągnięcie tych celów przy minimalnych stratach własnych, czego dowodem jest chociażby operacja „Pustynna Burza” w Iraku.

¹R. Scales, *Future warfare*, Carlisle Barracks, USA 1999, s. 63. Generał H. Scales jest komendantem U.S. Army War College; Carlisle Barracks, USA.

W świetle powyższego, niezwykle istotnym problemem jest właściwy dobór sił i środków do wykonania określonych zadań w operacji, zwłaszcza, gdy we współczesnych operacjach zadania te mogą być krańcowo różne. Trudno byłoby je wówczas realizować przy użyciu tradycyjnych struktur. z tych też powodów coraz większą rolę odgrywają zgrupowania zadaniowe, tworzone na bazie struktur tradycyjnych, dysponujące siłami i środkami różnych rodzajów wojsk adekwatnymi do sytuacji i zadania. Przykładem takiego zgrupowania do realizacji zadań na poziomie taktycznym może być brygadowa grupa taktyczna.

Można, zatem założyć istnienie sprzężenia zwrotnego między zmieniającą się naturą walki, metodami i technikami jej prowadzenia a środkami walki. Taktyka, analizując zjawiska walki zbrojnej, tworzy bazę do powstania nowych teorii jej prowadzenia. Wśród tych teorii szczególnie istotne miejsce zajmuje kwestia przygotowania i prowadzenia działań bojowych przez tworzone do generowanych zadań Brygadowych Grup Taktycznych. Teorie te - wprowadzane do praktyki - stanowią źródło doświadczeń wywierających istotny wpływ na powstanie nowych, doskonalszych ich odmian. Intelpekt i technika stanowią więc podstawowe, choć nie jedyne, wyznaczniki zmian w taktyce, w sposobie rozgrywania walki w różnorodnych jej rodzajach i formach. Rozstrzygnięcie tej alternatywy nie wskazuje jednak roli, jaką aktualnie spełnia **postęp techniczny** w zmianach zachodzących w taktyce walki wojsk lądowych, w prowadzeniu takich działań jak walka obronna czy też działania zaczepne.

Sieciocentryczne pole walki jest poważnym skokiem naprzód w prowadzeniu działań wojennych. Nowe cyfrowe technologie zwiększą możliwości dowódcy i sztabu oraz podległych jednostek w zakresie prowadzenia działań przy posiadaniu mniejszych środków, a kompletne wykorzystanie tych technologii zrewolucjonizuje procedury dowodzenia i sztabowe. Należy oczekiwać, że w wyniku zastosowania nowoczesnego oprogramowania komputerowego wkrótce informacje, które obecnie transmitowane są przez radio i synchronizowane na diagramach i mapach, będą synchronizowały się automatycznie, komputer – komputer. Inteligentne systemy dowodzenia i kierowania (C²) spowodują jednakowe postrzeganie pola walki na różnych szczeblach dowodzenia, co ułatwi szybkie zmasowanie środków walki – broni precyzyjnej i jednostek manewrowych – w celu szybkiego osiągnięcia zakładanych celów.

1.1.3. Środowisko walki – działania w terenie zabudowanym

W wyniku postępu naukowego i rozwoju społeczeństw zmieniać się również będzie środowisko walki. O wpływie środowiska walki na taktykę działania nie trzeba nikogo przekonywać. Przegrali swoje bitwy ci, którzy lekceważyli jego wpływ na pole walki. Już jeden ze starożytnych teoretyków Sun Tzu (Sun Zi) dostrzegł znaczenie środowiska walki. W *Sztuce wojny* pisał: „*Poznaj siebie i poznaj wroga, dopiero wtedy twoje zwycięstwo nie będzie zagrożone. Poznaj warunki terenu i pogody, wtedy twoje zwycięstwo będzie całkowite*”¹. Znajomość terenu i umiejętność jego wykorzystania jest jednym z zasadniczych atutów w rękach każdego dowódcy, czego potwierdzeniem są przykłady z historii wojen. Również stwierdzenie „... *pozwólcie terenowi walczyć*” świadczy o rozumieniu i docenianiu znaczenia warunków terenowych, w których prowadzone są działania.

Przyśpieszony rozwój gospodarczy zwiększy stopień zurbanizowania i zagęszczenia infrastruktury terenu, powodując systematyczne zmniejszanie się obszaru terenu otwartego. Zmieniać się będzie nie tylko wielkość, ale również charakter terenu zabudowanego. Zauważalną tendencją jest powstawanie coraz większej ilości obszarów (dzielnic) o charakterze willowym. Wzrastają też obszary wysokiej zabudowy, z reguły o publiczno-przemysłowym charakterze. Intensywnie rozbudowuje się część podziemną miast. W celu usprawnienia ruchu powstają bardzo szerokie arterie przelotowe, a wokół miast coraz częściej buduje się „małe” i „duże” obwodnice.

Według oceny specjalistów i teoretyków wojskowych środowisko to, będzie na współczesnym, jak i perspektywicznym polu walki spełniać coraz większą rolę. Warto w tym miejscu zacytować zdanie amerykańskiego teoretyka S. E. Alexander, który twierdzi że „*Jednym z ważnych czynników, który wpłynął na transformację armii amerykańskiej jest wniosek, że przyszłe zadania strategiczne operacyjne i taktyczne, czy to będzie natarcie, obrona czy działania na rzecz wsparcia pokoju, będą prowadzone w terenie zabudowanym*”².

¹ Sun Tzu, *Sztuka wojny*, Warszawa, Przedświt 1994, s. 116.

² S. E. Alexander, *Urban Warfare: U.S. Forces in Future Conflicts*, Military Review, styczeń – luty 2002 r.

Środowisko leśne również zmienia swoją strukturę. Należy oczekiwać dalszego wzrostu zagospodarowania terenów leśnych (z wyjątkiem rezerwatów przyrody). Spowoduje to podział terenów leśnych na wyraźne kwartały, rozbudowę sieci dróg i polepszenie stanu technicznego już istniejących, a także przerzedzanie i uporządkowywanie drzewostanu.

Podobne zmiany najprawdopodobniej zachodzą będą w terenach górskich, gdzie należy oczekiwać polepszenia i rozbudowy sieci drogowej. Specyficzną cechą tej rozbudowy będzie powstawanie dużej ilości tuneli i mostów. W rejonach nadmorskich należy oczekiwać powstania nowych obszarów zabudowy o wyraźnie wypoczynkowym charakterze, zagospodarowaniu ulegać będzie coraz większy obszar brzegu morskiego.

Możliwe do zaobserwowania tendencje wskazują również na duże zmiany w rejonach przeszkód wodnych, szczególnie rzek. Oczekiwać należy uregulowania ich biegu, obudowania brzegów, zbudowania wielu nowych obiektów hydrotechnicznych oraz budowy nowych przepraw stałych – mostów. Zmniejszy się ilość terenów bagiennych, powstawać będą nowe odcinki kanałów.

Na podstawie przedstawionych możliwych kierunków przemian środowiska oraz analiz opracowań prognostycznych można postawić tezę, że największe zmiany, jakie zajdą w środowisku walki, związane będą ze wzrostem terenów zabudowanych i rozbudową sieci komunikacyjnej, szczególnie tras szybkiego ruchu. Konsekwencją tych zmian będzie dalsze zmniejszanie się terenu otwartego. Przy powiększonym obszarze działań oddziałów i związków taktycznych oraz tworzonych zadaniowych grup taktycznych (zgrupowaniach broni połączonych), charakterystyczne stanie się więc przeplatanie odcinków terenu o różnych właściwościach taktycznych. Fakt powyższy implikuje konieczność nie tylko znajomości działania w różnych środowiskach pola walki, ale stałego ich rozwijania.

Dostrzec można innowacyjne podejście do wielu problemów związanych z przygotowaniem wojsk do przyszłej walki w trudnych warunkach, polegające głównie na przeprowadzaniu różnego rodzaju eksperymentów. W armii amerykańskiej w ramach specjalnych programów badawczych Sea Dragon's - Morski Smok, Hunter Warrior - Wojownik Łowca i Urban Warrior - Miejski Wojownik prowadzone są róż-

nego typu eksperymenty, testowane jest nowe umundurowanie, nowe rodzaje wyposażenia oraz broń. W ramach programu „*Działania małych jednostek*” (SUO – small unit operations) testowany jest skład grup działających w tym terenie. Dodatkowo prowadzone są eksperymenty ze wsparciem informatycznym – zastosowaniem mini komputerów na szczeblu drużyny, a nawet pojedynczego żołnierza¹. Jak wynika z analizy opracowań prognostycznych, to wszystko ma służyć opracowaniu nowych rozwiązań taktycznych, stać się „motorem napędowym” wprowadzania ich do codziennej działalności szkoleniowej.

Środowisko walki jako determinant zmian w działaniach taktycznych, wywierać będzie stopniowy, lecz systematyczny, powiązany z tempem zmian środowiska naturalnego wpływ na działania bojowe w zakresie:

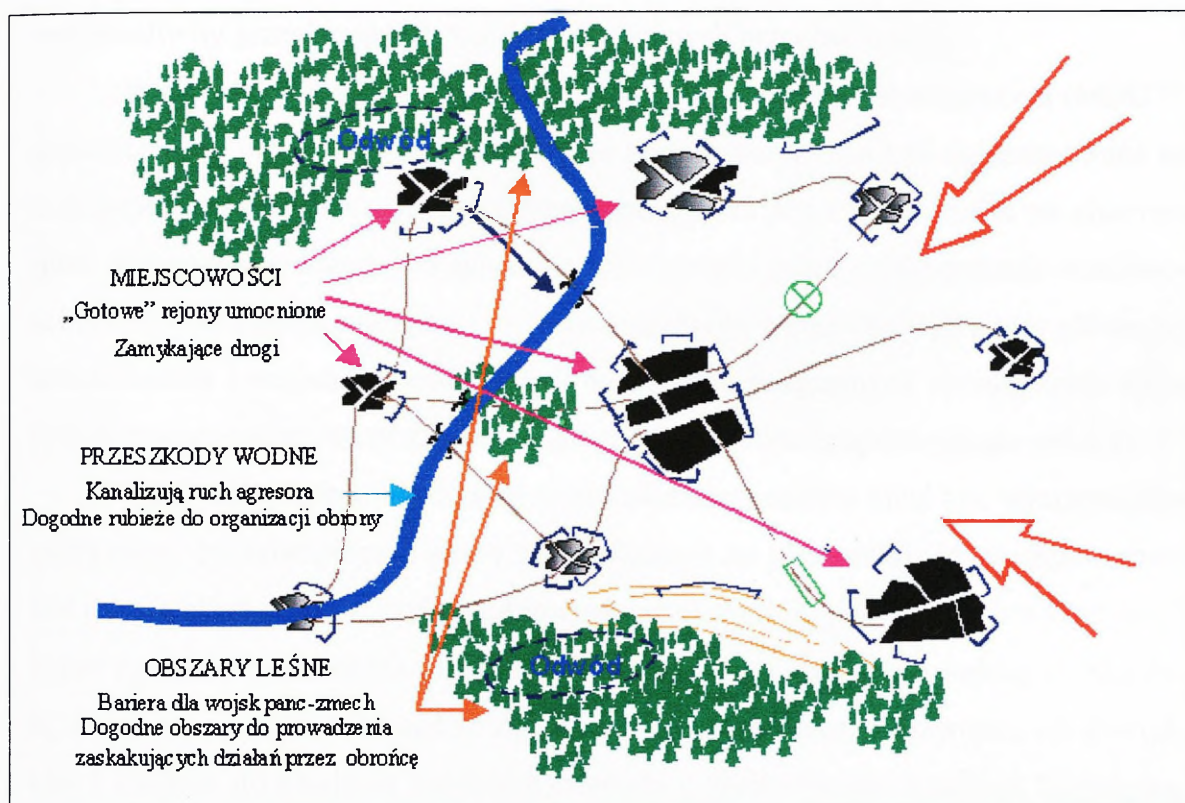
- zmiany zasad rozmieszczania wojsk w terenie;
- przyjęcia jako reguły działań w terenie zabudowanym;
- zwiększania samodzielności pododdziałów w walce, zwłaszcza w zakresie rozpoznania i rażenia przeciwnika na lądzie i w powietrzu.

Dobitnym przykładem potwierdzającym, poruszane kwestie i wnioski są na przykład walki w Groznych czy w Bagdadzie. Analiza tych działań pozwala na sformułowanie, następującego wniosku: działania prowadzone w terenie zabudowanym wymagają dokładnego rozpoznania, umiejętności stosowania nieszablonowych sposobów, oraz użycia odpowiednio dobranych środków rażenia. W warunkach terenu zabudowanego przewaga ilościowa czy też techniczna nacierającego, często jest niwelowana przez właściwości tego terenu.

W ostatnim okresie jednym z bardzo często podnoszonych problemów jest problematyka przygotowania i prowadzenia walki w terenie zabudowanym (zurbanizowanym). Aktualność tej problematyki oprócz ogólnoświatowej tendencji dynamicznego wzrostu ilości ludności zamieszkujących w miastach wynika, z co najmniej dwóch powodów. Po pierwsze eksperci wojskowi niemal z całego świata są zgodni, iż będzie to środowisko, gdzie w przyszłości będą prowadzone działania militarne i niemilitarne

¹ J. Lasswell, *Wall to Wall. Sea Dragon's Next Phase Explores Urban Warfighting Tactics For The 21st Century*, Armed Forces Journal, International, January 1998.

w coraz większym stopniu. Po drugie doświadczenia z konfliktów zbrojnych z ostatnich lat wskazały, iż taktyka walki w tym środowisku musi ulec zmianie.

Rys.1.3. Teren zabudowany jako jeden z filarów obrony przestrzennej

Działania wojenne początku XXI wieku odzwierciedlają strukturę nowoczesnego teatru działań wojennych, jego dynamikę i użycie klasycznych zasad walki dostosowanych do wymagań dzisiejszego pola walki. Cechą charakterystyczną tych działań jest wytworzenie i użycie na szczeblu taktycznym oraz operacyjnym bardzo silnego (maksymalnego) ognia przez walczące siły. Najnowsze prezentowane koncepcje bazują na zdobyciu, utrzymaniu i ochronie inicjatywy, użyciu siły dla wykonania określonych zadań i realizacji założeń. Jednocześnie zakładają, że osiągnięcie tego możliwe jest poprzez zburzenie równowagi przeciwnika, silne uderzenie w nieoczekiwanym kierunku, podążanie „za ciosem”, by uniemożliwić przeciwnikowi poprawę sytuacji i agresywne kontynuowanie działań. Podkreśla się, że najlepsze wyniki osiągnane będą wtedy, gdy siła uderzenia skierowana będzie na kluczowe elementy struktury organizacyjnej przeciwnika lub tereny, których utrata naruszy spójność operacji przeciwnika

i w ten sposób szybko oraz ekonomicznie doprowadzi do zakończenia działań. Operacje te muszą być gwałtowne, nieprzewidywalne, dezorientujące i tak szybkie, by uniemożliwiły przeciwnikowi podjęcie efektywnych przeciwdziałań.

W wypadku prowadzenia działań bojowych w terenie zabudowanym (MOUT), zakłada się, że operacyjne planowanie tego typu operacji musi być ukierunkowane na realizację decydujących o jej powodzeniu zagadnień. Musi kłaść nacisk na elastyczność, wytworzenie dogodnych sytuacji w czasie walki przez wykorzystanie wrażliwości przeciwnika, skoncentrowanie wysiłku ogniowego przeciwko jego siłom głównym, kompleksowe i wieloaspektowe zsynchronizowanie połączonych operacji oraz agresywne wykorzystanie taktycznych osiągnięć do uzyskiwania operacyjnego sukcesu.

Taktyczne planowanie działań w terenie zabudowanym musi być wystarczająco precyzyjne, by zabezpieczyć pełną synchronizację na polu walki. Jednocześnie musi być na tyle elastyczne, by szybko odpowiedzieć na zmiany pola walki lub wykorzystać pojawiające się sposobności do zniszczenia przeciwnika. Teoretycy wojskowi zakładają, że sukces na polu walki będzie zależał od zdolności walczących wojsk, ich dowódców i sztabów do działania zgodnie z czterema podstawowymi zasadami: inicjatywą, ruchliwością, głębokością i synchronizacją. Ale podstawową kwestią będzie, wykorzystanie każdej przewagi, jaką walczące wojska będą miały nad przeciwnikiem.

Słuszna jest, więc teza, iż nowe systemy broni (wysokiej technologii) zasadniczo zmienią przebieg działań bojowych w terenie zabudowanym w przyszłości. Jednakże, podobnie jak dzisiaj, żołnierze będą najważniejszym, najbardziej istotnym elementem tych operacji. Muszą się jednak radykalnie zmieniać ich możliwości i bezpieczeństwo.

Istnieje więc potrzeba, co szczególnie podkreślają teoretycy i dowódcy amerykańscy, włożenia dużego wysiłku intelektualnego oraz zainwestowania dużych funduszy w celu poszukiwania dróg rozwiązania problemów prowadzenia działań w nieprzyjaznym środowisku walki, jakim jest teren zabudowany. Robi to wiele armii świata.

ta, w tym również nasi sojusznicy¹. Technologie wieku informacji stwarzają konieczność i możliwość dokonania głębokiego spojrzenia na wiele problemów militarnych, w tym również na problem walki w terenie zabudowanym. Analiz tych należy dokonać bardzo wnikliwie, gdyż sam proces, jako ostateczny produkt jest bardzo ważny. Trzeba jasno zdefiniować mechanizmy, które pozwolą na zbudowanie nowoczesnych koncepcji walki w terenie zabudowanym. Określą również wymagania w zakresie uzbrojenia, wyposażenia i szkolenia, jak również potrzeby w rozwoju nowych kadr dowódczych.

Jak wskazują przeprowadzane badania, wzrost znaczenia terenu zabudowanego, a wraz z nim potrzeba sformułowania lepszych sposobów walki, w tym trudnym obszarze były podstawą do utworzenia między innymi specjalnego natowskiego międzynarodowego zespołu pod nazwą The RTO Study Group „Urban Operations in the Year 2020”, którego zadaniem było między innymi:

- opis przyszłego środowiska zurbanizowanego do 2020 r.;
- ogólna budowa ramowych propozycji działań w mieście;
- określenie szczebla operacyjnego przewidywanego do prowadzenia działań w rejonie zurbanizowanym;
- wyszczególnienie wymagań dla prowadzenia walki w rejonie zurbanizowanym, zawierających wskazówki SHAPE, dotyczących potencjalnych luk i braków takich możliwości;
- sporządzenie propozycji dotyczących potencjalnych rozwiązań, zaproponowanych przez grupę studyjną, do rozważenia przez SHAPE, bazujących na szczegółowych wnioskach i propozycjach.

Na podstawie prowadzonych badań wojskowi teoretycy doszli do wniosku, że należy przedstawić szereg zaleceń, które mogą być bardzo istotne dla powodzenia przyszłych działań bojowych². Głównym z nich było stwierdzenie, że siły zbrojne mu-

¹ Szczególnie ważne są badania takich specjalnych zespołów, jak np. natowska The RTO Study Group, „*Urban Operations in the Year 2020*”, czy amerykańska *Defense Science Board*. Wiele osiągnięto również w ramach takich programów badawczych jak: „*Force Warrior XXI*”, „*Land Warrior*”, „*Star -21*”, „*Join Vision 2010*” i „*Join Vision 2020*”, „*Sea Dragon*”, „*Space Cast*”, „*British Security 2010*”, „*Land Operations 2020*”, „*Maritime operations 2015*”.

² J. J. Bastone, *Urban Operations Update*, Infantry, nr wiosna, Fort Benning 2002, s. 8-10.

szą dążyć do polepszenia możliwości i umiejętności w zakresie przygotowania i prowadzenia działań w tym środowisku (MOUT).

Zmiany te przede wszystkim powinny dotyczyć:

- uaktualnienia doktryny działań w terenie zabudowanym;
- wypracowania kompleksowej strategii kształcenia i szkolenia żołnierzy do działań w tym specyficznym środowisku;
- zidentyfikowania wymogów i potrzeb szkoleniowych.

Na podstawie wymienionych oraz innych programów badawczych należy przypuszczać, iż w przyszłych walkach w terenie zabudowanym zostanie zaangażowana znacznie mniejsza liczba żołnierzy. Zaangażowanie mniejszych sił wymaga jednak stworzenia możliwości indywidualnym żołnierzom, znacznie większych możliwości skutecznego działania, niż istnieją dzisiaj. Taki jest zasadniczy cel działań i poszukiwań najnowocześniejszych armii świata.

Należy oczekiwać, że w wyniku transformacji aktualnego żołnierza piechoty powstanie naprawdę śmiercionośny miejski wojownik. Taki wojownik ma powstać w ramach programu badawczego „2025 Urban Warfighter System”. Dzięki niemu, a także zmianom w doktrynie, wyposażeniu, szkoleniu i przywództwie, powstaną siły militarne posiadające bardzo duże zdolności do prowadzenia działań w terenie zabudowanym, umożliwiające przełamanie aktualnego impasu.

Prowadzone analizy wskazują, że przyszłe działania w terenie zabudowanym będą miały wiele wariantów. Za najbardziej prawdopodobny należy uznać scenariusz, w którym walka w tym terenie będzie prowadzona przez specjalizowane (miejskie) grupy taktyczne (brygadowe, batalionowe) wyposażone w przyszłe zaawansowane technologicznie systemy uzbrojenia, zdolne do wykonania błyskawicznych ataków (rajdów) w tym trudnym środowisku.

Powszechnie dostrzeganą i podkreślaną cechą walki w terenach zabudowanych jest fakt, iż specyfika tych terenów skutecznie niweluje korzyści wynikające z posiadania przewagi technologicznej. Dostrzega się, że środowisko to sprzyja i będzie sprzyjać różnorodności asymetrycznych metod walki. Prowadząc działania w terenie zabudowanym w przyszłości należy się liczyć z tym, iż siły regularne będą walczyły

z paramilitarnymi siłami działającymi w ich własnym przydomowym terenie. Jest to szczególnie trudny i niebezpieczny scenariusz, ale według ekspertów wojskowych bardzo prawdopodobny.

W tej sytuacji, siły militarne będą miały tylko dwie logiczne alternatywy. Pierwsza z nich, to zupełnie unikać wchodzenia dla miast, szukać przeciwnika w otwartym terenie, gdzie techniczna wyższość będzie dawać znaczącą przewagę. Niestety, ta opcja ma jedną wadę, przeciwnik może nie przystać na takie rozwiązanie.

Alternatywna opcja jest opisywana jako „pośrednie podejście”, ostatnio została zaproponowana przez generała majora Roberta Skalesa. Zakłada ona ustanowienie luźnego kordonu, lub oblężenie terenu zabudowanego (miasta). Nie zakłada ona generalnie działań wewnątrz tego obszaru. Dopuszcza jednak, chociaż rzadko, użycie broni precyzyjnej, aby „uderzyć w wybrany punkt, kluczowe centra decyzyjne i broń masowego rażenia” w granicach otoczonego miasta.

Oba te rozwiązania zasługują na uwagę. Jednak wielu ekspertów wojskowych zadaje pytanie: co robić gdy polityczna konieczność, humanitarne przesłanki i militarne wymagania będą zmuszały do szybkiego pokonania sił przeciwnika i wprowadzenia sił własnych w granice dużych obszarów miejskich. Wskazując jednocześnie na bezwzględną konieczność poszukiwania rozwiązań tego trudnego problemu.

W tym miejscu warto parę słów poświęcić naturze przyszłej High-Tech Urbana Wojny. Trzeba bowiem pamiętać, że bez względu na osiągnięty poziom rozwoju technologicznego w miejskich walkach przyszłości, każdy dowódca będzie musiał umiejętnie łączyć siłę i możliwości oddziaływania z koniecznością unikania nadmiernych zniszczeń oraz strat osobowych wśród ludności cywilnej. Te ograniczenia będą zmuszać dowódców do wprowadzania ograniczeń, identyfikując się z otrzymanym zadaniem, będą musieli izolować wybrane obszary zewnętrzne i wewnętrzne. Spowoduje to, że walka w terenie zabudowanym będzie często złożona z serii małych, szeroko rozproszonych działań.

W bardzo wielu opracowaniach podkreśla się, że **informacja** będzie kluczowym elementem w przyszłej walce w terenie zabudowanym. Działania te będą wymagały znacząco większego poziomu znajomości sytuacji. Siły walczące w tym terenie

muszą być zdolne do wykrycia i oceny w czasie rzeczywistym kluczowych pozycji przeciwnika w granicach poszczególnych pozycji (obiektów) i pomiędzy nimi. Skuteczne prowadzenie działań wymagać będzie posiadania pełnej informacji, uaktualnianej w czasie rzeczywistym o infrastrukturze miasta, migracji, populacji itp. Niemniej istotnym będzie posiadanie pełnych wiadomości o siłach własnych, ich zamiarach i działaniach ze względu na niebezpieczeństwo „friendly fire”.

Osiągnięcie wysokiego tempa działania, w terenie zabudowanym zawsze było bardzo trudne. W przyszłości będzie to jednak możliwe przez synchronizację zaawansowanych informacyjnie systemów, robotykę i wykorzystanie możliwości bojowych nowego szybkiego bojowego miejskiego pojazdu, który w wyniku prac badawczych ma wejść na wyposażenie wojsk w możliwie krótkim czasie. Zakłada się, że niezmiernie szybka taktyczna **mobilność** umożliwiać będzie skuteczną walkę.

Trzecim niezbędnym komponentem przyszłych działań w terenie zabudowanym będzie **precyzja** systemów. W przyszłość umożliwić to mają roboty lub bezzałogowe systemy działające w granicach miasta. Systemy te muszą być zdolne do półautonomicznego ruchu w granicach „urban battlespace”. Zakłada się, że wymienione systemy muszą być zdolne do wykonania szybkiego, dokładnego śmiertelnie oraz nieśmiertelnie ognia oraz być zdolne to „zajęcia” obszarów miasta o wielkim militarnym znaczeniu, a które nie wymagają fizycznie ludzkiej obecności.

Przyszłe działania w terenie zabudowanym wymagają radykalnej zmiany w wielu dziedzinach. Ich niejako zespoleniem jest koncepcja wojownika, jaki ma powstać w ramach „2025 Urbana Warfighter System”, wojownika, którego możliwości daleko przewyższają aktualne potrzeby i bliskie są potrzebom ujętym w terminie projektu.

CISR stanowiące jądro Urban Warfighter ma wyposażać żołnierza w zbiorczą świadomość sytuacyjną. Użyte, połączone komunikacje i nawigacyjne systemy mają dostarczać w czasie rzeczywistym wszelkie dane. System ma być również zdolny łączyć się i wykorzystywać (zatrudniać) szeroką gamę robotów i automatycznych systemów, jak np. UAVs (bezzałogowych powietrznych pojazdów). Miejski wojownik dzięki sensorom systemu ma określić: kto lub co jest w budynkach lub na ulicach dookoła niego – za dnia lub nocy. Wojownik ten ma posiadać możliwość widzenia przez

ściany. Ta zdolność gwałtownie zwiększy bezpieczeństwo walczących żołnierzy. Miejski wojownik (warfighter) ma posiadać bezprecedensowy poziom śmiercionośności dzięki olbrzymim zdolnościom bojowym, prowadzenia różnego rodzaju ognia. W dodatku obok precyzji śmiercionośnego ognia generowanej przez jego indywidualną broń, zakłada się, że będzie posiadał dostęp cyfrowy głosem, lub w przyszłości (futurystycznie) myślą – do wywołania (aktywowania) ognia rozmaitych automatycznych systemów (robotów bojowych).

Ma też mieć bezpośredni dostęp do precyzyjnego ognia wsparcia z odległych platform, kiedy potrzeby okażą się większe. Dodatkowo, przyszły „miejski warfighter” posiadać będzie broń nieśmiercionośną, a jego wysoką mobilność zapewniać będą specjalistyczne pojazdy o równie dużych możliwościach.

Należy jednak zauważyć, że nawet tak przygotowany żołnierz przyszłości będzie potrzebował wsparcia i zabezpieczenia ze strony pododdziałów specjalistycznych. Ponadto w różnych sytuacjach, wynikających z charakteru zabudowy, celu zadania oraz przeciwnika, rodzaj i skala tego wsparcia i zabezpieczenia mogą być różne. Oznacza to, że także w przypadku (a może zwłaszcza) podczas planowania działań w terenie zabudowanym niezwykle ważnym problemem będzie właściwy dobór sił i środków (składu zgrupowania) do wykonania zadań. Potwierdzają to zresztą doświadczenia z walki w Bagdadzie i Groźnym, które dowodzą, że walki w mieście powinny prowadzić zgrupowania składające się z pododdziałów różnych rodzajów wojsk. Ważną rolę w takich walkach będą odgrywać pododdziały wsparcia wykorzystujące różne środki do prowadzenia ognia na wprost i moździerze.

Prowadzone rozważania pozwalają na sformułowanie następującego wniosku: koncepcja przyszłych działań w terenie zabudowanym (np. 2025 Urban Warfighter System), łączy w sobie radykalne zmiany w przygotowywanych i prowadzonych działaniach w tym terenie. Zasadniczo zmieni się też natura wojny w tych obszarach. Wzmoczone zdolności przyszłych sił muszą umożliwiać względnie małej liczbie wysoko wyszkolonych żołnierzy pokonać przeciwnika w terenie zabudowanym w bardzo krótkim czasie i z znacząco mniejszymi stratami.

1.1.4. Przynależność do Sojuszu Północnoatlantyckiego

Jednym z istotnych determinantów mającym swoją praktyczną wymowę jest w przekonaniu autorów przynależność do Sojuszu Północnoatlantyckiego. Zobowiązania płynące z tego faktu sięgają głównie sfery strategicznej i operacyjnej - nie omijają jednak również taktyki. Pomimo, że działania na szczeblu taktycznym zgodnie z założeniami Sojuszu, są w generalnie w gestii rozwiązań narodowych, to jednak nowe koncepcje Sojuszu w wielu przypadkach wywołują ewolucję rozwiązań narodowych. Tempo tych zmian jest bardzo zróżnicowane, uzależnione od zmian w uzbrojeniu, organizacji, jak również zadań, do jakich dane siły zostały wydzielone.

Rozważając powyższe kwestie, należy również dostrzegać fakt, iż wspólne (sojusznicze) działania prowadzone są na coraz niższym szczeblu, co wymusza konieczność jednakowego postrzegania problemów przygotowania i prowadzenia działań bojowych przez komponenty zbrojne szczebla taktycznego.

Konieczności dostosowania niektórych rozwiązań teoretycznych do wymogów Sojuszu, wynika między innymi z przewidywanego udziału wydzielonych sił w działaniach w interesie jego członków. Wszystko to powoduje potrzebę poszukiwania skutecznych sposobów nie tylko efektywnego przygotowania wojsk do wykonywania zadań, ale również działania zgodnie z najnowszymi koncepcjami taktycznymi.

Warto też zauważyć, że charakter działań w ramach reagowania kryzysowego, zwłaszcza przewidywane do realizacji zadania, w ramach tego reagowania są różnorodne, ponadto realizowane mogą być w różnorodnych warunkach terenowych i klimatycznych. Będą one zatem miały istotny wpływ na strukturę zgrupowania (kontyngentów) oraz sposób ich użycia w operacji.

1.1.5. Nowe koncepcje prowadzenia działań

Jak wskazują przeprowadzone badania, nie tylko poszukiwane ale również wdrażane są nowe sposoby prowadzenia działań bojowych, które w określonych warunkach nie tylko zapewnią osiągnięcie zakładanego celu (zwycięstwa), ale pozwolą

również osiągnąć ten cel przy możliwie niskich nakładach i co najważniejsze ograniczonych do minimum stratach.

W wyniku chociażby ostatnich działań wojennych w Zatoce Perskiej, jak również działań prowadzonych w Afganistanie, zmieniają się niektóre założenia starych koncepcji lub też powstają nowe. Zasadniczym motorem tych nowych koncepcji i założeń, jest poszukiwanie sposobów realizacji zadań gwarantujących możliwie najefektywniejsze osiągnięcie założonych celów.

W opracowanych koncepcjach założenia te są bezpośrednio transponowane na możliwe zadania dla różnych wykonawców. Opracowane koncepcje rzutują również na struktury oraz uzbrojenie i wyposażenie wojsk, a co za tym idzie, także na taktykę walki, co dodatkowo potwierdza tezę, iż są one jednym z zasadniczych determinantów zmian. Zmiany w taktyce w różnego typu operacjach i działaniach, określają wymagania wobec składu zgrupowania wojsk, parametrów techniki bojowej, wymagania szkoleniowe oraz wymagania wobec żołnierzy realizujących te koncepcje.

Analizowane koncepcje przyszłych działań wskazują również, iż konieczna jest modyfikacja sposobów prowadzenia walki na szczeblach taktycznych. Należy rezygnować z kosztownych działań, kierując się zasadą wygrywania wojen ograniczonymi kosztami. Te koszty, które nie mogą być akceptowane, to przede wszystkim życie żołnierzy.

W wyniku przeprowadzonych badań, analiz ostatnich konfliktów oraz doświadczeń z prowadzonych ćwiczeń powstały nowe założenia, które legły u podstaw najnowszej koncepcji działań¹. Jej istotą jest zastępowanie siły żywej siłą ognia oraz unikanie bezpośredniej walki. Należy podkreślić, iż dochodzenie do nowego stylu działań bojowych z wykorzystaniem zintensyfikowanego ognia trwało bardzo długo, a na rozwój tej koncepcji niewątpliwie wpłynął szybki rozwój możliwości ogniowych tych nowoczesnych środków.

Rozwój nowych technologii przetwarzania informacji oraz rozwój środków rażenia, w tym szczególnie systemów broni precyzyjnej, umożliwiły zmianę równowagi między środkami ochrony a siłą niszczącą na korzyść tej ostatniej. Zastosowanie sys-

¹ Strategia wojskowa Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2004, s. 13.

temów celowania laserowego i globalnego określania pozycji obiektów oddziaływania siły niszczącej dwukrotnie zwiększyło prawdopodobieństwo ich zniszczenia przez powietrzne środki rażenia. Dlatego u podstaw nowej koncepcji prowadzenia działań bojowych, przyjęto założenie, że nowoczesne środki walki wprężone w systemy broni połączonych są w stanie zniszczyć przeciwnika szybciej, niż uda się mu znaleźć sposoby zneutralizowania osiągniętej przewagi. Istnieje zatem konieczność tworzenia grup taktycznych na bazie oddziałów (brygad ogólnowojskowych), które umożliwią prowadzenie działań połączonych jako antidotum na wyzwania przyszłości.

Istotne znaczenie w nowej koncepcji ma, więc czynnik czasu. System rażenia i wykorzystania jego skutków powinien, zgodnie z nową koncepcją działań, być tak skonstruowany, aby nie dawał hipotetycznym przeciwnikom czasu na przystosowanie taktyki zapobiegania niszczącym skutkom ognia. System ognia nie może, więc być nieskuteczny, czy mało wrażliwy na zmiany na polu walki. Jego możliwości w zakresie poszukiwania, śledzenia, a także skutki niszczącej siły ognia, muszą znacznie przewyższać możliwości przeciwnika w zakresie maskowania działań oraz umiejętności walki w rozproszeniu.

Jednym z zasadniczych postulatów nowej koncepcji działań jest zasada, że na przyszłym polu walki prowadzone działania powietrzne będą skierowane głównie przeciwko celom naziemnym. Mając na względzie perspektywiczne uwarunkowania, rozstrzygnięcia wymagają jedynie następujące kwestie: jakie powinny być proporcje między załogowymi i bezzałogowymi środkami użytymi do wykonania uderzenia oraz w jakie cele mają one być wymierzone na lądzie. Siły powietrzne dzięki już nabytym doświadczeniom muszą doskonalić nową doktrynę, aby zwiększyć efektywność atakowania celów naziemnych.

Zgodnie z prezentowaną koncepcją działań, wojska lądowe, w tym szczególnie Brygadowe Grupy Taktyczne, muszą sobie przyswoić i doskonalić metody walki dostosowane do nowych realiów i zasad prowadzenia działań bojowych, w których główną rolę odgrywa zintensyfikowana siła ognia i czas realizacji zadań. W tych przedsięwzięciach, jak wynika z badań, szczególnie istotne jest zrozumienie, iż uderzenia z powietrza przeciwko celom naziemnym same przez się nie dają gwarancji utrzymania przewagi czasu.

Najlepszym sposobem zniwelowania możliwości przeciwdziałania ze strony przeciwnika, jest natychmiastowe działanie sił lądowych, które maksymalnie wykorzystując skutki uderzeń ogniowych swoim działaniem spowodują, iż będą one miały niejako charakter trwały. Największe możliwości takiego działania może zapewnić masowe wyposażenie wojsk w środki walki trzeciego wymiaru¹. Doświadczenia z ostatnich konfliktów wojennych wskazują, że obecność w powietrzu sił zdolnych do realizacji zadań, oraz niszczenia określonych celów, zmienia obraz i dynamikę pola walki. Należy, więc oczekiwać, że jednym z kierunków zmian w siłach lądowych będzie znaczne zwiększenie sił zdolnych do działania w trzecim wymiarze.

Warto również w tym miejscu zauważyć fakt, iż w sytuacji posiadania przewagi ogniowej przez nasze siły, jedynym zasadnym działaniem przeciwnika, jest przyjęcie takiego ugrupowania sił i środków, które pozwoli przetrwać lub zminimalizować skutki uderzeń ogniowych. Przyjęcie takiego ugrupowania, a więc rozproszenie (rozśrodkowanie) sił, spowoduje z kolei, iż będą one łatwe do pokonania częściami.

Jak wynika z przeprowadzonych analiz, w przedstawianych koncepcjach działań, kluczem do sukcesu będzie przede wszystkim sparaliżowanie przeciwnika ogniem z powietrza na czas potrzebny do przerzucenia sił lądowych na pole walki (drogą lądową i powietrzną), z zadaniem opanowania ważnych punktów i rozmieszczenia w ugrupowaniu przeciwnika małych, samodzielnych elementów bojowych o wysokich możliwościach ogniowych i manewrowych.

Siły te, najczęściej określane jako grupy (zgrupowania) taktyczne (bojowe), w celu uzyskania i utrzymania swobody manewru nie muszą zajmować terenu o szczególnym znaczeniu ani też, co jest pewnym novum, angażować się w bezpośrednią walkę ze zgrupowaniami przeciwnika. Zgodnie z proponowaną nową koncepcją walki, powinny one zająć niestrzeżone wolne przestrzenie pomiędzy rozproszonymi elementami przeciwnika. Pozostać jednak na tyle blisko, by ciągle dominować nad nim obserwacją i taktycznym ogniem precyzyjnym, o ile to będzie tylko możliwe, pozostając poza zasięgiem organicznych środków ogniowych przeciwnika. Wykonane w ten sposób bardzo szybkie działania, wykorzystanie przewagi ogniowej i skutków

¹ Chodzi tu głównie o powietrzne środki rażenia pozostające w uzbrojeniu wojsk lądowych.

ognia, oraz przewagi technologicznej, utrzymywanie przeciwnika na dystans, wykonywane zniemacka i druzgocące działania na wybrane elementy jego ugrupowania spowodują, że działania te utracą charakter dotychczasowych konwencjonalnych działań.

W tym miejscu warto zadać pytanie, jaki jest **wymiar taktyczny** przedstawianych koncepcji? Druzgocąca przewaga w wymiarze operacyjnym, jest najpewniejszą gwarancją sukcesu w stosunkowo krótkim czasie. Bez względu jednak na to, jak intensywne byłyby to działania oraz przewaga ogniowa, wielce prawdopodobne jest, iż w efekcie końcowym dojdzie do spotkania przeciwstawnych sił z perspektywą bezpośredniej walki. Dla obu stron będzie to stwarzać groźbę poniesienia dużych ofiar w ludziach. Konieczne jest, więc wprowadzenie koncepcji wygrywania wojen małymi kosztami, co w praktyce oznacza minimalizację strat ludzkich. Takie podejście powoduje konieczność radykalnej zmiany sposobu walki na poziomie taktycznym.

Z badań wynika, iż przedstawiana powyżej zasada, aby walczyć „nie tak blisko”¹, spowoduje rewolucyjną zmianę w koncepcjach użycia sił przeznaczonych do walki bezpośredniej, zwłaszcza wojsk zmechanizowanych i pancernych. Zgodnie z najnowszymi koncepcjami, muszą one przestać działać na zasadzie „dopaść i zniszczyć przeciwnika”, ich nowe zadanie polegać będzie na zlokalizowaniu i izolowaniu wybranych elementów ugrupowania przeciwnika, następnie rozpoznaniu jego składu i utrzymaniu w miejscu przez czas potrzebny do zniszczenia precyzyjnym ogniem. Siły przeciwnika będą, więc, zgodnie z przyjętą koncepcją, niszczone (pokonane) częściami, efektywnie, i co najważniejsze z dystansu.

Tendencja do unikania bezpośredniego kontaktu z przeciwnikiem była już widoczna podczas wojny w rejonie Zatoki Perskiej, gdzie otwarty teren, dokładne rozpoznanie pola walki oraz dostęp do wojsk sprzymierzonych pozwoliły amerykańskim siłom przeznaczonym do bezpośredniej walki na skuteczne oddziaływanie z oddali, spoza zasięgu taktycznej broni irackiej. Doświadczenia z tej wojny, jak i mających obecnie miejsce działań stabilizacyjnych, potwierdziły, iż decydujące rozstrzygnięcie w walce i unikanie strat osobowych jest możliwe szczególnie, gdy walczący żołnierze

¹ Por. R. L. Scales, *Nowy styl prowadzenia operacji*, Armed Forces Journal International, październik 2001.

znajdują się w nowoczesnych, powietrznych lub naziemnych pojazdach bojowych. Mogą wtedy wykorzystać przewagę w szybkości, ochronę własnego pancerza i siłę ognia. Nowoczesny, wysokiej jakości sprzęt bojowy zwiększy możliwość skuteczności lokalizacji i ograniczenia swobody siłom przeciwnika.

Z doświadczeń wojennych wynika, iż ponad połowę strat w bezpośredniej walce poniesiono podczas prób zlokalizowania przeciwnika. Dlatego w nowej koncepcji, aby ograniczyć te straty, zakłada się, iż w przyszłości najbardziej niebezpieczne zadania prowadzenia rozpoznania muszą zostać powierzone wszędzie tam, gdzie to będzie możliwe, środkom zastępczym, na przykład bezzałogowym powietrznym i naziemnym środkom rozpoznawczym.

Rozpatrując założenia tej nowej koncepcji działań należy również dostrzegać, fakt, iż przeciwnik, który się rozprasza i ukrywa, nie będzie, co prawda zdolny do wykonania uderzenia czy skutecznej koncentracji sił, ale będzie szczególnie trudny do wyeliminowania ogniem. Taka sytuacja wymusza zmianę uzbrojenia, a szczególnie możliwości ogniowych sił lądowych przeznaczonych do działania na obszarze kontrolowanym przez przeciwnika. Najpewniejszą drogą do zniszczenia rozproszonego naziemnego przeciwnika będzie wyposażenie sił lądowych w systemy broni o takich samych właściwościach precyzyjnego namierzania i niszczenia, jakimi dysponują obecnie nowoczesne siły powietrzne. Skuteczną realizację tej nowej koncepcji działań warunkuje więc technologia.

Podsumowując prowadzone rozważania należy stwierdzić, że nowa koncepcja działań oparta została na założeniu, że zsynchronizowanie druzgocącego ognia i działania (uderzenia) zgrupowań (grup) taktycznych (bojowych) na rozpoznane i izolowane elementy ugrupowania przeciwnika pozwoli na osiągnięcie zakładanego celu działań (operacji). Jej zasadniczym założeniem jest ograniczenie strat do minimum.

Warto jednak dostrzegać fakt, iż nowa metoda prowadzenia walki bezpośredniej, znacznie ograniczająca ponoszone straty, będzie skuteczna pod warunkiem, że uda się uniknąć odwetowych ciosów przeciwnika. Nawet najlepsza koncepcja prowadzenia działań może zostać załamana przez przeciwnika, który dla uniknięcia klęski nie zawaha się użyć niestandardowych sposobów walki i zrobi wszystko, aby efekt końcowy stał się niekorzystny dla strony przeciwnej.

Ostatnie sukcesy militarne wojsk sojusznicznych nie mogą również zmienić faktu, że zwycięstwo w wojnie nigdy nie jest zagwarantowane. Ponadto, według ocen wielu teoretyków wojskowych, wojna nadal będzie krwawa i nieprzewidywalna, a żaden z jej uczestników nie będzie miał w ręku wszystkich atutów. Wielu też uważa, że przeciwnik może być ostatecznie zniszczony tylko wtedy, gdy znajdzie się dostatecznie blisko, by zostać pewnie i precyzyjnie rozpoznany oraz zlokalizowany.

Przeciwnik będzie szukał dla siebie przewagi w masie, determinacji i zdolności do przystosowania się. Aby zwyciężyć, przyszłe siły połączone (Brygadowe Grupy Taktyczne) będą zmuszone dobrze wykorzystać atut posiadanej przewagi technologicznej, precyzyjnie zsynchronizować efekty użycia powietrznej siły ognia z uderzeniem lądowym. Należy przypuszczać, iż w przyszłości żołnierze walki bezpośredniej, mający do dyspozycji dużo tanich i bardziej precyzyjnych środków walki, staną się najefektywniejszym narzędziem niszczenia przeciwnika walczącego w małych i mobilnych grupach bojowych.

1.1.6. Czynniki ludzkie

Doświadczenia z konfliktów zbrojnych ostatnich lat wskazują, że stany osobowe walczących stron w zasadniczy sposób decydują o możliwościach bojowych walczących wojsk. Ich wyszkolenie, inicjatywa, elastyczność w działaniu oraz rozumienie stojących przed nimi wymagań stanowiąc będą klucz do osiągnięcia powodzenia w walce.

Z ocen teoretyków wojskowych wynika, że psychologiczne i fizyczne ograniczenia czynią z żołnierzy najsłabszy element systemu walki, ponieważ środowisko walki będzie dla nich bardzo często czynnikiem nieprzyjaznym. W warunkach ekstremalnych temperatur i trudnego terenu strach, niepewność, zagubienie, presja zewnętrzna oraz zmęczenie będą odgrywać znaczącą rolę. W konsekwencji przy złym wyszkoleniu żołnierzy i ich dowódców, ulegających negatywnym zjawiskom pola walki, częstą sytuacją będzie ciągły brak inicjatywy. Gdy zostaną oni dobrze przygotowani do zderzenia z takimi nieprzyjaznymi sytuacjami, będą mieli znacznie większe możliwości osiągnięcia sukcesu.

Z drugiej zaś strony, oceniając psychologiczne i fizyczne ograniczenia, jakie pole walki wywołuje wśród walczących żołnierzy, należy stale pamiętać, że ich indywidualne cechy charakteru oraz determinacja, jako element większej całości, czynią z nich najwartościowszy składnik. Duch bojowy, wytrwałość, wola zwycięstwa, poświęcenie dla sprawy oraz dla towarzyszy walki są istotnymi cechami każdego żołnierza, które bezpośrednio przyczynić się mogą do zwycięstwa lub klęski. Tym bardziej, że przewidywana wysoka technicyzacja i automatyzacja wielu procesów nie pomniejsza roli człowieka, bo zawsze dowódca podejmował będzie ostateczną decyzję¹.

Rozważając problem obecnych i perspektywicznych działań wojennych, należy o powyższych uwarunkowaniach stale pamiętać, są bowiem pewne niezmiennie czynniki każdego konfliktu, których nawet najlepiej rozwinięta technologia nie jest w stanie zmienić. W przeciwieństwie do przypuszczeń niektórych teoretyków, technologia nigdy nie wyeliminuje strachu czy niepewności, które Clausewitz nazwał „mgłą wojny” (*fog of war*). Złożoność, często dwuznaczności współczesnych bitew nie tylko nie wyeliminuje tarć wewnętrznych biorących w nich udział żołnierzy, ale wymagać będzie od nich znacznie większego „hartu ducha” niż dotychczas. Potwierdzeniem tej tezy może być chociażby mechaniczno-technologiczne spojrzenie na prowadzenie działań jakie reprezentowali Amerykanie w Wietnamie i jego skutki²

Współczesna nauka (nie wspominając o historii) wskazuje, że walczący żołnierze będą działać w sytuacjach o olbrzymiej złożoności. Złożoność i dynamika współczesnego pola walki powoduje, że warunkiem pełnego i efektywnego wykorzystania posiadanych środków bojowych jest uzyskanie przewagi informacyjnej. Jednak nawet w sytuacji osiągnięcia przewagi informacyjnej, nadal człowiek – żołnierz, będzie spełniał najistotniejszą rolę, ponieważ informacja jako taka, samodzielnie, nigdy nie zastąpi wiedzy i doświadczenia.

¹ Por.: Z. Ścibiorek, *Wojna czy...*, op. cit., s. 10.

² H. Scales, *Future warfare*, Carlisle Barracks, U.S. Army War College 1999, s. 63.

Przedstawiany w wielu publikacjach charakter przyszłego pola walki¹, olbrzymie zagrożenie życia, jakie stwarzać będą nowe generacje broni, stawiać będzie jeszcze większe wymagania przed żołnierzami niż obecnie. Każdy żołnierz powinien być przygotowany do przewycięzania najróżnorodniejszych zjawisk i trudności, posiadać umiejętność zachowania pełnej sprawności bojowej i umysłowej nawet w warunkach skrajnych napięć, w bardzo złożonych i niebezpiecznych sytuacjach². Szczególnie ważną rolę w tych warunkach spełniać będą dowódcy wszystkich szczebli. Powinni oni nie tylko być dowódcami formalnymi, ale dzięki swojej wiedzy, umiejętnościom i postawie moralno-etycznej stać się jednocześnie przywódcami nieformalnymi. Potrafiącymi zespolic wokół wizji wspólnego działania bez względu na zaistniałe trudności. Obecnie przywództwo w dowodzeniu wojskami jest więc warunkiem koniecznym i w znacznej mierze świadczy o profesjonalizmie każdego dowódcy³.

Wnioski z różnego rodzaju analiz sugerują, że należy też pamiętać, próbując określić rolę i znaczenie tego wymiaru, że sprawność i efektywność działania żołnierzy w trakcie konfliktu w znacznym stopniu zależeć będzie od odbioru społecznego. Należy się zgodzić z tezą A. i H. Tofflerów: „*demokratyczne armie nie mogą wygrać żadnej wojny bez powszechnego poparcia, bez zgody ludności cywilnej*”⁴. Jest to bardzo istotny i ważny problem. Komendant U.S. Army War College Robert H. Scales, w książce *Future warfare* napisał „*Niektóre aspekty przyszłej wojny będą różniły się znacznie. ...wystarczająca ilość broni precyzyjnej i przeciwprecyzyjnej (counterprecision) pozwol i na zadanie siłom amerykańskim strat niemożliwych do zaakceptowania*”⁵.

Analiza dokumentów prognostycznych dotyczących wizji przyszłych działań wskazuje, iż podstawą sił zbrojnych do 2020 roku w dużym stopniu wciąż będą siły ochotnicze, pomimo przewidywanego stałego wzrostu uzawodowienia tych sił. W ocenie teoretyków wojskowych siły zbrojne pierwszej połowy XXI wieku muszą

¹ W. Kaczmarek, Z. Ścibiorek, *Przyszła wojna – jaka?* Warszawa 1995; A. i H. Toffler, *Wojna i antywojna*, Warszawa 1997; A. Toffler, *Trzecia fala*, Warszawa 1997; C. Weinberger, *Następna wojna światowa*, Warszawa 1999; M. Kaku, *Wizje czyli jak nauka zmieni świat w XXI wieku*, Warszawa 2000 i inne.

² Por.: Z. Ścibiorek, *Wojna czy...*, op. cit., s. 11.

³ B. Szulc, L. Kanarski, *Przywództwo w dowodzeniu wojskami. Kształtowanie cech przywódczych*, Warszawa, AON 1998, s. 72.

⁴ A. i H. Toffler, *Wojna i antywojna*, Warszawa, MUZA S.A. 1997, s. 18.

⁵ H. Scales, *Future warfare*, Carlisle Barracks, U.S. Army War College 1999, s. 67.

być złożone z ludzi gotowych do poniesienia wyjątkowych trudów (poświęceń) i o wyjątkowych zdolnościach. Jak wskazują badania, szczególnie istotny, jak nigdy dotąd w takim wymiarze, będzie poziom i jakość ich ogólnego przygotowania - możliwości intelektualne, szczególnie do kreatywnego myślenia. Sposób i jakość przygotowania stanów osobowych jest tym bardziej ważna, ponieważ staną one w obliczu różnorodnych zadań i wymagań technologicznych, które potrzebować będą umiejętności przystosowania się, innowacyjności, precyzyjnej oceny, perspektywicznego myślenia oraz zrozumienia różnic wynikających z odmienności kultur w wypadku prowadzenia działań bojowych w różnych regionach świata. Zarówno teoretycy wojskowi jak i dowódcy różnego szczebla jednoznacznie wskazują, że pozyskiwać do służby w siłach zbrojnych należy utalentowane osoby o wyjątkowym charakterze, zainteresowanych etyczną i bezinteresowną służbą.

Należy zdawać sobie sprawę z faktu, iż pozyskiwani do służby żołnierze na perspektywicznym polu walki potrzebować będą wielu umiejętności. Siły zbrojne, a szczególnie ich poszczególne jednostki organizacyjne, będą odgrywały niezwykle istotną rolę w doskonaleniu zarówno ich indywidualnych specjalności, jak i podstawowych zdolności każdego zespołu. Każdy żołnierz nowoczesnych sił zbrojnych musi być przygotowany do wykorzystania jego fachowego przygotowania w szerokim zakresie zadań, do działania w różnorodnych zespołach. Przyszli członkowie sił zbrojnych muszą posiadać psychiczne zdolności pozwalające na szybką transformację od etapu przygotowania się do wojny, prowadzenia działań na rzecz pokoju do prowadzenia rzeczywistej walki. Realizacja tych wymagań pozwoli uzyskać siły, zdolne do skutecznego i efektywnego działania w pełnym wymiarze.

Realizacja perspektywicznych zadań wymagać będzie ludzi potrafiących tworzyć oraz wykorzystać zalety wynikające z innowacji intelektualnych i technologicznych. Będą oni stawali w obliczu szeregu wyzwań wynikających z dużej odpowiedzialności na szczeblach taktycznych, muszą też być w stanie podejmować decyzje o znaczeniu zarówno operacyjnym jak i strategicznym.

Nowe koncepcje działań (prowadzenia operacji) oraz transformacja możliwości operacyjnych ma istotny wpływ na szkolenie i kształcenie ludzi. Taktyka współczesnych operacji informacyjnych, koordynacja międzyagencyjnych i między-

narodowych operacji, podobnie jak złożoność nowoczesnych środków prowadzenia wojny, wymagają ludzi, którzy są zarówno uzdolnieni, jak i perfekcyjne wyszkoleni, powyżej wymaganych standardów¹. Szybkie i rozproszone operacje wymagały będą żołnierzy będących w stanie spójnie działać w zespole, a ponadto zdolnych do niezależnego działania, by wyjść na przeciw zamiarom dowódców. W strukturach wojsk będą potrzebni wysokiej klasy specjaliści zdolni do efektywnego wykorzystania określonych rodzajów uzbrojenia, ale i rozumiejący istotę działań „broni połączonych” oraz potrzebę współdziałania z innymi specjalistami. W tym miejscu uwidacznia się wyjątkowa rola współczesnego dowódcy, który powinien być przygotowany do umiejętnego, skoordynowanego użycia w walce pododdziałów różnych rodzajów wojsk.

Rozwój nowych obszarów funkcjonalnych, jak np. operacje informacyjne wymagać będzie wypracowania drogi odpowiedniego rozwoju zawodowego i możliwości obejmowania stanowisk dowódczych przez specjalistów z różnych dziedzin. Akumulacja szkolenia i doświadczenia powinna stworzyć siły gotowe do szybkiego zaangażowania i efektywnego działania.

W aspekcie powyższych rozważań, przywiązuje się obecnie szczególną wagę do przywództwa, jest ono przedmiotem znacznego zainteresowania teoretyków i praktyków wojskowych. Aby dowódca był jednocześnie przywódcą (co jest ideałem socjologicznym), powinien posiadać nie tylko odpowiednie predyspozycje, ale również odpowiednie kompetencje i determinację w osiąganiu celu działań. Winien być także zdolny do inspirowania działań podległych mu dowódców i żołnierzy, szczególnie w okresach zagrożenia i niebezpieczeństwa, jednocząc ich wokół jasno określonego celu. Ważna jest, zatem właściwie pojmowana podmiotowość w relacjach dowódca - podwładny. Stanowi ona podstawę budowania autorytetu przełożonego i właściwego modelu przywódcy.

Kolejnym nie mniej istotnym czynnikiem jest morale. Morale podległych dowódców i stanów osobowych było zawsze przedmiotem troski i dużego zainteresowania decydentów wojskowych i cywilnych. Wysokie morale wyzwala ducha bojowego, jest wartością pozwalającą działać w najtrudniejszych warunkach oraz wykazywać

¹ Por. *Joint Vision 2020*, op.cit.

odwagę w sytuacjach zmęczenia i niebezpieczeństwa. Opiera się ono m.in. na zaufaniu, dyscyplinie, zawodowych umiejętnościach i odpowiednich uwarunkowaniach fizycznych. Wymienione cechy winny być wpajane przez realistyczne, wymagające i twórcze szkolenie oraz przez rozumne dowodzenie. Jak się najczęściej ocenia, poczucie lojalności wobec dowódcy i danej jednostki organizacyjnej oraz odnoszone sukcesy na polu walki są najlepszym sposobem uzyskania wysokiego morale.

Do cech szczególnie ważnych należy również zaliczyć wspomnianą już inicjatywę oraz elastyczność, pozwalają one podejmować śmiałe, racjonalne i szybkie działania. Kolejna cecha wytrzymałość - wymaga odpowiednich przygotowań psychicznych i fizycznych. Wymagana jest również duża wola walki (determinacja) w celu wykonania postawionego zadania, nawet w sytuacjach, gdy zachodzi potrzeba przeciwstawienia się przeważającym siłom przeciwnika czy też poniesienia znacznych strat.

Wymienione wyżej cechy są niewątpliwie trudne do osiągnięcia w pełnym wymiarze. Ważna jest tu wiedza o ich istocie i właściwa interpretacja celów, które zamierza się osiągnąć. Oprócz profesjonalizmu osiągniętego w wyniku kształcenia i praktyki, często potrzebny jest również talent oraz specyficzna osobowość (charyzmatyczność) danej osoby, w naszym przypadku dowódcy.

Tworzenie nowoczesnych sił zdolnych do prowadzenia skutecznych działań obronnych w perspektywicznych uwarunkowaniach, stworzy szereg wyzwań w zakresie rekrutacji i utrzymania w służbie ludzi o wybitnych zdolnościach, którzy będą potrzebni do wyjścia naprzeciw pojawiającym się zagrożeniom. Jednak należy się liczyć z szeregiem utrudnień. **Po pierwsze**, należy przypuszczać, iż rozwój edukacji cywilnej i możliwości zatrudnienia znacznie zredukują liczbę poświadczonych do służby wojskowej kandydatów. Aby skutecznie temu przeciwdziałać należy przedsięwziąć odpowiednie kroki, skupiając uwagę na zapewnieniu wysokiego standardu życia osobom powoływany do służby wojskowej oraz opracowaniu odpowiedniej strategii zadośćuczynienia, tak by zapewnić przyciągnięcie do służby takiej jakości osób, jakiej potrzebujemy¹. **Po drugie**, wzrastający procent osób posiadających na utrzymaniu innych człon-

¹ Tamże.

ków rodziny, wymagał będzie zaangażowania programów zorientowanych na wsparcie rodzin oraz zapewnieniu tak dużej stabilizacji służby, jak to tylko będzie możliwe.

Prowadzone rozważania pozwalają na sformułowanie trzech zasadniczych wniosków.

Istnieje wiele przesłanek potwierdzających zasadność eksponowania czynników ludzkich w działaniach na poziomie taktycznym. Ich rola i znaczenie, pomimo wzrostu utechnicznienia sił zbrojnych, stale rośnie.

Działania militarne wymagać będą niezwykle zaangażowania oraz poświęcenia w obliczu nawet najbardziej niekorzystnych warunków. Siły zbrojne, złożone z profesjonalistów uzbrojonych w odwagę, wytrzymałość i intelekt, będą odnosić sukcesy, mimo kompleksowości zagrożeń i dużego tempa przyszłych operacji.

Zależność od rezerw osobowych wymagać będzie przykładania większej uwagi do szkolenia rezerwistów oraz ich pracodawców. Uwzględniać i oceniać przy tym należy wpływ służby wojskowej na przebieg pracy w strukturach cywilnych. Siły zbrojne muszą zdecydowanie wyjść naprzeciw tym wyzwaniom.

Potrzeba organizowania i użycia we współczesnych operacjach taktycznych grup bojowych wykorzystujących szerokie spektrum uzbrojenia oraz działających często w oderwaniu od sił głównych wymaga znacznie lepszego przygotowania i ciągłego doskonalenia zawodowego dowódców już od szczebla pododdziału. Profesjonalizm tej grupy kadry dowódczej będzie bowiem decydował o efektywności użycia potencjału bojowego tych grup w walce.

1.2. MODEL DZIAŁAŃ BOJOWYCH KOMPONENTU LĄDOWEGO W OPERACJI

Prezentowane w poprzednich rozdziałach wnioski dotyczące współczesnych działań bojowych wydają się o tyle zasadne, jeśli są osadzone w realiach operacji wojennej. Badania wskazują bowiem, iż Brygadowe Grupy Taktyczne będą podstawowymi jednostkami operacyjnymi tworzonymi w ramach komponentu lądowego zgrupowania operacyjnego.

Współczesna operacja¹ obronna charakteryzuje się działaniami, w których broniące się wojska zdolne są zadawać straty przeciwnikowi już na dalekich podejściach, odpierać uderzenia, utrzymać wyznaczone obszary terenu i zachować zdolność do realizacji kolejnych, wynikłych z planu operacji bądź rozwoju sytuacji zadań. Cechami charakterystycznymi współczesnej operacji obronnej są: częste zmiany sytuacji, stosowanie nowych środków walki zbrojnej oraz łączenie różnych form i sposobów prowadzenia działań bojowych.

Właściwie wykorzystany posiadany potencjał (w tym grupy taktyczne w ramach komponentu lądowego), obronne właściwości warunków geograficznych i infrastruktury terenu, pozwala na osiągnięcie celu operacji obronnej² przy jak najmniejszych stratach własnych w wymiarze: rzeczowym, przestrzennym i czasowym.³

Cel prowadzenia operacji obronnej oraz droga jego osiągnięcia zależą będzie przede wszystkim od ogólnej koncepcji obrony państwa (Sojuszu), warunków rozpoczęcia działań zbrojnych, jak również od miejsca oraz roli zgrupowań operacyjnych w układzie nadrzędnym, otrzymanego zadania oraz składu i ukończenia sił przechodzących do operacji obronnej.

Stosownie do wyżej wymienionych celów operacji obronnej prowadzonej na obszarze kraju możemy wyróżnić dwa rodzaje obrony:

- obrona pozycyjna (stała);
- obrona manewrowa (ruchowa).⁴

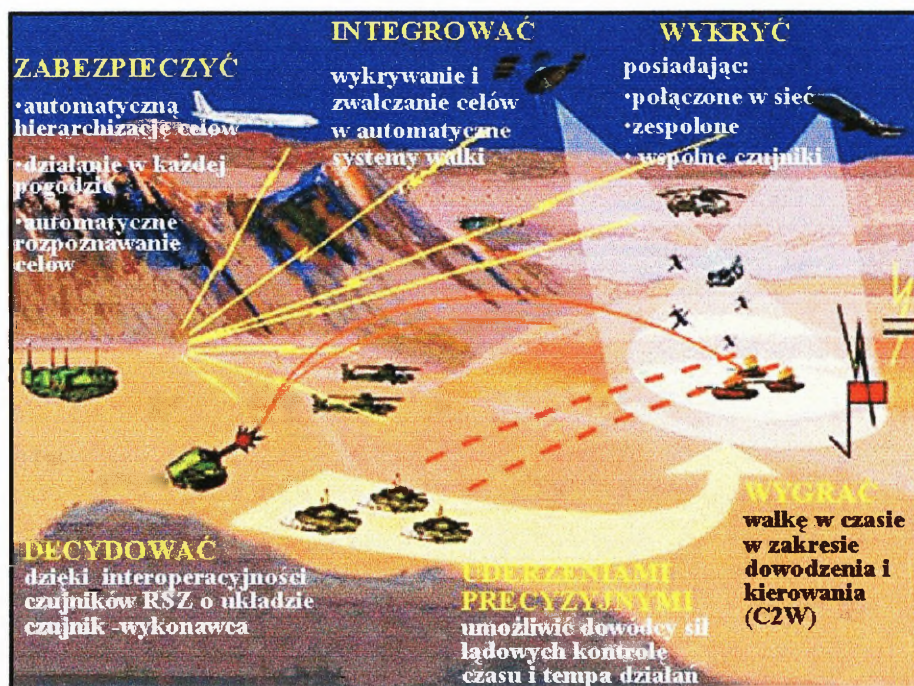
Merytoryczna różnica między wymienionymi rodzajami obrony polega na koncepcji rozbicia przeciwnika i stosownie do tego, określeniu rejonu kluczowego obrony.

¹ Operacja – to skoordynowane czasowo i przestrzennie działanie wydzielonych zgrupowań sił zbrojnych, prowadzone z zamiarem osiągnięcia celu strategicznego. W typologii operacji według kryterium wspieranego celu polityki państwa celowo jest wyróżnić operacje: wojenne, reagowania kryzysowego i pokojowe., *System pojęć sztuki operacyjnej i taktyki wojsk lądowych*, Warszawa, AON 2007, s. 49.

² Cel operacji wojennej – obrona suwerenności i nienaruszalności terytorialnej kraju własnego lub sojuszniczego., tamże, s. 49.

³ J. Zieliński, *Przygotowanie i prowadzenie operacji obronnej*, Warszawa, AON 1995, s. 14.

⁴ J. Zieliński, *Przygotowanie i prowadzenie...*, op. cit., s.15.

Rys.1.4. Zintegrowane pole walki przyszłości (schemat ideowy)

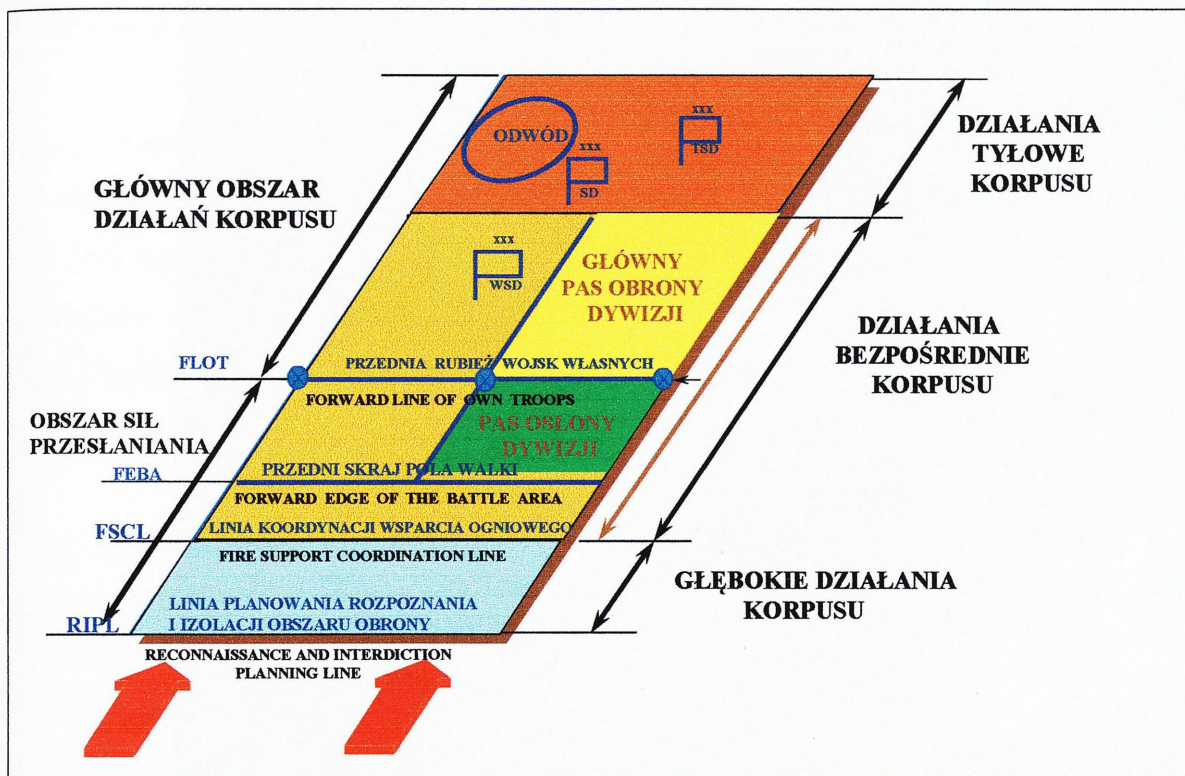
Źródło: *Army Vision 2010, Waszyngton 1996, Rozdział 3.*

Sposób prowadzenie operacji sprawia, że przeważają w niej uwarunkowania rzeczowe i przestrzenne. Uporczywe, ale nie za wszelką cenę, utrzymanie terenu z równoczesnym obniżaniem potencjału bojowego przeciwnika jest zasadniczym warunkiem osiągnięcia końcowego celu operacji. Szczególnie ma to znaczenie, gdy zgrupowania w operacji obronnej skupiają wysiłek na wymuszeniu takiego działania przeciwnika, który ułatwi osiągnięcie celu.

Wnioski z konfliktów zbrojnych i rozważania teoretyczne licznego grona teoretyków wojskowych wskazują, że prawdopodobnie w przyszłych działaniach operacja obronna przebiegać będzie w dwóch etapach:

Etap pierwszy, to przedsięwzięcia realizowane w głównym obszarze działań. Jego efektem jest stworzenie warunków do zatrzymania przeciwnika przed główną linią obrony, stworzenie warunków do zamknięcia wyłomów, wyhamowania tempa działań przeciwnika, zmuszenie go do przegrupowania sił i środków w efekcie narastania oporu, wzbronienie rozprzestrzeniania się wojsk przeciwnika na skrzydła oraz zapewnienie swobody działań własnych sił w głębi obszaru odpowiedzialności obronnej. Powoduje to, że zachowanie zdolności do ciągłej i elastycznej reakcji w punkcie

kulminacyjnym¹, a w przypadku przewagi przeciwnika, zapewnia przyjęcie kolejnego położenia umożliwiającego utrzymanie nakazanego obszaru i osiągnięcie celu pośredniego operacji.

Rys.1.5. Obszar obrony korpusu

Etap drugi, to realizowanie celu końcowego operacji - celu głównego: pobawienie zdolności bojowej sił przeciwnika i odzyskanie utraconego obszaru. Działania walczących wojsk ukierunkowane są na ostateczne załamanie natarcia przeciwnika, przejęcie inicjatywy oraz odzyskanie utraconego terenu. Kulminacją tego etapu jest wykonanie przeciwwuderzenia w celu odtworzenia pierwotnego położenia z jednoczesnym, destrukcyjnym oddziaływaniem na elementy znajdujące się w głębi ugrupowania przeciwnika.

¹ Punkt kulminacyjny – to moment, w którym pojawia się groźba przejęcia inicjatywy i możliwości skutecznego kontynuowania operacji przez przeciwnika J. Zieliński, *Sztuka operacyjna...*, op. cit., s. 48.

Operacja obronna o charakterze manewrowym różni się od pozycyjnej między innymi tym, iż ostateczna pozycja obrony umiejscowiona jest w strefie operacyjnej obrony, a działania w taktycznej strefie mają na celu rozpoznanie punktu ciężkości¹ uderzenia przeciwnika oraz dezorganizowanie jego podejścia i rozwinięcia.

Czynnikami determinującymi obronę o charakterze manewrowym są ruchliwość i aktywność wojsk w działaniu. Jednakże obrona ta powinna charakteryzować się uporczywą siłą w utrzymaniu ważnych obiektów bądź rejonów. Zamierzony cel końcowy operacji – ostateczne załamanie natarcia przeciwnika i odzyskanie utraconego obszaru - osiągany jest w relacji: osłabić, wyhamować, przejąć inicjatywę, pozbawić zdolności bojowych, poprzez zespolenie i synergiczne wykorzystanie w jej trakcie wszystkich rodzajów walki: działań opóźniających, obrony i natarcia.

Współczesna operacja obronna o charakterze manewrowym to obrona aktywna, zdolna odeprzeć zmasowane powietrzno-lądowe uderzenia przeciwnika, uprzedzająca jego działania, prowadzona w wymiarze powietrzno-lądowym przez wojska pancerne i zmechanizowane przy wykorzystaniu wojsk desantowo-szturmowych i lotnictwa. Charakteryzują ją działania manewrowe w głównym obszarze działań, w obszarze działań sił osłony, na skrzydłach jak i w głębi obszaru odpowiedzialności obronnej. Prowadzenie obrony manewrowej na szczeblu operacyjnym to głównie systematyczne niszczenie sił i środków przeciwnika (obniżanie jego potencjału), unikanie uderzeń jego głównych zgrupowań uderzeniowych, kanalizowanie jego ruchu, rozczłonkowanie jego wojsk i w konsekwencji pozbawienie ich zdolności do skutecznych działań. W operacji tej priorytetem jest dążenie do zadania strat przeciwnikowi, a nie do utrzymania terenu za wszelką cenę.

Koncepcja osiągnięcia głównego celu operacji oparta jest na algorytmie: osłabić – wyhamować – przejąć inicjatywę – stworzyć przewagę na wybranym kierunku – rozbić częściami siły przeciwnika.²

¹ Punkt ciężkości – to ześrodkowanie w określonym miejscu i czasie takich sił i środków rażenia, bądź samego rażenia, które umożliwią osiągnięcie zakładanego celu operacji, *Regulamin...*, op. cit., s. 276.

² Por. R. Bojarski, *Operacja obronna*, AON, Warszawa 1999, s.86-87.

W związku z tym na przebieg operacji obronnej o charakterze manewrowym składają się trzy etapy, tworzące skoordynowany płynny i konsekwentny, zgodne z przyjętą koncepcją, sposób jej realizacji.

Etap pierwszy, to działania opóźniające w taktycznej strefie, prowadzone przez wydzielone siły w tym Brygadowe Grupy Taktyczne wojsk operacyjnych, pododdziały obrony terytorialnej, straży granicznej oraz ogniów niemilitarnych systemu obrony państwa w celu osłabienia potencjału bojowego zgrupowań uderzeniowych przeciwnika, pozbawienie inicjatywy działań zaczepnych oraz stworzeniu przewagi sytuacyjnej umożliwiającej przejęcie inicjatywy. W etapie działań opóźniających w obszarze osłony czynności wykonywane przez przewidziane do realizacji tego zadania siły są skoncentrowane na nawiązaniu bezpośredniej styczności ze zgrupowaniami uderzeniowymi przeciwnika aby zweryfikować ocenę przeciwnika, określić punkt ciężkości jego natarcia, prawdopodobny sposób osiągnięcia celu końcowego operacji zaczepnej.

Tak sformułowany cel główny pierwszego etapu może być osiągnięty, gdy działania wojsk osłonowych skupione będą między innymi na:

- destrukcyjnym oddziaływaniu na najważniejsze elementy zgrupowania przeciwnika na całą głębokość jego ugrupowania;
- utrzymaniu obszaru kluczowego obrony;
- płynnym przyjmowaniu ciężaru operacji obronnej na kolejnych rubieżach opóźniania;
- wzbronieniu wyjścia wojsk przeciwnika na skrzydła ugrupowania wojsk własnych;
- utrzymaniu więzi operacyjnej między kolejnymi pozycjami opóźniania;
- utrzymaniu obiektów i rejonów umożliwiających zachowanie swobody działań i manewru w obszarze tyłowym.

Osiągnięcie zamierzonego celu pośredniego (celu głównego pierwszego etapu) operacji obronnej o charakterze manewrowym będzie możliwe poprzez realizację poniższych zadań:

- rozpoznanie sił prowadzących operację zaczepną oraz punktu ciężkości uderzenia;
- umożliwienie mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych;
- osłona przegrupowania sił głównych;
- ubezpieczenie przygotowania operacji obronnej w głębi kraju;
- prowadzenie działań w wymiarze powietrzno-lądowym;
- stopniowe pozbawianie przeciwnika inicjatywy poprzez zadawanie mu strat;
- osłabienie tempa natarcia;
- dezorganizowanie i paraliżowanie systemu dowodzenia, rozpoznania i zabezpieczenia bojowego;
- kanalizowanie uderzeń przeciwnika w obszar kluczowy obrony;
- niszczenie elementów ugrupowania bojowego przeciwnika na całej jego głębokości.

Etap drugi, to obrona operacyjnej rubieży obrony, prowadzona przez wojska operacyjne najczęściej we współdziałaniu z siłami obrony terytorialnej, w celu rozbięcia zgrupowań przeciwnika, zdobycia przewagi na określonych kierunkach oraz przejęcia inicjatywy. Prowadzenie operacji w tym etapie zdeterminowane jest celem: stworzenia warunków do wykonania przeciwuderzenia i zabezpieczenia jego realizacji. Z postawionych celów cząstkowych wynikają zadania wojsk uczestniczących w tym etapie walki to jest:

- wyhamowanie tempa działań ugrupowań przeciwnika na głównym i pomocniczych kierunkach natarcia;
- ostateczne załamanie natarcia przeciwnika;
- przejęcie inicjatywy.

Etap trzeci, to zwroty zaczepne, prowadzone w celu rozcięcia (okrażenia) i zneuatualizowania sił przeciwnika. Są one rezultatem pomyślnych działań w dwóch poprzednich etapach operacji obronnej o charakterze manewrowym. Jego realizacja decyduje o osiągnięciu celu końcowego operacji. Cel zasadniczy tego etapu to: całko-

wite pozbawienie przeciwnika zdolności do możliwości osiągnięcia celu operacji zaczepnej.

Ze względu na różnorodny charakter wykonywanych zadań w ostatnim etapie operacji obronnej można wyróżnić w nim dwa zasadnicze podetapy:

- wykonanie uderzenia, rozwinięcie powodzenia oraz sparaliżowanie prowadzenia operacji zaczepnej z jednoczesną izolacją sił przeciwnika w rejonie włamania;
- rozbicie okrążonych zgrupowań przeciwnika i przejęcie kontroli nad całym obszarem odpowiedzialności.¹

Istotne znaczenie dla powodzenia tego etapu ma również właściwy wybór kierunku przeciwuderzenia (jest nim zazwyczaj najsłabsze miejsce w ugrupowaniu przeciwnika). W trakcie rozwoju sytuacji na polu bitwy przeciwuderzenie może przyjąć formę bojów spotkaniowych, przełamania lub przejścia do pościgu. W każdym jednakże wypadku należy dążyć do narzucenia swojej woli przeciwnikowi.

Zakończony sukcesem zwrot zaczepny wiąże się z odtworzeniem struktury obrony oraz likwidacją okrążonych sił przeciwnika.

Należy podkreślić, że prowadzenie wspólnej operacji obronnej będzie uzależnione przede wszystkim od zdolności zaangażowanych sił do jej prowadzenia w wymiarze operacyjnym. W praktyce oznacza to, że siły te powinny być zdolne w całym obszarze operacyjnym do:

- prowadzenia skutecznego, głębokiego rozpoznania;
- osłony najważniejszych obiektów przed uderzeniami przeciwnika z powietrza;
- zapewnienia manewru własnych sił w głębi ugrupowania;
- zachowania sprawnego systemu dowodzenia w warunkach oddziaływania ogniowego i radioelektronicznego przeciwnika;
- zachowania sprawnego systemu logistycznego;

¹ R. Bojarski, *Operacja obronna*, AON, Warszawa 1999, s. 92.

- uzyskania przynajmniej czasowej, lokalnej przewagi w powietrzu, w wybranych etapach operacji i skutecznego porażenia najważniejszych obiektów przeciwnika;
- skutecznego rażenia środków opancerzonych przeciwnika w głębi jego ugrupowania.

Najogólniej rzecz biorąc zdolności te powinny zapewnić warunki do efektywnego wykorzystania w obronie zgrupowań lądowych, w tym zwłaszcza taktycznych grup bojowych. Zdolności takie uzyskuje się głównie w wyniku modernizacji technicznej wojsk oraz umiejętne prowadzenie działań połączonych.

Rozdział II

ROLA I ZADANIA BRYGADOWEJ GRUPY TAKTYCZNEJ W DZIAŁANIACH BOJOWYCH

2.1. ISTOTA SIŁ ZADANIOWYCH I KWESTIE TERMINOLOGICZNE

Warto w tym miejscu zastanowić się nad znaczeniem słów zgrupowanie oraz grupa bojowa, ponieważ stanowią one sedno rozważań w interesującym nas obszarze.

W literaturze przedmiotu spotkamy się z różnorodnością podejścia do powyższego zagadnienia, jak również pojawianiem się w wielu opracowaniach nowych terminów, takich jak: zgrupowania, zgrupowania wojsk, zgrupowania taktyczne, grupy bojowe, taktyczne grupy bojowe, taktyczne siły zadaniowe, grupy zadaniowe czy batalionowe grupy bojowe. Można znaleźć również określenie moduł bojowy.

W znaczeniu ogólnym zgrupowanie to gromadzenie, zebranie się określonych osób, zorganizowanie w celu przygotowania się do czegoś, najczęściej wspólnie później wykonywanego¹. Z kolei w ujęciu wojskowym definiuje się, że są to siły i środki zgromadzone w wyznaczonym rejonie do wykonania określonego zadania bojowego mającego charakter zaczepny lub obronny².

Leksykon wiedzy wojskowej łączy kategorię zgrupowania³ (zgrupowania wojsk) ze szczeblem związku taktycznego i oddziału, wskazując również na występowanie w ich ramach różnych rodzajów wojsk, a także sił zbrojnych. Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej (oprac. zbiorowe pod. red. A. Tomaszewski) pt.: „Podstawowe kategorie sztuki wojennej”, ujmując zgrupowanie taktyczne jako zbiór połączonych sił wojsk lądowych, którego zasadniczym trzonem jest batalion (zmechanizowany lub czołgów). W jego skład mogą wchodzić pododdziały rodzajów wojsk, którego skład zależy od zadania i możliwości szczebla nadrzędnego. Celem tworzenia i działania

¹ *Słownik współczesnego języka polskiego*, Warszawa 1996, s. 436.

² *Mała encyklopedia wojskowa*, t. 3, Warszawa 1970.

³ *Leksykon wiedzy wojskowej*, Warszawa, MON 1979, s. 523.

zgrupowania taktycznego jest samodzielne wykonywanie zadań bojowych, często we współdziałaniu z wydzielonymi siłami rzutu powietrznego¹.

W słowniku terminów i definicji NATO AAP-6(U) pojęcie zgrupowania zadaniowego definiowane jest w następujący sposób:

1. Tymczasowe zgrupowanie jednostek pod jednym dowództwem tworzone w celu przeprowadzenia określonego działania lub wykonania zadania bojowego.
2. Półstała organizacja jednostek pod jednym dowództwem, formowana w celu ciągłego wykonywania określonych zadań².

W wielu armiach tworzenie zgrupowań stosownych do potrzeb, które wynikają z uwarunkowań i koncepcji prowadzenia działań traktowane jest priorytetowo, ponieważ istniejące struktury organizacyjne poszczególnych sił zbrojnych ze względu na szereg uwarunkowań nie pozwalają na ich ukształtowanie i utrzymanie w stanie umożliwiającym realizację wszystkich zadań, jakie mogą być przewidywane do wykonania. Dlatego też wydzielane są stosownie do potrzeb siły i środki, które działają w ramach określonych zgrupowań.

W nomenklaturze anglojęzycznej, na szczeblu taktycznym tworzone są zadaniowe zgrupowania taktyczne (Task Force) w celu wykorzystania efektu działania broni połączonych, a w szczególności specyficznych możliwości czołgów i piechoty. Główną zasadą działania zgrupowań staje się dążenie do osiągnięcia efektu synergii, gdzie wspólne działania dają lepszy wynik niż suma działań poszczególnych uczestników. Szybkie tworzenie zgrupowań celowych jest odpowiedzią na charakterystyczne dla wojen „trzeciej fali”, dynamiczne zmiany sytuacji we wszystkich wymiarach pola walki³. Pojęcie grupa bojowa, rozumiane jest jako taktyczne zgrupowanie bojowe posiadające w swej strukturze pododdziały czołgów i piechoty pod jednym dowództwem, tworzone na bazie pułku pancernego, rozpoznawczego pułku pancernego lub batalionu piechoty. Grupa bojowa składa się z zespołów bojowych (combat teams),

¹ *Podstawowe kategorie sztuki wojennej*, AON Warszawa 1996, s.127.

² *AAP-6(U) Słownik terminów i definicji NATO*, Warszawa 1998, s. 318.

³ J. Cieślak i inni, *Tworzenie zgrupowań do wykonania zadań w operacji i walce pk. „GRUPA-I”*, Warszawa 2005, s. 30.

które organizowane są na bazie kompanii piechoty lub czołgów i są dowodzone przez dowódców kompanii (szwadronów) na bazie których zostały zorganizowane¹.

W literaturze niemieckiej istnieje pojęcie *battalion task force* / batalionowe siły zadaniowe. Stanowią ją poszczególne pododdziały czołgów i piechoty pod dowództwem jednego dowódcy batalionu, do wykonania określonego zadania. Jej skład warunkowany jest od wariantu działania. Na przykład pancerne batalionowe zgrupowanie taktyczne to dwie kompanie czołgów, kompania zmechanizowana, pluton saperów i sekcja lotnictwa wojsk lądowych².

Ponadto w armii niemieckiej funkcjonuje również pojęcie *Gefechtsverband* (grupa bojowa), które rozumiane jest jako związek tworzony w zależności od sytuacji z pododdziałów różnych rodzajów wojsk w celu samodzielnej realizacji określonego zadania. Jest ona najczęściej w sile wzmocnionego batalionu. Nazwa wymienionej grupy bojowej uzależniona jest rodzajem wykonywanego zadania³.

Określenie „grupa bojowa” wpisuje się w funkcjonującą terminologię taktyczną ale nadaje istniejącej definicji nieco szerszego znaczenia. Według Słownika Podstawowych Terminów Wojskowych jest to doraźnie sformowany, niewielki zespół żołnierzy, pododdziałów, oddziałów, przeznaczony do wykonania określonego zadania bojowego. W siłach zbrojnych państw sojuszu, jednostka wojskowa o sile bojowej równej pułkowi⁴. W ramach NATO wypracowano koncepcję Wielonarodowych Połączonych Sił Zadaniowych (*Combined Joint Task Forces - CJTF*), przez co rozumie się przedsięwzięcie służące stworzeniu elastycznych struktur pozwalających na szybkie zorganizowanie i użycie sił w zależności od zadań i wymagań sytuacji⁵. W polskiej literaturze znaczenie tego terminu bliższe jest określeniom: „połączone działania sił

¹ Tamże, s. 31.

² Tamże, s. 30.

³ J. Górowski, *Taktyczne zgrupowania bojowe w obronie*, AON, Warszawa 2005, s. 12.

⁴ *Słownik podstawowych terminów wojskowych*, Warszawa 1997, s. G-9.

⁵ Por. J. Zieliński (red), *Podstawowe założenia operacji połączonych*, AON, Warszawa 2000, s. 8.

zbrojnych”¹, „zgrupowania broni połączonych”², „zgrupowania taktyczne” / „taktyczne grupy bojowe”³. Z kolei doświadczenia z Iraku wzbogacają terminologię o sformułowania: „brygadowa grupa bojowa”, „samodzielna grupa powietrzno-szturmowa”⁴. Ostatnio pojawiło się również określenie „grupy bojowe” w odniesieniu do sił wydzielonych do dyspozycji Unii Europejskiej. Pojęcia tego nie należy jednak utożsamiać z połączonymi siłami zadaniowymi, czy zgrupowaniami taktycznymi charakteryzującymi się doraźnym składem i tymczasowością działania. Będą one trwale zorganizowanymi oddziałami, o możliwościach prowadzenia działań na szczeblu taktycznym, utrzymujące stałą gotowość bojową, utworzone specjalnie do działania w ramach reagowania kryzysowego.

Obecnie możemy się również spotkać z pojęciem *batalionowy moduł bojowy*. Nie odnosi się ono jednak do części składowych zgrupowań broni połączonych. Pojęcie to jest utożsamiane z batalionowym zgrupowaniem bojowym tworzonym przez dowódcę brygady, które szkoli się wspólnie według zadania na dany rok. Skład takiego modułu często warunkowany jest doborem pododdziałów ze względu na okres szkolenia realizowany przez wchodzące w skład modułu pododdziały oraz stopień ukończenia. Istotą tych zgrupowań jest wspólne szkolenie i zgrywanie się pododdziałów różnych rodzajów wojsk.

Do właściwości podkreślających specyfikę grup bojowych zaliczamy:

- wyraźną celowość ich tworzenia;
- zadaniowy charakter;

¹ Przedsięwzięcia obejmujące dowodzenie, działania i organizację sił zbrojnych, w którym wszystkie wysiłki ukierunkowane są na osiągnięcie wspólnego celu. Zob. J. Zieliński (red.), *Podstawowe założenia operacji połączonych*, AON, Warszawa 2000, s. 12.

² Połączone jednolitym dowództwem związki taktyczne, oddziały i pododdziały różnych rodzajów broni tworzące stałe bądź doraźne struktury organizacyjne realizujące, w ramach operacji połączonej, cele działań komponentu wojsk lądowych na poziomie taktycznym. Zob. M. Huzarski (red.), *Zgrupowania taktyczne wojsk lądowych w operacjach połączonych*, AON, Warszawa, 2001, s. 14.

³ Termin ten oznacza czasowe lub półtrwałe zgrupowanie pododdziałów pod dowództwem jednego dowódcy tworzone w celu przeprowadzenia określonych działań (operacji) lub następujących po sobie działań w ramach większej kampanii. Por. R. Chrobak i zespół, *Grupy bojowe i zgrupowania taktyczne w operacjach*, Warszawa 2006, s. 56.

⁴ Pododdziały w składzie Multinational Division Central South (MNDCS) podlegające bezpośrednio dowódcy dywizji, podczas działań w Iraku. Brygadowa grupa bojowa o potencjale lekkiej brygady w składzie międzynarodowym stanowiła główną polską siłę bojową dywizji. SGPSz realizowała, oprócz rutynowych czynności, zadania jako szybki, mobilny odwód dowódcy dywizji, zdolny do wsparcia ogniowego, realizowania zadań powietrzno-szturmowych oraz ratownictwa. W skład grupy wchodziły śmigłowce Mi 24D, PZL Sokół, Mi-8T oraz żołnierze 25. Brygady Kawalerii Powietrznej.

- formowanie ich na czas określony;
- każdorazowe dostosowywanie jego składu, struktury i wyposażenia do konkretnych uwarunkowań;
- tymczasowość funkcjonowania¹;

Przedstawione właściwości są ze sobą ściśle związane i w sposób istotny wskazują, że grupy bojowe tworzone są doraźnie lub trwale, stosownie do potrzeb i w swojej strukturze organizacyjno-funkcjonalnej istnieją w celu wykonania określonego zadania. Jest to zjawisko specyficzne zarówno do struktur Unii Europejskiej, jak i SZRP.

Przeznaczenie, a głównie zadania przewidywane do wykonania przez wojska wpływają na ich struktury organizacyjne. Pojęcie „struktura organizacyjna” zawiera bowiem w sobie dwa elementy. Pierwszym z nich jest **organizacja** rozumiana jako twór ludzki powołany do realizacji określonych zadań i wynikających z nich działań. W każdej organizacji doszukać się można trzech elementów:

- podmiotów (ludzi);
- narzędzi (w wypadku organizacji wojskowej – narzędzi walki);
- przedmiotów działania (zadań do których jest przewidziana).

Elementy te tworzą organizację wówczas, jeśli, oddziaływają na siebie, generują całość zdolną do realizacji zadań, które wymagały powołania oddzielnej instytucji². Potwierdza to wniosek, że u podstaw każdej organizacji tkwią zadania, jakie ta organizacja ma wykonywać.

Kolejną składową jest **struktura**, która jest niczym innym jak zbiorem połączeń i zależności występujących między elementami danej organizacji. Zatem struktura organizacyjna to szczegółowo opisana organizacja³.

W ramach NATO wypracowano koncepcję CJTF (ang. Combined Joint Task Force). Pod tym pojęciem rozumie się przedsięwzięcie służące stworzeniu elastycznych struktur pozwalających na szybkie zorganizowanie i użycie sił w zależności od zadań i wymagań sytuacji⁴.

¹ J. Cieślak i inni, *Tworzenie zgrupowań do wykonania...*, op. cit., s. 29.

² Por. T. Zieliński, *Organizacja zespołów ludzkich*, Warszawa 1984, s. 75.

³ Por. A. Stabryła, *Doskonalenia struktury organizacyjnej*, Warszawa 1991, s. 11.

⁴ Por. J. Zieliński (red.), *Podstawowe założenia operacji połączonych*, AON, Warszawa 2000, s. 8.

Wskazana koncepcja tworzenia „sił zadaniowych”, choć dotyczy operacji, to jednak może również być w pewnym zakresie realizowana na szczeblach taktycznych, gdzie na bazie rdzennych struktur jednostek wojskowych tworzone są, w zależności od sytuacji i zadań – **taktyczne grupy bojowe (TGB)**, a w tym brygadowe grupy taktyczne (BGT) lub batalionowe grupy taktyczne (bgt). Jest to tym bardziej istotne, że analiza przebiegu wielu konfliktów zbrojnych na świecie wskazuje na to, że ciężar walki przenoszony jest na szczeble taktyczne.

W niniejszym rozdziale zostaną zaprezentowane wyniki badań dotyczące tworzenia BGT oraz ich roli i zadań w działaniach bojowych. W opracowaniu posłużono się przykładami rozwiązań stosowanych w innych krajach i wskazano na te rozwiązania, które mogą być wykorzystane w naszych, narodowych warunkach.

Przedstawione tu wnioski będą odpowiedzią na jedno z pytań badawczych: *czy istnieje potrzeba tworzenia brygadowych grup taktycznych, a jeśli tak, to w jaki sposób należy je tworzyć i do czego używać, czyli jaka jest ich rola i zadania?*

Powyższe pytanie pozostaje na pozór w sprzeczności z dotychczasowym sposobem pojmowania problemu, gdyż na szczeblach taktycznych występują stałe struktury organizacyjne, którym przydziela się określone zadania. Jednak wnioski z wielu przykładów historycznych wskazują, że siły zadaniowe były tworzone niemal od zawsze, choć w różnych okresach historii różnie je nazywano. Pierwszymi współczesnymi jednostkami przeznaczonymi do reagowania kryzysowego były siły interwencyjne NATO powstałe w 1960 roku, które w przypadku oznak kryzysu, miały być zdolne do szybkiego przerzutu oraz natychmiastowego podjęcia działań w zagrożonych rejonach. Posiadanie takich jednostek działało odstrasżająco na potencjalnego przeciwnika i pozwalało zapobiec wielu lokalnym konfliktom w rejonach zainteresowania Paktu, stając się przez to skuteczną formą nacisku militarnego.

Z naszych, narodowych doświadczeń wynika, że szczególnie wyraźnymi przykładami tworzenia tzw. zgrupowań taktycznych jest nasz udział w misjach pokojowych, a zwłaszcza rok 1996, kiedy to Polska do wykonywania zadań w ramach IFOR wydzieliła zgrupowanie utworzone na bazie etatowego batalionu.

Stąd też zgodzić się należy ze stanowiskiem, że konieczność usamodzielnienia szczebla dowodzenia, jakim jest batalion wynika z charakteru współczesnego i perspektywicznego pola walki. Ogniskowość działań z jednej, a potrzeba łączenia wysiłku z drugiej strony, wymaga powstania „modułu” o dużej samodzielności z możliwością łączenia go w większe struktury organizacyjne¹.

2.2. TWORZENIE BRYGADOWYCH GRUP TAKTYCZNYCH

Wśród wielu zmian, określających przyszłe możliwości operacyjne wojsk lądowych, staje się usamodzielnienie batalionów, które według wielu teoretyków wojskowych, są podstawowym modułem organizacyjnym i szkoleniowym wojsk lądowych, decydujących o sile brygad i dywizji.

Analiza elementów strukturalnych batalionu wskazuje, że organizacja nie spełnia wymogu funkcjonalności, co powoduje konieczność modyfikacji w czasie planowania i prowadzenia działań taktycznych (taktyczne grupy bojowe na polu walki, taktyczne siły zadaniowe w misjach pokojowych).² Współczesny batalion zmechanizowany nie posiada środków ogniowych do osłony przeciwlotniczej, środków przeciwpancernych, ale też i elementów wsparcia inżynieryjnego oraz odpowiednich elementów rozpoznawczych.

W ostatnim czasie dokonane zostały zmiany w strukturze organizacyjnej brygad. Ograniczono liczbę batalionów z czterech do trzech, ale jednocześnie w batalionach zwiększono liczbę wozów bojowych z 30 do 40. W wyniku tych zmian organizacyjnych w zasadzie potencjał bojowy pozostał ten sam, ale zmieniły się zasadniczo możliwości wariantowania ugrupowania bojowego brygady w operacji. Jednocześnie zaistniała większa potrzeba tworzenia elementów doraźnych, takich jak np. taktyczne grupy bojowe.

Ponadto, aby polski batalion miał wartość bojową porównywalną z batalionami innych armii NATO, należy zwiększyć jego potencjał, a zwłaszcza liczbę podstawowego uzbrojenia. Można w tym zakresie wzmocnić sprzętowo poszczególne kompanie

¹ W. Lidwa, *Współdziałanie w walce lądowej*, wyd. A. Marszałek, Toruń 2000, s. 64.

² M. Wrzosek, *Uwarunkowania modyfikacji struktur organizacyjnych wojsk lądowych na poziomie taktycznym*, AON, Warszawa 2003, s. 6.

lub zwiększyć ich liczbę. Wielu wojskowych za optymalne uznaje rozwiązania przyjęte w armii niemieckiej, gdzie bataliony posiadają 53 czołgi, BWP lub transportery opancerzone.

Jednakże we współczesnych działaniach bojowych nie zawsze chodzi o zwiększenie liczby określonych środków bojowych. Niekiedy najważniejsza jest ich różnorodność w strukturze batalionu, brygady lub grupy. Można modyfikować istniejące struktury, zwiększać w nich liczbę uzbrojenia a także tworzyć struktury mieszane, np. bataliony składające się z kompanii czołgów i kompanii bojowych wozów piechoty. Jednakże i w takim przypadku okaże się, że będą to struktury właściwie tylko do wykonania określonej grupy zadań. Natomiast w praktyce konkretne zadanie będzie zawsze wymagało zaangażowania i współdziałania w walce wyraźnie określonych środków bojowych: czołgów, BWP, moździerzy, dział, środków przeciwpancernych, śmigłowców bojowych, środków inżynieryjnych, itp. Często może to być zadanie realizowane w oddaleniu od sił głównych i będzie wymagało autonomicznych rozwiązań w zakresie dowodzenia i logistyki. W takich przypadkach jedynym właściwym rozwiązaniem może być tworzenie i wykorzystanie w operacjach taktycznych grup bojowych.

Istota tworzenia taktycznych grup bojowych wyraża się w założeniu, iż w zależności od treści otrzymanego zadania tworzy się odpowiednią strukturę funkcjonalną przeznaczoną do jego wykonania. Każda grupa powinna być zdolna do prowadzenia autonomicznych działań w przydzielonych rejonach odpowiedzialności.

W projekcie doktryny szkoleniowej SZRP DD/7 zapisano między innymi, że (...) stosownie do zmieniających się zagrożeń, szkolenie wojsk nakierowane jest na osiągnięcie przez wojska **samodzielności (autonomiczności)** i zdolności do działań (w tym poza granicami kraju), w znacznym oddaleniu od stacjonarnych baz, w określonym miejscu i czasie oraz w określonych warunkach środowiska (region świata, strefa klimatyczna, warunki terenowe itp.).

Autonomiczność danej jednostki osiąga się poprzez jej właściwy skład organizacyjny, wyszkolenie i zgranie wszystkich elementów składowych (komponentów). Model jednostki autonomicznej przedstawia rys. 2.1.

Rys. 2.1. Model jednostki autonomicznej

Źródło: Projekt doktryny szkolenia SZRP, DD/7, Warszawa 2004.

W doktrynie szkoleniowej SZ RP podkreśla się, że warunkiem prowadzenia autonomicznych działań w Wojskach Lądowych jest tworzenie modułów bojowych (grup zadaniowych), których podstawą są bataliony. W tym celu pododdziały bojowe na poziomie taktycznym (taktyczne grupy bojowe), uzupełniane są pododdziałami wsparcia i zabezpieczenia działań.¹ Natomiast szkolenie pododdziałów wsparcia i zabezpieczenia jest ściśle powiązane z cyklem szkolenia modułów bojowych - grup zadaniowych (taktycznych grup bojowych) i polega na wszechstronnym zgraniu i dostosowaniu ich działań do potrzeb grupy zadaniowej.²

Zbliżone podejście do modelu tworzenia taktycznych grup bojowych zaprezentowali J. Policha i Z. Zalewski w artykule: *Ośłona przeciwlotnicza taktycznej grupy bojowej*. W swoim opracowaniu uwzględniają również moduł decyzyjny obejmujący

¹ Tamże, pkt. 5006.

² Tamże, pkt. 5007.

dowództwo i sztab brygady lub batalionu wraz z oddelegowanymi oficerami rodzajów wojsk i z przydzielonych pododdziałów¹.

Celem tworzenia taktycznych grup bojowych jest uzyskanie efektu synergii w działaniach bojowych. Właściwości bojowe poszczególnych elementów struktury TGB powinny umożliwiać wykorzystanie uderzenia i ognia, kierowanego przez odpowiedni, spójny system dowodzenia. Środki ogniowe wykorzystywane w grupie powinny zapewnić warunki do manewru jej pododdziałów, ich skuteczną osłonę przed rozpoznaniem i ogniem przeciwnika oraz porażenie tych elementów sił przeciwnika, które decydują o jego zdolności do działań. W tym celu działalność ogniowa różnych rodzajów środków musi być właściwie skoordynowana w czasie i przestrzeni i dostosowana do celu działań grupy. Oznacza to, że dowódca grupy musi również dysponować w swoim sztabie grupą specjalistów zdolną do efektywnego zaplanowania i użycia wszystkich rodzajów uzbrojenia.

Doświadczenia innych państw wskazują, że każda grupa bojowa zbudowana jest z dwóch zasadniczych komponentów: **pododdziału bazowego** zwanym **rdzeniem** grupy i **modułu opcjonalnego**.

Rdzeń tworzy się na bazie pododdziałów: zmechanizowanych, zmotoryzowanych, czołgów, aeromobilnych lub też innych w zależności od potrzeb. Głównym wyznacznikiem decydującym o doborze pododdziału bazowego jest rodzaj działań (charakter misji) oraz cel, jaki należy osiągnąć w działaniach.

Pododdział bazowy determinuje styl działania i sposób osiągania celu. Planując użycie grupy bojowej należy uwzględnić specyfikę wszystkich elementów wpływających na wykonanie zadania (np. zasady, reguły ich użycia i działania, warunki terenowe). Jednak taktyka działania będzie podporządkowana i niejako narzucona przez pododdział bazowy. Stąd też analizując otrzymane zadanie (misję) należy jasno zdefiniować jego parametry taktyczno-operacyjne oraz specyfikę, co w rezultacie doprowadzi do wyboru pododdziału bazowego grupy oraz modułu opcjonalnego. Zmiana charakteru zadania lub warunków jego wykonania może doprowadzić do konieczności

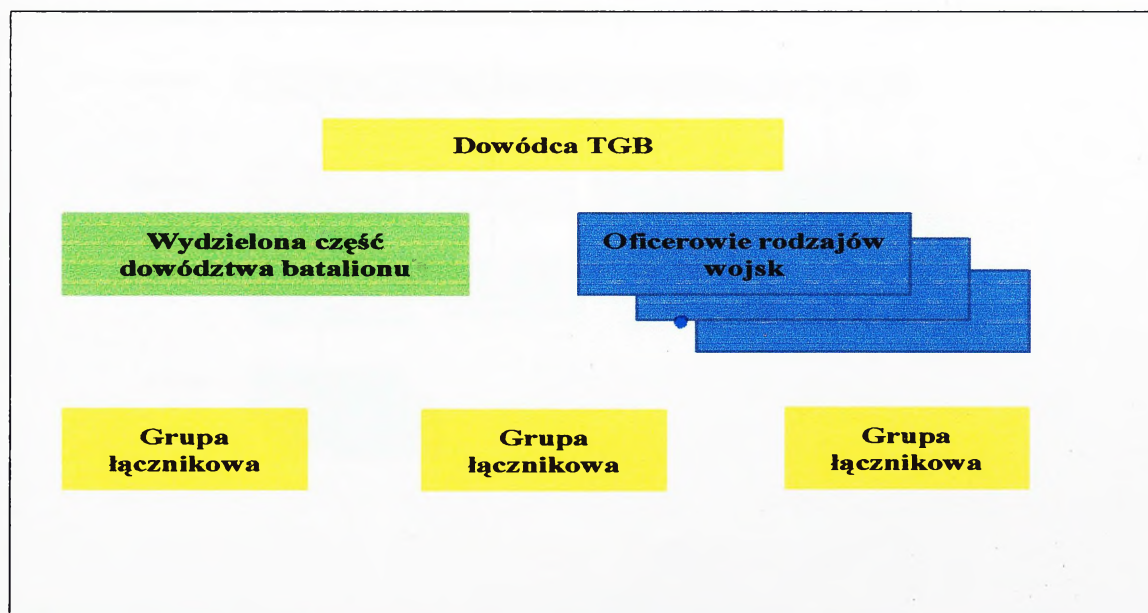
¹ J. Policha i Z. Zalewski, *Ośłona przeciwlotnicza taktycznej grupy bojowej*, PWL nr 8 (530), sierpień 2003, s. 23.

zmodyfikowania składu modułu opcjonalnego lub nawet zmiany pododdziału bazowego.

Dobór elementów modułu opcjonalnego wynika głównie z:

1. Rodzaju zagrożeń aktualnych i przyszłych;
2. Zadania;
3. Warunków wykonania zadania, a w tym:
 - umiejscowienia TGB w strukturze komponentu lądowego;
 - przewidywanego czasu działania i potrzeb w zakresie autonomii;
 - prawnych aspektów użycia TGB (mandat, status sił, porozumienia międzynarodowe);
 - potrzeb w zakresie rozpoznania i wsparcia ogniowego;
 - środowiska (teren, warunki klimatyczne, ludność).

Dowodzenie TGB przejmuje dowódca komponentu, na bazie którego jest ona tworzona. W skład dowództwa włącza się oficerów specjalistów w zależności od rodzajów pododdziałów włączonych do TGB (por. rys. 2.2).

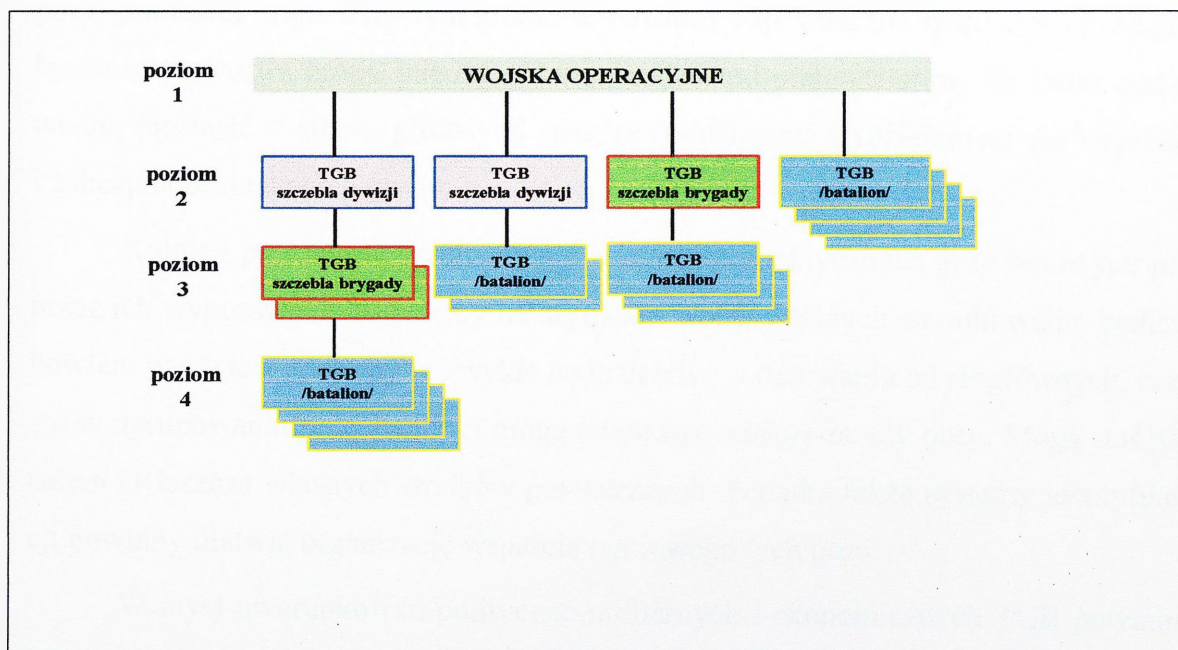

Rys. 2.2. Proponowany skład dowództwa taktycznej grupy bojowej utworzonej na bazie batalionu

Oficerowie rodzajów wojsk mają do spełnienia dwie zasadnicze funkcje. Po pierwsze, powinni być doradcami dowódcy w sprawach specjalistycznych, a po drugie, powinni utrzymywać kontakt z pododdziałami specjalistycznymi poprzez grupy łącznikowe.

Szczebel organizujący taktyczną grupę bojową powinien zapewnić jej dane z rozpoznania oraz niezbędne wsparcie i zabezpieczenie. Właściwe wsparcie informacyjne i ogniowe grupy oraz zabezpieczenie jej działań przez siły główne będzie głównym determinantem jej efektywnego wykorzystania w operacji.

Tworzone na szczeblu batalionu taktyczne grupy bojowe mogą mieć różne podporządkowanie (por. rys. 2.3). Mogą stanowić element brygadowej grupy bojowej lub podlegać dowództwu dywizji, czyli być jej elementem ugrupowania. Wariantem rzadziej stosowanym, lecz możliwym jest ich bezpośrednia podległość dowódcy komponentu lądowego. Rozwiązania stosowane w wielu państwach wskazują na dążenie do „spłaszczania” poziomów dowodzenia.

Rys. 2.3. Poziomy dowodzenia taktycznymi grupami bojowymi

Źródło: Manuel sur l'organisation du commandant des Forces Terrestres en operation Commandement de la Doctrine et de L'eiseignement Militaire Superieur De L'armee de Terre Editio, Mai 1997, s. 17.

Niezależnie od podległości funkcjonalnej, każda TGB składa się z kilku **podgrup bojowych (PGB)** tworzonych najczęściej na szczeblu kompanii lub plutonu. Podgrupy bojowe powinny być również w znacznym stopniu usamodzielnione. Z kolei każda podgrupa bojowa składa się z **jednostki bojowej (JB)** i **jednostki wsparcia (JWSP)**. Przy czym pod pojęciem jednostki bojowej rozumie się pododdziały ogólnowojskowe. Jednostki wsparcia to z kolei takie pododdziały, jak wsparcia ogniowego, obrony przeciwlotniczej ale też i logistyczne. Zalicza się do nich również pododdziały obrony terytorialnej lub też elementy układu pozamilitarnego, jak doradcy, tłumacze itp. Różnorodność środków oddziaływania na przeciwnika występujących w TGB wymaga wprowadzenia efektywniejszych, zintegrowanych systemów rażenia i kierowania ogniem. Chodzi głównie o to, by zwykle niezbyt duża liczba środków ogniowych wykorzystywana w grupach mogła być efektywnie wykorzystana i zapewniła skuteczne porażenie ważnych obiektów przeciwnika.

TGB powinna być wyposażona w środki łączności zapewniające sprawne wykonywanie zadań w głębi ugrupowania przeciwnika, na samodzielnych kierunkach lub poza granicami kraju. Przy tym środki te powinny zapewnić nie tylko pewną i ciągłą łączność wewnątrz grupy między różnymi rodzajami pododdziałów, ale także niezawodną łączność z siłami głównymi oraz pododdziałami wydzielanymi do wsparcia i zabezpieczenia działań grupy.

Kolejny problem to wzmocnienie autoochrony taktycznych grup bojowych poprzez ich wyposażenie w systemy identyfikacji wojsk własnych na polu walki. Należy bowiem pamiętać, że grupy te zwykle będą działać w oderwaniu od sił głównych, często w ugrupowaniu przeciwnika i mogą łatwo być uznane za siły obce. Mogą stać się celem zwłaszcza własnych środków powietrznych. Ponadto także systemy identyfikacji powinny ułatwić organizację wsparcia ogniowego tych grup.

W myśl uwarunkowań polityczno-militarnych i ekonomicznych TGB powinna być zdolna do tzw. „samorotacji”. Docelowym rozwiązaniem będzie uzyskanie takiej zdolności przez brygady, by możliwe było wydzielenie 3 - 4 taktycznych grup bojowych tworzonych na bazie batalionów. Przy czym jedna lub dwie z nich będą prowadziły działania, a kolejne będą się przygotowywać do rotacji.

Wyjątkowo ważną rolę w przygotowaniu grup będzie odgrywać ich szkolenie. Powinno ono obejmować skorelowaną tematykę na szczeblu oddziału z uwzględnieniem ich przeznaczenia i przewidywanych zadań. Zróżnicowany charakter struktury organizacyjnej i wyposażenia wymusza taki system szkolenia, który pozwoliłby na maksymalne zgranie poszczególnych jej elementów organizacyjnych. Zasadniczym celem procesu szkolenia powinno być zgranie grupy, przede wszystkim poprzez wspólne ćwiczenia taktyczne poszczególnych komponentów wchodzących w jej skład.

Skład taktycznych grup bojowych w zależności od treści realizowanego zadania może zawierać komponent w sile batalionu, brygady, a nawet dywizji. Może to być również skład niekonwencjonalny. Przykładem takiej grupy bojowej jest polski komponent biorący udział w operacji antyterrorystycznej w Afganistanie, czy też Samodzielna Grupa Powietrzno-Szturmowa w ramach naszego kontyngentu w Iraku. Każda grupa zwykle będzie się składała z podgrup bojowych, które w razie potrzeby powinny być zdolne do niemal natychmiastowej zmiany swojego podporządkowania i zaadoptowania w nowej TGB pod dowództwem narodowym lub też międzynarodowym.

Jednym z nowych zadań, w którym biorą udział nasze wojska lądowe jest budowa europejskich struktur bezpieczeństwa. W ramach tego zadania powstała między innymi koncepcja tworzenia grup bojowych Unii Europejskiej, jako europejski cel operacyjny do roku 2010 (por. rys. 2.4).

Powyższa koncepcja zakłada:

- posiadanie przez UE jednostek o wysokim stopniu gotowości zdolnych do prowadzenia samodzielnych operacji;
- zdolność do prowadzenia dwóch operacji jednocześnie;
- utworzenie 7-9 grup bojowych w sile 1500 żołnierzy każda;
- gotowość do podjęcia działań w rejonie operacji – 15 dni;
- obszar działania – bez ograniczeń (poza obszarem UE);
- wstępne zdolności operacyjne – 2005 r., pełne zdolności operacyjne – 2007 r.

	System operacyjny NATO	Grupy bojowe UE
Obszar działania	Dowolne miejsce na obszarze odpowiedzialności NATO i poza nim	Dowolne miejsce poza terytorium UE
Rodzaj sił	Połączone	Połączone, głównie lądowe
Struktura organizacyjna	Brygada WLąd., elementy RSZ	Batalion piechoty, elementy sił powietrznych i morskich
Wielkość sił	25 000 żołnierzy	1500 żołnierzy – element zasadniczy
Gotowość	5 – 30 dni	5 – 10 dni
Ciągłość działań	30 dni	30 dni
Ilość operacji	Jedna	Dwie różne
Zakres działań	Pełny zakres misji sojuszu	Pełny zakres misji petersberskich UE

Rys. 2.4. Porównanie koncepcji grup bojowych UE z systemem operacyjnym NATO (SON)

Źródło: Opracowano na podstawie wykładu płk. Ryszarda Zajaca, Szefa Oddziału Analiz i Prognoz SG, na temat: Koncepcja tworzenia Grup Bojowych w aspekcie potrzeb obronnych UE, wygłoszonego w AON w 2005 r.

Według założeń powyższej koncepcji, grupy bojowe powinny charakteryzować się następującymi zdolnościami do przetrwania:

- samowystarczalność – 30 dni;
- czas trwania misji – do 120 dni;
- w krytycznych przypadkach – brak wsparcia ze strony państwa gospodarza.

W porównaniu do Systemu Operacyjnego NATO, koncepcja grup bojowych UE zakłada tworzenie sił reakcji militarnych bazujących na batalionach, z docelową wielkością komponentów ok. 1500 żołnierzy każdy. Z kolei SON zakłada tworzenie komponentów wojskowych liczących ok. 25 tys żołnierzy. Wyraźne zmniejszenie liczności samodzielnego modułu wojskowego wynika głównie z powodów ekonomicznych. Mniejsze liczebnie komponenty narodowe stwarzają możliwość włączenia się w działania państw mniejszych lub mniej zamożnych, które będą mogły, w ramach generowania sił, deklarować udział sił wielkości kompanii, plutonu lub nawet sekcji.

Wynika z powyższego, że w przyszłości w batalionowej taktycznej grupie bojowej mogą się znaleźć komponenty kilku lub nawet kilkunastu państw.

Analizując strukturę dowodzenia grup bojowych UE dostrzec można trzy zasadnicze poziomy: strategiczny, operacyjny i taktyczny. Dla poziomu strategicznego zarezerwowana jest sfera koncepcyjna. Zadaniem szczebla operacyjnego jest zaplanowanie działań grup bojowych zgodnie z wypracowanymi koncepcjami i przetworzenie ich w zadania. Natomiast sfera wykonawcza jest domeną poziomu taktycznego.

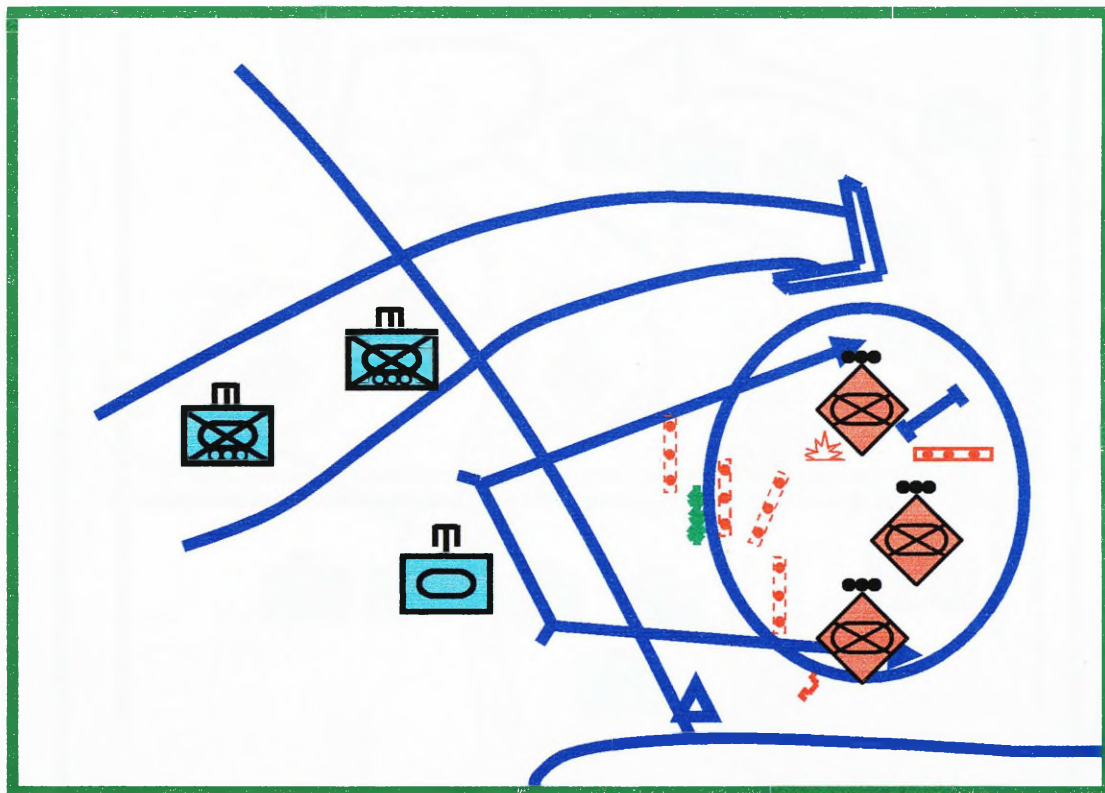
Dynamicznie zmieniające się uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne potwierdzają potrzebę szeregu analiz i ocen, których wynikiem powinny być zmiany w strukturach organizacyjnych wojsk na szczeblach taktycznych. Stąd też w opracowaniu posłużono się przykładami rozwiązań stosowanych w innych krajach i wskazano na te, które mogą być wykorzystane w naszych narodowych warunkach.

Otwartą kwestią pozostają ustalenia terminologiczne. Niezależnie od przyjmowanych nazw, cel tworzenia taktycznych grup bojowych jest wspólny dla zaprezentowanych państw, tzn. dobór sił do zadań. Celowość tworzenia taktycznych grup bojowych i ich skuteczność w działaniu wymaga jednak wnikliwej oceny aktualnych zagrożeń i prognozowania przyszłych. Stanowi to bazę do planowania i organizacji sił zadaniowych. Stworzone w ten sposób komponenty należy szkolić i przygotowywać już w czasie pokoju, zaś podstawą efektywności przygotowania jest opracowanie doktryn, regulaminów oraz zasad użycia.

2.3. PRZEZNACZENIE I ZADANIA BRYGADOWEJ GRUPY TAKTYCZNEJ W DZIAŁANIACH BOJOWYCH

Wnioski wynikające z analizy problemu jak również współczesnych operacji zbrojnych jednoznacznie wskazują, że podstawowym przeznaczeniem taktycznych grup zadaniowych, a w tym także brygadowych grup taktycznych, jest dynamizowanie działań komponentów lądowych we wszystkich wymiarach współczesnego pola walki.

W dokumentach normatywnych wojsk lądowych Stanów Zjednoczonych¹ prezentowanych jest wiele wariantów użycia taktycznych grup taktycznych w działaniach. Dla przykładu w FM 3-90.2, preferuje się wykorzystanie taktycznych grup bojowych do działań manewrowych. Analiza tego dokumentu wskazuje, że oskrzydlenie jest podstawową formą manewru, do wykonania którego może być użyta TGB (rys. 2.5).

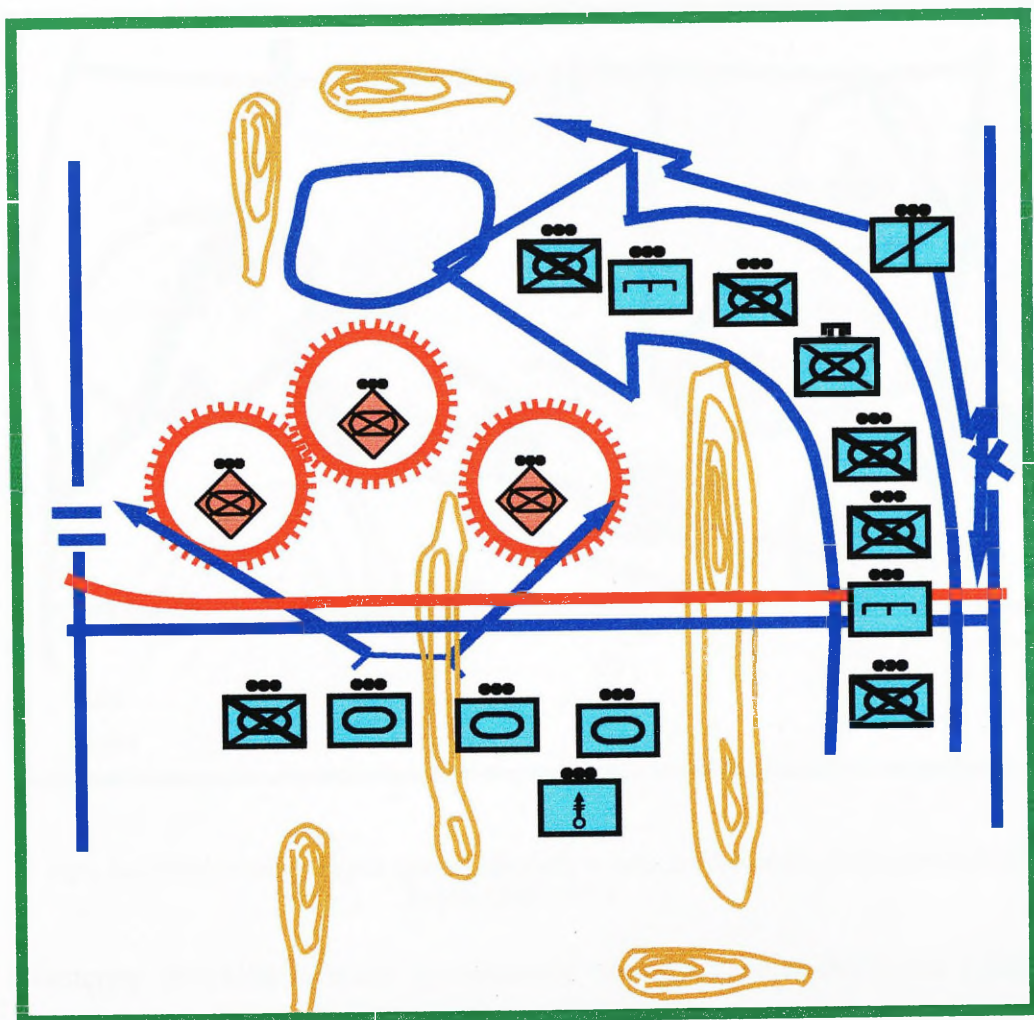
Rys. 2.5. Użycie taktycznej grupy bojowej podczas oskrzydlenia

Źródło: FM 3-90.2

W zaprezentowanym wariantcie jedna TGB stworzona na bazie kompanii czołgów wiąże przeciwnika od czoła stwarzając przez to warunki do wykonania jednostronnego oskrzydlenia przez dwie kolejne TGB. Punkt ciężkości natarcia znajduje się na kierunku sił prowadzących oskrzydlenie. Podkreśla się przy tym, iż oskrzydlenie

¹ FM 3-21.31, *The Stryker Brigade Combat Team*, oraz *The tank and mechanized infantry battalion task force*, Field manual *NO. 3-90.2.

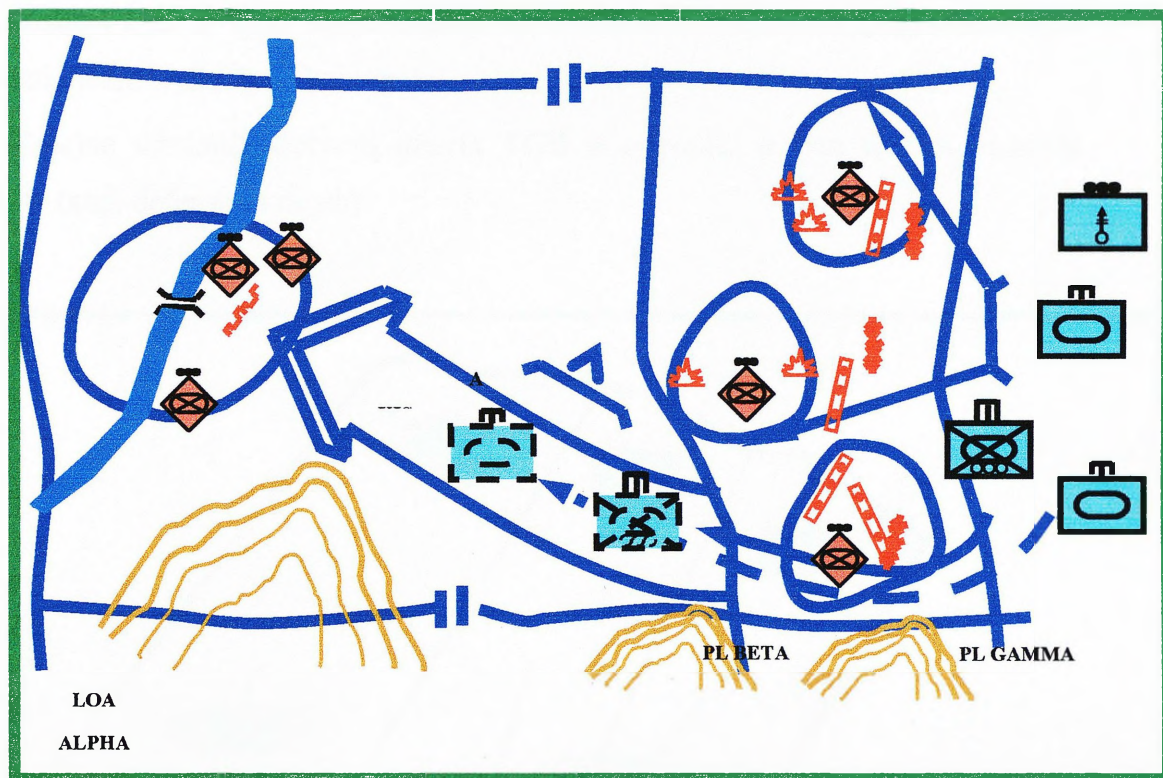
może być prowadzone zarówno w stosunku do przeciwnika, który zajął stałe pozycje, jak i będącego w ruchu.

Rys. 2.6. Użycie taktycznych grup bojowych w celu obejścia
Źródło: FM 3-90.2

Kolejnym przykładem przeznaczenia uzasadniającego potrzeby tworzenia taktycznych grup bojowych jest manewr obejścia, w którym siły obchodzące działają na samodzielnych kierunkach i bez kontaktu ogniowego z siłami głównymi. W zaprezentowanym wariantcie na szczeblu brygady utworzono dwie taktyczne grupy. Zostały one użyte do wykonania jednoczesnego uderzenia od czoła i na tyły przeciwnika. Wariant wskazuje między innymi na czytelne rozdzielanie zadań dla grup tworzonych na bazie

batalionów czołgów oraz zmechanizowanych – wyposażonych w BWP i transportery opancerzone. Czołgi wykonały uderzenie na elementy mobilniejsze i o większej sile ognia. Z kolei BWP i transportery opancerzone przeszły do walki w głębi ugrupowania przeciwnika dezorganizując poczynania elementów wsparcia i zabezpieczenia.

Rys. 2.6. Użycie taktycznych grup bojowych w celu przełamania obrony przeciwnika
Źródło: FM 3-90.2

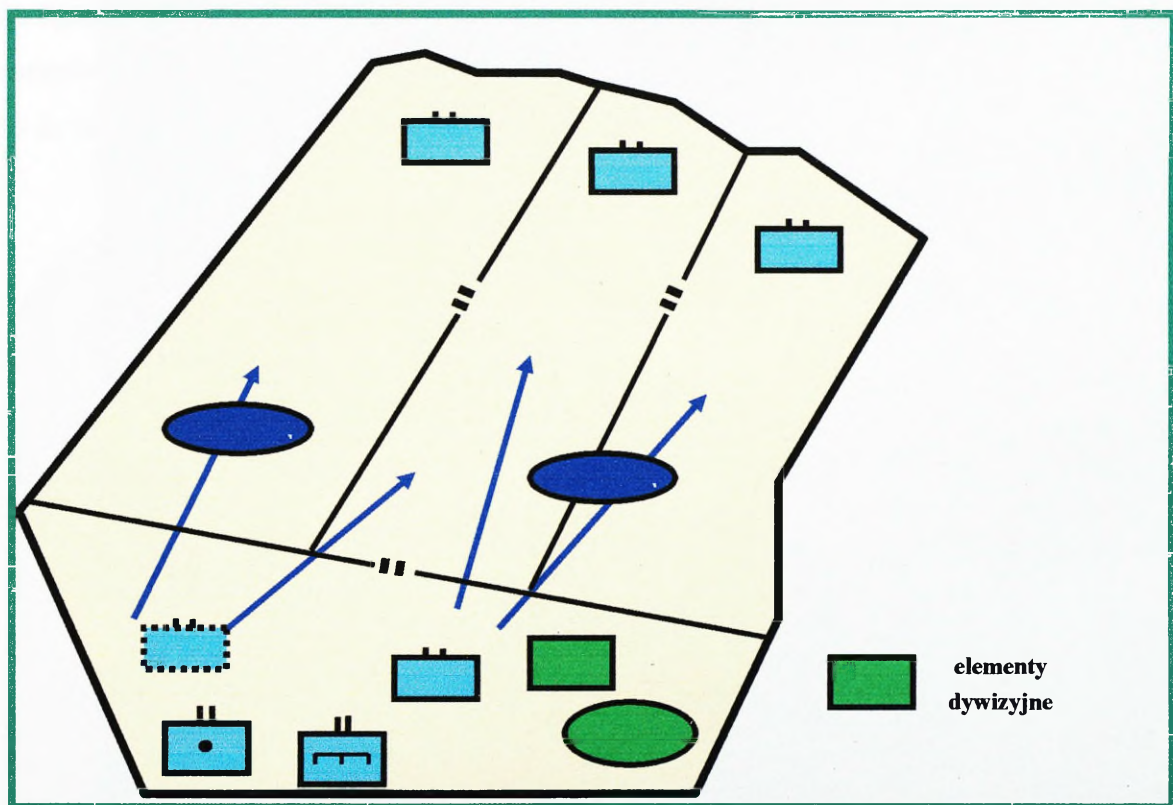
Następny przykład dotyczy przełamania obrony przeciwnika przez taktyczne grupy bojowe (rys. 2.7).

W zaprezentowanym wariantcie przełamanie wykonano w trzech etapach:

- I etap – przełamanie głównej pozycji obrony przeciwnika i utworzenie luki w jego ugrupowaniu;
- II etap – wprowadzenie kolejnych sił w powstałą lukę w celu ubezpieczenia natarcia sił głównych taktycznej grupy bojowej;
- III etap – opanowanie obiektu w głębi ugrupowania przeciwnika (celu działania TGB).

Konieczność użycia taktycznej grupy bojowej w tym przypadku wynika głównie ze złożoności zadania, tj. konieczności dokonania wyłomu w głównej pozycji obronnej, ubezpieczenia skrzydeł w powstałej luzie w ugrupowaniu przeciwnika, a ponadto dalszego kontynuowania natarcia w celu opanowania obiektu w głębi ugrupowania przeciwnika w celu ograniczenia mu możliwości manewru odwodami i/lub uniemożliwienia wykonanie kontrataku.

Kolejne warianty dotyczą użycia TGB w obronie, w tym w tzw. obronie głębokiej (ang. defense in depth).

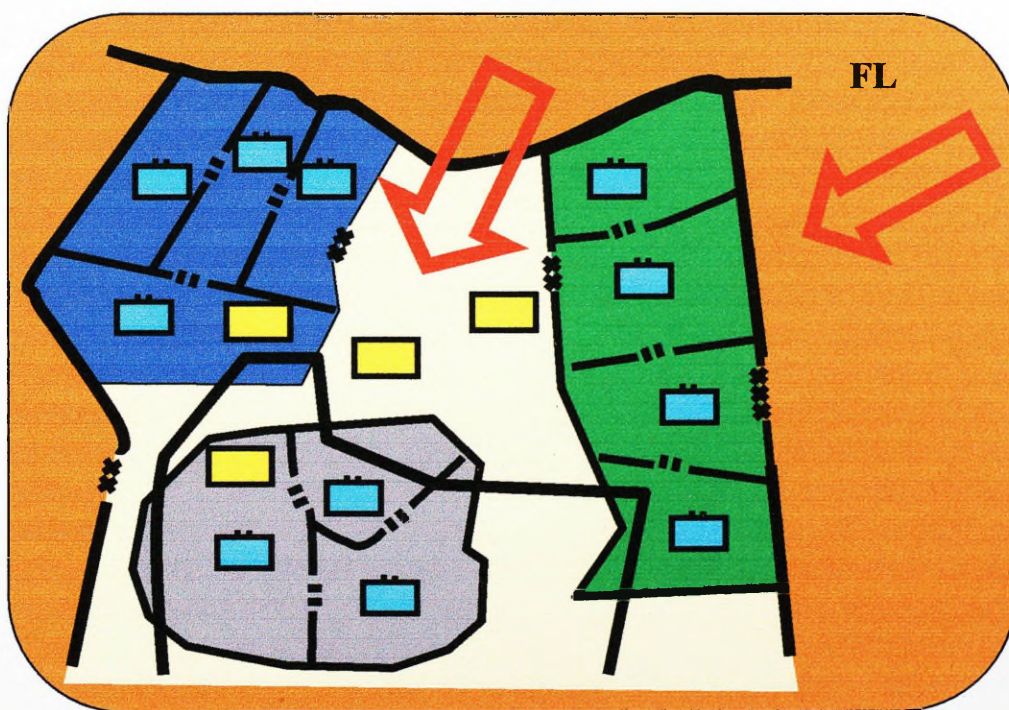
Rys. 2.7. Użycie taktycznych grup bojowych w obronie głębokiej

Źródło: *La Brigade Interarmes Generique, Commandement de la Doctrine et de L'enseignement Militaire Superieur de L'armee de Terre, edition 2000, s. 36.*

Rozwiązanie zaprezentowane na rys. 2.8 przedstawia niemal klasyczne ugrupowanie obronne z trzema TGB w pierwszym rzucie i jedną w odwodzie. Ponadto w rejonie tyłowym brygady rozmieszczone są elementy wspierające i zabezpieczające. Użycie TGB uzasadnia fakt prowadzenia tzw. obrony głębokiej, co wyraża się w dzia-

łaniu poszczególnych elementów ugrupowania na samodzielnych kierunkach i często w większych rejonach odpowiedzialności niż ma to zwykle miejsce. Warto podkreślić, że w dokumentach normatywnych USA, obronę głęboką traktuje się jako podstawowy rodzaj obrony, gdyż zwiększone rejony odpowiedzialności poszczególnych elementów ugrupowania stwarzają swobodę manewru, co w znacznym stopniu zwiększa ich żywotność.

Kolejny przykład (rys. 2.9) przedstawia ugrupowanie obronne dywizji zbudowane z taktycznych grup bojowych szczebla batalionowego. W wariantcie tym przewidywany punkt ciężkości natarcia przeciwnika spodziewany jest od czoła. Stąd też przyjęto ugrupowanie z silnymi skrzydłami i słabszym centrum ugrupowania dywizji, co utworzyło worek ogniowy. Ponadto w odwodzie dywizji rozmieszczono trzy kolejne TGB do ostatecznego załamania natarcia przeciwnika w głębi.

Rys. 2.8. Użycie taktycznych grup bojowych w obronie dywizji
Źródło: La Brigade Interarmes Generique, Commandement de La Doctrine et de L'enseignement Militaire Superieur de L'armee de Terre, edition 2000.

Powyższe warianty użycia taktycznych grup bojowych w różnych rodzajach działań wskazują przede wszystkim na uniwersalność takich rozwiązań we współczesnych operacjach. Nie są to rozwiązania eksperymentalne ale powszechnie uznane i zawarte w wielu dokumentach normatywnych różnych państw. Są również stosowane we współczesnych operacjach, chociażby w Iraku i Afganistanie. Wyznaczają nowe trendy w zasadach użycia rodzajów wojsk i struktur wojskowych ale także ich przygotowania i sposobach działania.

Rozdział III

DZIAŁANIA BOJOWE BRYGADOWEJ GRUPY TAKTYCZNEJ

Na podstawie przeprowadzonych badań można przyjąć, że podstawowymi rodzajami działań bojowych taktycznych zgrupowań zadaniowych są działania zaczepne, obronne i opóźniające. (rys. 3.1)

Rys. 3.1. Współczesna klasyfikacja działań taktycznych

Źródło: Opracowanie własne

Wyszczególnione wyżej rodzaje działań bojowych, łącznie zapewniają elastyczność i płynność walki na lądzie i pozwalają na różnicowanie tempa działań. Wszystkie rodzaje działań mogą mieć miejsce w styczności z przeciwnikiem i mogą być przeprowadzane równocześnie przez poszczególne elementy ugrupowania Brygadowej Grupy Taktycznej lub w określonej kolejności przez całe to zgrupowanie zadaniowe.

Wnioski sformułowane na podstawie doświadczeń ze współczesnych konfliktów zbrojnych wskazują, że w każdym z wymienionych rodzajów działań bojowych, będą to działania broni połączonych (combined arms). Oczywistym jest, że wspólne działanie różnych rodzajów wojsk jest bardziej efektywne, niż użycie tych rodzajów wojsk samodzielnie¹.

Ugrupowanie bojowe zgrupowania zadaniowego składać się będzie z trzech zasadniczych elementów: wojsk walczących, wsparcia bojowego (combat support-CS) i wsparcia logistycznego (combat service support – CSS). Podstawą ugrupowania wojsk walczących, jako jednego z podstawowych elementów Brygadowej Grupy Taktycznej są pododdziały pancerne i zmechanizowane oraz śmigłowców bojowych². Połączenie walorów taktyczno-bojowych wymienianych rodzajów uzbrojenia zapewnia utworzonym grupom bojowym efektywnie wykonać zadania w różnych rodzajach działań, w różnych warunkach pola walki. W uproszczeniu można przyjąć, że piechota wspólnie z czołgami walczy w trudnym terenie, pojazdy opancerzone dają ochronę w otwartym terenie, a śmigłowce mogą razić cele na dużych odległościach i zapewniać osłonę. Takie połączenie zdolności bojowych pododdziałów może wytworzyć efekt wzajemnego uzupełniania się, ale przede wszystkim pozwoli osiągnąć efekt synergii. Niezwykle ważnym jest, aby podczas tworzenia koncepcji działań, optymalnie zsynchronizować wszystkie elementy zgrupowania zadaniowego.

3.1. STRUKTURA DZIAŁAŃ

Analiza współczesnych operacji pozwala zauważyć, że podobnie jak zgrupowanie, tak i działania prowadzone przez to zgrupowanie posiadają swoją strukturę, poprzez którą zmierzają one do celu operacji. Podkreślano już, że każdy z elementów zgrupowania będzie miał inny cel działania, ale wszystkie te cele powinny prowadzić do celu głównego i wzajemnie muszą być powiązane. Całość zgrupowania powinna stanowić w działaniach jeden spójny mechanizm zdolny do stopniowego osiągnięcia założonego celu mimo przeciwdziałania przeciwnika. W ramach tych działań poszcze-

¹ Por. R. Chrobak i inni, *Działania bojowe dywizji*, Warszawa 2003, s. 10.

² Por. M. Kubiński, *Zasady tworzenia taktycznych grup bojowych*, PWL, Marzec 2006, s. 49-51.

gólne komponenty zgrupowania będą realizowały różne zadania. Zwykle będą one następujące:

- wojska zmechanizowane i pancerne oraz śmigłowce - będą prowadzić walkę bezpośrednią;
- artylerię i wsparcie powietrzne – będą wspierać walkę bezpośrednią pododdziałów;
- środki OPL – zostaną wykorzystane do osłony zgrupowania przed atakiem powietrznym;
- wydzielone środki wsparcia będą razić artylerię przeciwnika;
- wojska inżynieryjne zapewnią mobilność i ochronę wojsk własnych oraz ograniczać będą swobodę manewru przeciwnika;
- środki WE powinny zakłócać i zagłuszać systemy dowodzenia i łączności przeciwnika.

Jednakże użycie tych różnych pododdziałów w różnym celu musi być zorganizowane w określonej strukturze działań zgrupowania. Struktura ta wynika z ogólnego celu walki i obejmuje: identyfikację przeciwnika, związanie go walką i w ten sposób pozbawienie go swobody działania oraz wykonania uderzenia, które pozbawi przeciwnika możliwości zorganizowanego i skutecznego destrukcyjnego działania. Aby to osiągnąć, działania każdego zgrupowania zadaniowego muszą być prowadzone jednocześnie na całą głębokość ugrupowania przeciwnika (działania głębokie, bezpośrednio i w strefie tyłowej) i powinny być ściśle ze sobą skoordynowane. W przypadku taktycznych grup bojowych działania głębokie na ich korzyść będą zwykle prowadzone przez siły główne. Działania prowadzone w poszczególnych sferach nazwane umownie działaniami bezpośrednimi, głębokimi i w strefie tyłowej wzajemnie na siebie oddziałują, i pozwalają łatwiej zmierzać do celu działań bojowych.

Wymagają one jednak ciągłej i dokładnej synchronizacji, ponieważ mają bezpośredni wpływ na siebie i całość walki (operacji). Na podkreślenie zasługuje także fakt, iż działania głębokie, bezpośrednie i w strefie tyłowej muszą być zintegrowane w wymiarze operacyjnym. Łącznie tworzą one bowiem wymiar operacyjny działań, w którym istotną rolę będą odgrywać omawiane taktyczne grupy bojowe.

Działania głębokie (deep operations). Celem działań głębokich jest przede wszystkim wykrycie i wiązanie walką przeciwnika, utrzymywanie go z dala od jego obiektów działania oraz pozbawienie go swobody działania, a w ten sposób stworzenie sprzyjających warunków do prowadzenia działań bezpośrednich. Są one zwykle prowadzone z dużym rozmachem, w wymiarze operacyjnym i w długim przedziale czasu. Działania głębokie są w zasadzie zawsze działaniami zaczepnymi zmierzającymi do porażenia (pozbawienia zdolności do skutecznych działań) ważnych obiektów przeciwnika i zdeorganizowania jego zamiaru. Cel ten jest osiągany poprzez uderzenia raketowe i lotnicze na najważniejsze obiekty w głębi ugrupowania przeciwnika, jak i działania desantów taktycznych oraz grup bojowych wprowadzanych w głąb jego ugrupowania. Wspomniane uderzenia i działania w głębi ugrupowania przeciwnika powinny zmierzać przede wszystkim do dezorganizacji jego systemu dowodzenia i manewru wojsk, niszczenia jego środków wsparcia oraz wzbronienia przemieszczenia odwodów.

Działania bezpośrednie (Close operations) prowadzone są w taktycznej strefie, przy użyciu pierwszorzutowych związków taktycznych i polegają zwykle na bezpośrednim starciu sił. Ich celem jest pokonanie głównych sił przeciwnika i pozbawienie ich możliwości zrealizowania zamiaru. W działaniach zaczepnych będzie zwykle chodziło o pokonanie obrony pierwszorzutowych związków taktycznych przeciwnika i wprowadzenie sił głównych w głąb jego ugrupowania. Z kolei w działaniach obronnych celem będzie powstrzymanie sił przeciwnika na kierunkach jego uderzenia i utrzymanie określonych rubieży (obiektów). W każdym przypadku, w działaniach bezpośrednich ważną rolę mogą odgrywać taktyczne grupy bojowe. Mogą one bowiem wykonywać istotne zadania zarówno na głównym kierunku (rejonie) jak na pomocniczym. Duża samodzielność grup bojowych pozwala im w każdych warunkach i każdym rodzaju działań realizować zadania zmierzające bezpośrednio do celu operacji. Skuteczność tych działań będzie jednakże w dużym stopniu uzależniona od efektywności działań w strefie działań głębokich.

Działania w strefie tyłowej powinny przede wszystkim zapewnić swobodę działań wojsk poprzez ochronę i obronę ważnych obiektów, utrzymanie sprawnego systemu dowodzenia i zasilania wojsk, zapewnienie warunków manewru wojsk i ich osłony przed uderzeniami. W praktyce działania te obejmują:

- ześrodkowanie, przemieszczanie i ochronę odwodów lub kolejnego rzutu sił;
- całość przedsięwzięć związanych ze wsparciem przez Państwo Gospodarcza (HNS);
- obronę i ochronę baz, wojsk i ważnych obiektów;;
- utrzymanie dróg zaopatrywania, ewakuacji i ważnych obiektów;
- ochronę ludności i obiektów cywilnych;
- współpracę Cywilno-Wojskowa (CIMIC).

Wojska operacyjne przebywające w strefie działań tyłowych przede wszystkim powinny odtwarzać i utrzymywać zdolność do manewru i podjęcia działań w strefie działań bezpośrednich. Jednakże w dynamicznych formach walki, zwłaszcza w operacji obronnej powinny być w gotowości do ochrony obiektów i podjęcia walki z przeciwnikiem także w głębi obrony.

Reasumując, taktyczne grupy bojowe we współczesnych operacjach mogą realizować zadania we wszystkich strefach działań operacyjnych. Niezależnie od tego należy podkreślić, że olbrzymia większość tych zadań będzie wykonywana w strefie działań bezpośrednich, często na samodzielnych kierunkach lub w izolowanych rejonach. Działania tych grup mogą być przenoszone w strefę działań głębokich i będą miały decydujący wpływ na rezultaty całej operacji.

3.2. RODZAJE DZIAŁAŃ I ICH CHARAKTERYSTYKA

Biorąc pod uwagę przebieg konfliktów zbrojnych na przestrzeni ostatnich lat, można wygenerować zasadnicze kierunki przeobrażeń w charakterze walki i w konsekwencji wymogi jakim powinno odpowiadać zgrupowanie zadaniowe ,które może przybrać strukturę Brygadowej Grupy Taktycznej.

Właściwości techniczno-bojowe nowej generacji środków walki, które są na wyposażeniu broni pancernej, śmigłowców, środków walki radioelektronicznej umożliwiają:

- planowanie i prowadzenie działań zarówno w dzień i w nocy;
- stosowanie wysoce manewrowych działań w oderwaniu od sił głównych nawet przez kilka dni;
- szybkie opanowanie obiektów i zdolność do ich utrzymania;
- prowadzenie powietrzno-lądowego charakteru działań;
- podejmowanie starć z przeciwnikiem na ziemi i w powietrzu w różnych miejscach i różnym czasie, co spowoduje zniknięcie tradycyjnej linii styczności wojsk a walka przybierze ogniskowy charakter w określonym rejonie operacji;
- zwiększenie dynamiki działań, co prowadzić będzie do częstych zmian sytuacji na polu walki;
- zwiększenie możliwości ogniowych i manewrowych, co sprawi, że te same zadania mogą wykonywać mniejsze siły;
- częste zmiany rodzajów i form działań w operacji (przechodzenie z natarcia do obrony i na odwrót).

Nakreślenie realnej wizji współczesnej walki jest zadaniem niezwykle trudnym. Współczesne środki rażenia umożliwiają różnorodne oddziaływanie na przeciwnika bez względu w jakiej odległości się znajduje, a precyzja uderzeń daje prawie stuprocentową pewność rażenia wybranego obiektu (wykonania zadania). Wyposażenie współczesnych armii w śmigłowce bojowe i transportowe, stanowiące nie tylko środki transportu, ale także, a może przede wszystkim, środki walki, umożliwia głębokie oddziaływanie na tyły przeciwnika przy wykorzystaniu desantów taktycznych i grup desantowo – szturmowych. Współczesna walka cechować się będzie zatem wysokim stopniem dynamiczności, manewrowości, możliwością precyzyjnego rażenia na znacznych odległościach jak również nieprzewidywalnością rozwoju sytuacji na polu walki.

3.2.1. Działania obronne

Obrona jest podstawowym rodzajem działań, zamierzonym lub wymuszonym, prowadzonym w celu udaremnienia lub odparcia uderzeń wojsk przeciwnika, zadania mu maksymalnych strat, utrzymania zajmowanego pasa (rejonu) oraz stworzenia warunków do działań zaczepnych¹.

Działania obronne podejmowane są zazwyczaj w przypadku posiadania przez przeciwnika inicjatywy, dla zapobieżenia opanowania przez niego terenu lub włamania się w głąb bronionego obszaru. Ich celem jest załamanie natarcia przeciwnika, obezwładnienie jego wojsk, uniemożliwienie osiągnięcia zakładanych przez niego celów i stworzenie warunków sprzyjających do przejścia do natarcia. Istotne w działaniach obronnych jest to, że nie wolno dopuścić do sytuacji, aby broniące się wojska jedynie reagowały na posunięcia przeciwnika. Powinno się wykorzystywać każdą możliwość przejęcia inicjatywy i zmusić atakującego do prowadzenia walki zgodnie z zamiarem obrońcy. Oznacza to, że dążąc do osiągnięcia zamierzonego rezultatu starcia z silniejszym przeciwnikiem, rozstrzygającego rozwiązania nie należy upatrywać wyłącznie w obronie organizowanej w strefie działań bezpośrednich.

W wypadku agresji przeciwnika, obrona sprowadzająca się do odparcia natarcia i utrzymania zajmowanego obszaru może okazać się niewystarczająca. Przeciwnik odparty na jednym kierunku może próbować uzyskać powodzenie na innym. Dlatego tak istotne jest pozbawienie nacierających wojsk przeciwnika zdolności do realizacji przyjętego zamiaru w skali operacyjnej, w takim stopniu, aby nie mogły odtworzyć zdolności bojowej i przejść ponownie do operacji zaczepnej. Z uwagi na konieczność zminimalizowania szkód i strat na własnym terytorium obrońca powinien dążyć do uniemożliwienia przeciwnikowi dalszego działania i odebrania mu swobody operacyjnej, na przykład poprzez odcięcie jego linii komunikacyjnych lub przez okrążenie jego zgrupowań uderzeniowych.

¹ *Regulamin działań wojsk lądowych*, Warszawa 1999, s.80.

Działania obronne łączące w sobie obronę o charakterze pozycyjnym, działania opóźniające oraz kontrataki, będą nosiły charakter działań obronno-zaczepeknych gdzie podstawą trwałości obrony będzie jej aktywność¹.

W dokumentach normatywnych oraz w literaturze przedmiotu istnieje podział na obronę pozycyjną i manewrową. Jest to uzależnione od przyjętego sposobu osiągnięcia celu walki. Obrona pozycyjna skupia się na utrzymaniu terenu poprzez zaangażowanie przeciwnika w walkę na pozycjach obronnych, powiązanych ze sobą, z których jest on rażony (niszczony) ogniem. Istotą obrony pozycyjnej jest opór i utrzymanie pasa obrony. Aby to osiągnąć musi być ona odpowiednio silna, dobrze rozbudowana pod względem inżynierskim, wsparta ognioowo, ubezpieczona i osłonięta przed uderzeniami z powietrza.

Obrona manewrowa to głównie manewr sił i środków, wysoka aktywność oraz uporczywa obrona ważnych rejonów (obiektów) połączoną z ofensywnością działań, dąży się do zniwelowania przewagi przeciwnika, kanalizowania ruchu i osłabiania tempa natarcia jego wojsk przez stopniowe zmniejszanie ich potencjału bojowego. Istotą obrony manewrowej jest dążenie do zmiany stosunku sił i środków za pomocą manewru, koncentracji wysiłku w najważniejszym w danym momencie punkcie obszaru obrony i dekoncentracji w celu uchylenia się od starcia w niekorzystnych warunkach.

Obrona manewrowa sprowadza się do redukcji początkowej przewagi materialnej nacierającego, przez systematyczne zadawanie mu strat, kosztem utraty terenu. Obrona taka prowadzi w sposób zamierzony i zorganizowany do powstrzymania dalszego ruchu przeciwnika w głębi obrony i rozbicia go w wyniku kontrataku.

We współczesnych operacjach ten klasyczny podział na obronę pozycyjną i manewrową stopniowo zanika². Coraz częściej występują w nich zarówno elementy działań charakterystyczne dla obrony pozycyjnej (obrona wybranych obiektów, rubieży) jak i obrony manewrowej (kontrataki, działania grup bojowych, itp.). Obrona taka posiada wymiar przestrzenny i jest prowadzona w sposób dynamiczny przy szerokim

¹ W. Lidwa, J. Posobiec, J. Kalinowski, *Implikacje i kierunki zmian w działaniach taktycznych p.k. „KJERUNKI”*, Warszawa, 2003, s. 138.

² M. Huzarski, *Teoretyczne podstawy taktyki wojsk zmechanizowanych i pancernych w obecnych i perspektywicznych uwarunkowaniach operacyjnych p.k. „WOLTA”*, Warszawa, 2000, s. 82.

wykorzystaniu właściwości obszaru działań (terenu) i różnorodnych środków walki. Zatem wymagania współczesnej obrony będą najlepiej spełniały struktury zdolne do:

- wykonania szybkiego manewru i zmiany rodzaju działań;
- stawiania silnego oporu przeciwnikowi na wybranych rubieżach i obrony ważnych obiektów;
- skutecznego rażenia przeciwnika w bezpośredniej styczności i na podejściach;
- odparcia ataków z powietrza i z lądu;
- działania na samodzielnych kierunkach (w izolowanych rejonach) i posiadające wystarczające zapasy środków materiałowych.

Takimi zdolnościami mogą się charakteryzować taktyczne grupy bojowe zorganizowane zgodnie z ich przeznaczeniem i w dostosowaniu do warunków działań.

Współczesna obrona będzie zatem połączeniem obrony manewrowej i pozycyjnej. Będzie miała charakter manewrowy z przemienną przewagą oporu i manewru. W trakcie jej prowadzenia możliwe są epizody działań opóźniających i zwrotów zaczepnych. Ważne jest utrzymanie spójności obrony taktycznej do czasu wprowadzenia do bitwy odwodów własnych lub sojusznicznych¹.

O wykonaniu zadań i osiągnięciu celu obrony decydować będzie zorganizowanie we właściwym czasie skutecznego rażenia ogniowego i przygotowanie systemu zapór inżynierskich, racjonalne wykorzystanie obronnych właściwości terenu i rozbudowa inżynierska obrony, odpowiednie ugrupowanie wojsk i ich mobilność oraz racjonalne połączenie działań wszystkich sił, w tym lotnictwa wojsk lądowych, uczestniczących w walce obronnej. Współcześnie obronę postrzega się jako rodzaj działań, w których broniące się siły zdolne są zadać straty przeciwnikowi już na dalekich podejściach, odeprzeć uderzenie, utrzymać określony obszar terenu i zachować zdolność do realizacji kolejnych zadań. Powyższe wymogi trudno będzie spełnić jednostkom wojsk lądowych w ich etatowych strukturach. Na podstawie przeprowadzonych badań, jednoznacznie można stwierdzić, że aby prowadzić współcześnie efektywne działania obronne niezbędnym będzie tworzenie zadaniowych grup taktycz-

¹ M. Huzarski, *Wpływ nowych wyzwań i zagrożeń na zmiany w taktyce wojsk lądowych p.k. „KONTRA”*, Warszawa, 2002, s. 42.

nych, a jako podstawowy moduł komponentu lądowego w działaniach operacyjnych – Brygadowe Grupy Taktyczne.

Wysoka manewrowość w obronie wyrażać powinna się w umiejętności dokonywania szybkich manewrów wojsk i środków walki z kierunków nie atakowanych i obsadzania nimi rubieży obronnych lub wykonania kontrataków. Istotą wspomnianej manewrowości nie jest wyłącznie szybkość fizycznego przemieszczania się wojsk, lecz zdolność do szybkiego zbierania, przetwarzania i przekazywania informacji, wypracowania decyzji, przetwarzania wytycznych i rozkazów na różnych szczeblach dowodzenia oraz reagowania na rozwój sytuacji.

Współczesna obrona powinna się charakteryzować następującymi właściwościami:

- możliwością jak najszybszego rozpoznania prawdopodobnych kierunków uderzeń przez przeciwnika;
- niszczeniem wykrytych środków rażenia ogniowego i elektronicznego, stanowisk dowodzenia i środków łączności;
- prowadzeniem skutecznej walki ze środkami napadu powietrznego, zwalczaniem desantów powietrznych, pododdziałów i grup powietrzno-szturmowych (desantowo-szturmowych), a na kierunkach nadmorskich - desantów morskich;
- wykorzystaniem właściwości taktycznych terenu do prowadzenia ognia, organizowania zapór i przeszkód, które ograniczą nacierającemu prowadzenie obserwacji i manewru;
- rozśrodkowaniem oraz maskowaniem wojsk i obiektów;
- sprawnym odtwarzaniem naruszonego rejonu obrony i nieprzerwanym oddziaływaniem ogniem na elementy ugrupowania przeciwnika;
- prowadzeniem działań na całą głębokość ugrupowania w celu zakłócenia zorganizowanego rozwinięcia zgrupowania uderzeniowego oraz wprowadzania odwodów;
- wykonywaniem kontrataków i manewrów połączonych z utrzymywaniem najważniejszych rejonów i obiektów;
- skuteczną ochroną wojsk i obiektów logistycznych;

- prowadzeniem działań w wymiarze powietrzno-lądowym;
- synchronizowaniem efektów użycia wszystkich sił i środków biorących w niej udział;
- ruchliwością wojsk i manewrowością środków ogniowych zapewniających stałe dezorganizowanie i opóźnianie natarcia przeciwnika¹.

Umiejętne użycie posiadanych sił i środków walki, adekwatne do działania przeciwnika jak też środowiska pola walki, warunkuje osiągnięcie zakładanego celu. W koncepcji prowadzenia obrony należy określić, gdzie teren może być oddany przeciwnikowi, gdzie musi być utrzymany i gdzie należy dążyć do osiągnięcia rozstrzygnięcia. Istnieje zatem potrzeba racjonalnego użycia posiadanych sił w całym obszarze operacyjnym, by skutecznie realizować zadania we wszystkich strefach działań i osiągnąć cel operacji. Aby to osiągnąć dowódcy muszą podczas opracowania planu obrony i jej przeprowadzenia, synchronizować działania w głębi, w styczności i w strefie tyłowej.

3.2.2. Działania zaczepne

Poglądy dotyczące natarcia podlegają stałej weryfikacji wraz ze zmieniającymi się uwarunkowaniami, rozwojem techniki bojowej i przeobrażeniami sytuacji politycznej, militarnej i ekonomicznej. Ma to odbicie w dokumentach normatywnych. Według regulaminu działań wojsk lądowych natarcie jest działaniem rozstrzygającym, podstawowym rodzajem walki prowadzonej głównie w formie zwrotów zaczepnych z zamiarem rozbicia wojsk przeciwnika i opanowania zajmowanego przez niego terenu².

Na współczesnym polu walki może wystąpić potrzeba prowadzenia natarcia w dowolnym rejonie obszaru działań operacyjnych, w każdej strefie działań. Wynika to z przestrzenności i dynamiki współczesnych działań prowadzonych przy użyciu różnych środków walki. Natarcie może być prowadzone przy użyciu różnych sił, w celu:

¹ R. Chrobak, J. Posobiec, G. Sobolewski, *Działania bojowe dywizji*, Warszawa 2003, s. 18.

² *Regulamin działań wojsk lądowych*, Warszawa 1999, s. 101.

- uchwycenia określonego obiektu (rubieży, rejonu);
- wprowadzenia przeciwnika w błąd lub odwrócenia jego uwagi od innych działań;
- związania sił przeciwnika walką i wzbronienie im przegrupowania w inny rejon;
- przejęcia inicjatywy i zmiany sytuacji;
- odzyskania utraconego terenu lub obiektu;
- zapewnienia dogodnych warunków do wykonania przeciwuderzenia innymi siłami.

Cel natarcia nie musi być utożsamiany z fizycznym niszczeniem sił przeciwnika. Wystarczy, jeżeli siły te w wyniku natarcia zostaną pozbawione zdolności do prowadzenia skutecznej obrony i odstąpią od swojego zamiaru. Z tych też powodów obiektami ataku w natarciu będą przede wszystkim elementy systemu dowodzenia i środki ogniowe przeciwnika. Jednocześnie podstawowymi formami działań będą: oskrzydlenie i obejście sił przeciwnika, pozbawienie go możliwości manewru i swobody działania.

Do realizacji takich zadań właściwe będą taktyczne grupy bojowe posiadające wysokie możliwości manewrowe, zdolne do działania na samodzielnych kierunkach i dysponujące uzbrojeniem o różnych możliwościach ogniowych (ogień na wprost, ogień pośredni, możliwość zwalczania celów powietrznych). Struktury te, wspierane przez lotnictwo mogą prowadzić skuteczne działania zaczepne, stosować obejścia i oskrzydlenia, opanowywać ważne obiekty i dezorganizować zamiar przeciwnika.

We współczesnych operacjach, można wyodrębnić trzy fazy natarcia i określić je następująco¹:

- manewr wojsk na rubież ataku;
- uderzenie;
- rozwinięcie (potęgowanie) natarcia.

¹ W. Kaczmarek, *Istota i cel współczesnego natarcia*, „Zeszyty naukowe” nr 2(35), Warszawa 1999, s. 45.

W natarciu niezwykle ważną rolę spełnia właściwa koordynacja wysiłków podczas realizacji poszczególnych faz natarcia. Dzięki temu łatwiej osiągnane są cele cząstkowe, które stanowią podstawę na osiągnięcie celu natarcia. Koordynacja działań pozwala również płynnie przechodzić z jednej fazy do drugiej.

Powinna ona obejmować¹:

- rozmieszczenie rejonów ześrodkowania (wyjściowych) zgrupowań taktycznych i grup bojowych;
- sieć dróg w obszarze działań (ilość dróg i możliwości rozwijania wojsk do natarcia);
- kierunki uderzeń i osie przemieszczania odwodów;
- główne i pośrednie obiekty natarcia;
- określenie linii kontaktu bojowego i linii wejścia do walki;
- linie rozgraniczenia;
- ustalenie kolejnych punktów koordynacyjnych;
- linie koordynujące działalność ogniową;
- koordynację działań w zakresie kontroli przestrzeni powietrznej.

Należy uwzględnić także związek między głębokością zadań bojowych, szerokością pasa natarcia i ilością elementów koordynacyjnych. W procesie koordynacji działań należy uwzględnić wszystkie komponenty biorące udział w działaniach zaczepnych, także elementy wsparcia (wojskowe i cywilne).

W obowiązujących dokumentach normatywnych wyróżnia się szereg istotnych czynników (zasad) decydujących o skuteczności współczesnych działań zaczepnych. Wszystkie te czynniki będą miały zastosowanie również w odniesieniu do taktycznych grup bojowych. Są one następujące²:

Rozpoznanie - zarówno przed jak i w toku natarcia dowódca powinien z własnej inicjatywy, ciągle zdobywać wszelkie możliwe informacje potrzebne do pomyślnego rozegrania walki.

¹ M. Wrzosek, *Koordynacja działań na poziomie taktycznym w aspekcie organizacyjnym*, w: *Prognoza zmian w taktyce ogólnej* (red. M. Huzarski), Warszawa 2001, s. 171, 175-176.

² Por. *Doktryna ATP 3.2*, Warszawa 2003, s. 4-1.

Zdecydowanie – dowódcy nacierających pododdziałów (grup) muszą być przygotowani do zdecydowanego wykorzystania każdej sprzyjającej sytuacji.

Zaskoczenie - prowadzący działania zaczepne posiada inicjatywę i może osiągnąć zaskoczenie poprzez wybór czasu i kierunku ataku. Innym sposobem uzyskania zaskoczenia jest szybkość działania, zachowanie tajemnicy, wprowadzanie przeciwnika w błąd oraz nieznanne dla niego sposoby (taktyka) działania.

Koncentracja - siły powinny być skoncentrowane tam gdzie przeciwnik jest najsłabszy lub tam gdzie teren stwarza najlepsze możliwości maksymalnego wykorzystania mobilności i siły ognia.

Szybkość i tempo - to podstawowe czynniki, ograniczające inicjatywę przeciwnika, w niektórych sytuacjach pozwalają całkowicie mu ją odebrać.

Kontrola – w celu zachowania ciągłości kierowania natarciem. Dowódca zobowiązany jest do nieustannego kontrolowania rozwoju sytuacji oraz reagowania na wszelkie zmiany i przebieg natarcia.

Głębokość - natarcie powinno być prowadzone na całą głębokość ugrupowania przeciwnika (we wszystkich strefach) aby dezorganizować jego obronę i ułatwić realizację zadań przez wojska walczące w styczności (w strefie działań bezpośrednich).

Bezpieczeństwo - przygotowanie działań (tworzenie zgrupowania) musi być prowadzone w bezpiecznej odległości i skutecznie osłaniane przed uderzeniem z powietrza. Uwagę należy też zwracać na osłonę skrzydeł, szczególnie w sytuacjach, gdy działania będą prowadzone bez sąsiadów.

Manewr - przemieszczanie wojsk powinno być szybkie i zorganizowane, skoordynowane z prowadzonym ogniem wszystkich rodzajów broni. Funkcjonujący w tym czasie system ognia powinien pozbawić przeciwnika zdolności do zorganizowanego przeciwdziałania i zapewnić przewagę nad przeciwnikiem.

Teren - wykorzystanie terenu w natarciu powinno być ukierunkowane na osiągnięcie następujących celów:

- poprawy warunków obserwacji;
- wykorzystania ukryć i możliwości maskowania;

- zajęcia dogodnych stanowisk ogniowych;
- poprawy manewrowości;
- zabezpieczenia podejść;
- poprawy bezpieczeństwa sił własnych;
- utrudnienia przemieszczania się wojsk przeciwnika;
- uzyskania rejonu dogodnego do prowadzenia dalszych działań.

Potencjał bojowy - uzyskanie odpowiedniego potencjału bojowego na określonym kierunku możliwe jest poprzez manewr wojskami, tworzenie zgrupowań adekwatnych do zadań oraz należyte wsparcie tych zgrupowań w odpowiednim miejscu i czasie.

Analiza powyższych zasad obowiązujących w działaniach zaczepnych pozwala sformułować wymagania, jakie powinny spełniać zgrupowania wojsk w operacji. Przede wszystkim powinny one posiadać w swej strukturze komponenty o dużych zdolnościach manewrowych, odporne na oddziaływanie ogniowe przeciwnika a jednocześnie zdolne do wykonania zadań na samodzielnych kierunkach i skutecznego rażenia jego głównych sił i środków. Liczba i skład bojowy tych komponentów będzie uzależniony od skali zadań operacyjno-taktycznych oraz zamiaru rozegrania operacji. Wśród tych komponentów szczególne zadania będą spoczywać na taktycznych grupach bojowych, które powinny zapewnić działaniom operacyjnym wysoką dynamikę, przestrzenność i sprawne osiągnięcie założonych celów operacji. W szczególności powinny one zapewnić:

- utrzymanie inicjatywy i przewagi nad przeciwnikiem;
- systematyczne przenoszenie działań w głąb ugrupowania przeciwnika;
- dezorganizację jego zwrotów zaczepnych;
- okrążenie i blokowanie jego zgrupowań i uchwycenie ważnych obiektów;
- dezorganizację systemu dowodzenia i zaopatrywania wojsk przeciwnika;
- szybkie przenoszenie punktu ciężkości działań na wybrane kierunki.

Należy sądzić, że zwłaszcza w operacjach prowadzonych na dużych obszarach przy zaangażowaniu niezbyt dużych sił, charakteryzujących się brakiem ciągłości frontu oraz ogniskowością walk, szczególną rolę do spełnienia będą miały właśnie taktyczne grupy bojowe oraz lotnictwo wojsk lądowych. Łącznie będą one zdolne zapewnić powietrzno-lądowy wymiar działań, wysoką manewrowość oraz dużą skuteczność rażenia obiektów przeciwnika.

3.2.3. Działania opóźniające

Działania opóźniające definiuje się jako jeden z podstawowych rodzajów walki obejmujący szereg starć o charakterze obronnym i zaczepnym oraz szeroko stosowany manewr, których ostatecznym celem jest stworzenie wojskom własnym warunków przejścia do innych działań lub zatrzymania natarcia przeciwnika¹.

Cele prowadzenia działań opóźniających, w interpretacji regulaminów wszystkich armii państw NATO, są podobne. Nasz regulamin zawiera następujące cele szczegółowe działań opóźniających²:

- zadanie przeciwnikowi znacznych strat bez wdawania się w przewlekłe walki;
- zyskanie czasu kosztem stopniowej utraty terenu;
- skierowanie przeciwnika w określonym kierunku i tym samym przejęcie inicjatywy;
- wyprowadzenie wojsk w wypadku zagrożenia rozbiciem ich przez przeciwnika;
- ustalenie punktu ciężkości natarcia przeciwnika.

Istotą tych działań jest:

1. Opóźnienie ruchu przeciwnika poprzez zadawanie mu strat i obniżanie jego potencjału bojowego w celu zyskania czasu na przygotowanie kolejnych działań.

2. Przejęcie inicjatywy poprzez celowe wprowadzenie przeciwnika w obszar, który umożliwi wykonywanie zwrotów zaczepnych przez wojska własne.

¹ Por. *Regulamin działań wojsk lądowych*, Warszawa 1999, s. 123.

² Tamże.

3. Unikanie walki w niesprzyjających warunkach i uniknięcie tym samym ponoszenia strat własnych.

4. Określenie kierunku głównego uderzenia przeciwnika.

Powyższa istota sprowadza się do tego, że wojska nie wdając się w przewlekle walki, zmuszają przeciwnika do rozwinięcia, zadają mu straty, opuszczają zajmowany obszar stawiając nacierającemu opór na kolejnych pozycjach opóźniania. Ze względu na dużą przewagę przeciwnika unikają rozstrzygających starć. Działania te powstrzymują ruch przeciwnika, przez co niewielkie zdobycze terenowe okupuje on niewspółmiernie dużymi stratami. Jest to, więc walka słabszego (rzeczywiście lub pozornie) z silniejszym, podczas której ten pierwszy - poprzez umiejętne wykorzystanie posiadanych sił i środków oraz terenu - nie dopuszcza silniejszego do osiągnięcia zakładanych przez niego celów. Działania te umożliwiają zgrupowaniami zadaniowymi, prowadzenie wysoce manewrowej i bardzo aktywnej walki obronnej na stosunkowo dużym obszarze. Pozwala to siłom głównym realizować inne zadania lub przygotowywać się do podjęcia rozstrzygających działań¹. Działania opóźniające, aby mogły być skutecznymi, muszą odznaczać się pewnymi właściwościami. Do cech charakterystycznych działań opóźniających możemy zaliczyć²:

- unikanie rozstrzygających starć;
- organizowanie pozycji i rubieży opóźniania;
- tworzenia oporu na określony czas;
- wykonywanie kontrataków na ogół mniejszymi siłami, głównie w celu oderwania się wojsk własnych od przeciwnika i odejście na kolejną pozycję opóźniania;
- rozmieszczenie większości sił i środków ogniowych na przedniej linii poszczególnych pozycji opóźniania;
- wyznaczenie w większości przypadków szerszych pasów działania dla oddziałów (pododdziałów) prowadzących opóźnianie.

¹ Z. Ścibiorek, W. Lidwa, *Działania obronno-opóźniające w przygranicznym pasie przestłania („GRANICA”)*, Warszawa 1999, s. 33.

² M. Huzarski, *Taktyka ogólna wojsk lądowych*, Warszawa 2001, s. 73.

Siły opóźniające stosują manewr i ogień w celu wyjścia z walki i przejścia na nowe pozycje, gdy przeciwnik skoncentruje na ich kierunku przeważające siły. Decydującym jednak sprzymierzeńcem działań opóźniających będzie teren. Siły prowadzące opóźnianie powinny dobrze wykorzystać teren, w celu zmasowania swojej obecności i działań oraz w celu osłony przed ogniem przeciwnika. Działaniom opóźniającym będzie sprzyjał teren, który:

- posiada dobre przeszkody naturalne (ukrycia), które mogą być łatwo udoskonalone oraz wykorzystane do zatrzymania lub skanalizowania działania przeciwnika;
- zapewnia siłom opóźniającym dobrą obserwację i pole ostrzału.

Dokonane analizy wskazują, że w działaniach opóźniających szczególną rolę będą odgrywać następujące czynniki¹:

- właściwy wybór kolejnych rubieży opóźniania;
- inżynierska rozbudowa tych rubieży oraz pola minowe na podejściach do nich;
- osłona wojsk prowadzących opóźnianie przed uderzeniami z powietrza;
- skuteczne wsparcie ogniowe pododdziałów prowadzących działania opóźniające, zwłaszcza w czasie zmiany rubieży;
- utrzymanie ciągłej łączności i sprawnego systemu dowodzenia.

Wyjątkowe znaczenie w takich działaniach będzie odgrywało współdziałanie pododdziałów różnych rodzajów wojsk (pancernych, artylerii, wojsk inżynierskich, śmigłowców uzbrojonych, rozpoznania). Należy zorganizowane współdziałanie powinno zapewnić:

- terminowe uzyskanie informacji o działaniu sił przeciwnika;
- należyte powiązanie w jednym systemie: ognia środków wsparcia, środków do ognia bezpośredniego oraz zapór inżynierskich;
- osłonę pododdziałów podczas przechodzenia na kolejne rubieże opóźniania.

¹ W. Lidwa, J. Posobiec, J. Kalinowski, *Implikacje i kierunki zmian w działaniach taktycznych p.k. „KIERUNKI”*, Warszawa, 2003, s. 140.

W działaniach opóźniających wyróżniamy następujące sposoby prowadzenia działań ¹:

- obsadzanie kolejnych rubieży (opóźnianie ciągłe),
- przekraczanie rubieży (opóźnianie przemienne),
- kombinowany (opóźnianie kombinowane).

Obsadzanie kolejnych rubieży

Ten sposób opóźniania należy do najtrudniejszych, bowiem te same siły prowadzą obronę na kolejnych rubieżach i pozostając w ciągłym kontakcie z przeciwnikiem przemieszczają się na te rubieże. W tej sytuacji powinny to być siły zdolne do wykonania zaskakujących uderzeń ogniowych, zasadzek oraz skrytego manewru na kolejne rubieże. Takie możliwości będą posiadać taktyczne grupy bojowe, w składzie których wystąpią pododdziały artylerii i wojsk inżynieryjnych. Ta metoda opóźniania wymaga ponadto skutecznego wsparcia ogniowego pododdziałów, zwłaszcza podczas ich wycofania na kolejne rubieże.

Przekraczanie rubieży

Przy tym sposobie opóźniania angażuje się siły co najmniej dwóch zgrupowań na dwóch rubieżach jednocześnie. Prowadzenie działań opóźniających metodą przekraczania w zasadniczy sposób różni się od metody poprzedniej. Przemienne prowadzenie działań opóźniających „szufladkowanie” wymaga posiadania kilku odwodów, które przejmą ciężar walki. W metodzie tej, gdy jedno ze zgrupowań powstrzymuje natarcie przeciwnika, to w tym czasie drugie zgrupowanie (odwodowe) przygotowuje obronę następnej rubieży.

Cechami charakterystycznymi powyższego sposobu prowadzenia działań opóźniających jest większa trwałość (skupienie wysiłku działań na dwóch rubieżach jednocześnie). Zapewnia to rozłożenie sił w całym operacyjnym obszarze odpowiedzialności. Występuje wówczas możliwość skutecznych działań przeciwdesantowych, utrzymania stabilnego systemu obronny i swobody działań. Możliwa jest elastyczna reakcja na dowolnym kierunku, realne prognozowanie rozwoju sytuacji, ekonomiczne gospodarowanie siłami.

¹Por. Z. Ścibiorek, *Działania opóźniające*, Warszawa 1995, s. 29.

Sposób kombinowany

Ten sposób prowadzenia działań opóźniających łączy w sobie elementy dwóch poprzednich i w praktyce najczęściej jest stosowany. Zapewnia efektywne wykorzystanie sił, zgodnie z celem działań i rozwoju sytuacji.

Prowadzenie działań opóźniających metodą kombinowaną umożliwia w sposób właściwy wykorzystać siły odwodowe. Zwykle nie będą one w stanie zorganizować silnej pozycji opóźniania w całym pasie działań. Mogą one jednak zająć rejon, który odgrywa decydujące znaczenie i zamyka najważniejsze lub najbardziej zagrożone kierunki natarcia przeciwnika. Tym samym działania opóźniające na tych kierunkach będą posiadały znacznie większą głębokość i zapewnią skuteczne powstrzymanie przeciwnika. Dowódca taktycznej grupy bojowej będzie miał większą swobodę reagowania na rozwój sytuacji.

Dokonane analizy dowodzą, że we współczesnych operacjach, niezależnie od ich rodzaju i celu, efektywne wykonanie zadań w dużym stopniu będzie uzależnione od właściwego doboru składu zgrupowania operacyjnego. W każdym przypadku wiodącą rolę w operacji będą odgrywały komponenty zgrupowania charakteryzujące się dużą mobilnością i odpornością na ogień przeciwnika, a także zdolnością do skutecznego rażenia jego obiektów w styczności i w głębi ugrupowania. Takie zdolności operacyjno-bojowe będą posiadały taktyczne grupy bojowe budowane na bazie istniejących struktur wojsk lądowych. Ich skład bojowy powinien uwzględniać zawsze cel działania, siły przeciwnika i warunki działań.

Jak wynika z prowadzonych analiz wspomniane grupy taktyczne są preferowane do prowadzenia wszystkich rodzajów działań w dowolnej strefie operacji. Jednakże szczególną rolę mogą one odgrywać w działaniach zaczepnych, zwłaszcza na samodzielnych kierunkach działań i w głębi ugrupowania przeciwnika, w manewrowych formach obrony oraz w działaniach opóźniających. Ich działania mogą wówczas mieć bezpośredni wpływ na osiągnięcie celu operacyjnego.

ZAKOŃCZENIE

Zawarty w opracowaniu materiał badawczy stanowi efekt wieloletnich dociekań naukowych inspirowanych przeobrażeniami w teorii walki zbrojnej, nowymi technologiami w uzbrojeniu oraz potrzebą doskonalenia wojsk w zgrupowaniach wielonarodowych. Zaprezentowane wyniki badań są kolejnym etapem rozważań dotyczących koniecznych zmian w teorii i praktyce działań taktycznych a w szczególności tworzenia i kierowania działaniami taktycznych grup bojowych. Ranga tego problemu wynika z nowych zadań, jakie stoją przed naszymi siłami zbrojnymi w nowych uwarunkowaniach polityczno-militarnych.

Przełom wieków przyniósł swoistą rewolucję w sztuce operacyjnej spowodowaną zarówno gwałtownym rozwojem nowych technologii jak i zmianami celów i charakteru współczesnych operacji. Jedną z charakterystycznych cech tych operacji, a zarazem istotą zmian w sztuce operacyjnej jest połączone działanie (wysiłku) różnych rodzajów sił zbrojnych i wojsk. Występuje ona na poziomie operacyjnym (działania połączone) oraz na poziomie taktycznym (bronie połączone). Połączone jest zatem głównym wyznacznikiem współczesnych zmian w sztuce operacyjnej i taktyce, ale także w systemach dowodzenia i strukturach wojsk. Potwierdzeniem tego są próby poszukiwania nowych rozwiązań w tych obszarach w wielu czołowych armiach świata.

Traktując współczesne działania systemowo, nie ulega wątpliwości, że o ich połączonej decydują dwa podstawowe czynniki: sprawność systemu dowodzenia jako elementu sterującego i właściwy dobór składu zgrupowania jako elementu wykonawczego. System dowodzenia powinien zapewnić przede wszystkim efektywne użycie poszczególnych rodzajów wojsk w określonej sytuacji i należyte współdziałanie między nimi. Natomiast skład zgrupowania (grupy bojowej) powinien zapewnić dowódcy dostęp do tych rodzajów środków, które w określonej sytuacji mogą efektywnie wykonać zadanie.

Różnorodność współczesnych operacji, a tym bardziej zadań w tych operacjach, jest olbrzymia. Minęły czasy, gdy struktury wojsk lądowych były budowane i przygo-

towywane w zasadzie do prowadzenia działań obronnych lub zaczepnych. Z tych też powodów w terminologii wojskowej pojawiło się pojęcie sił zadaniowych, których skład i strukturę określa się w odniesieniu do konkretnego zadania i tworzy się je na bazie struktur pokojowych. Aktualnie trudno bowiem w czasie pokoju utworzyć uniwersalną strukturę, która byłaby adekwatna do różnych zadań, w różnych operacjach.

Omawiane taktyczne grupy bojowe są również przykładem sił zadaniowych organizowanych na szczeblu taktycznym do wykonania istotnych zadań w operacji. Jak wynika z dokonanych analiz mogą one z powodzeniem realizować różne zadania o charakterze zaczepnym, obronnym i opóźniającym. Mogą również realizować inne zadania w operacjach prowadzonych powyżej i poniżej progu wojny. Efektywność ich działania będzie uzależniona przede wszystkim od ich składu bojowego, zakresu wsparcia ich działań przez siły główne oraz szeroko pojętych warunków działań.

Wieloaspektowe analizy i badania w pełni potwierdziły przyjęte w pracy założenia i hipotezy. Nowe zagrożenia i wyzwania implikują konieczność nowego podejścia do wielu problemów przygotowania i prowadzenia działań bojowych na współczesnym, jak i perspektywicznym polu walki. Ciągle wrasta ilość czynników warunkujących zmiany w taktyce ogólnej. To z kolei zmusza do ciągłych poszukiwań nowych rozwiązań w zakresie budowy struktur zadaniowych (grup taktycznych) i sposobów ich użycia w operacjach.

Przedstawione w pracy rozwiązania stanowią swoistego rodzaju propozycje, które można zweryfikować zarówno w trakcie tworzenia nowych koncepcji przygotowania i prowadzenia działań bojowych, jak i w praktycznej (szkoleniowej) działalności wojsk. Przedstawione w pracy rozwiązania, jeżeli nawet nie są całkowicie spójnym zespołem reguł, to stanowią pewien przyczynek do dalszej naukowej refleksji dotyczącej tego bardzo trudnego a zarazem istotnego problemu. Spełniać mogą inspirowającą rolę w budowaniu nowych koncepcji działań połączonych.

Zespół badawczy uważa, iż szczególnie ważnym jest zapewnienie ciągłości rozwoju koncepcji działań zadaniowych grup taktycznych. Wysiłki zapewniające ciągłość powtarzalnego cyklu badań będą najlepszą rekomendacją zmian doktrynalnych, organizacyjnych, szkolenia oraz wyposażenia wojsk, prowadząc do równoległej ewolucji tych elementów.

BIBLIOGRAFIA

- Alexander S. E., Urban Warfare: U.S. Forces in Future Conflicts, Military Review 2002.*
- Balcerowicz B., Pokój i nie-pokój, Bellona, Warszawa 2002 .*
- Bastone J., Urban Operations Update, Infantry nr wiosna, Fort Benning 2002.*
- Bellany C., The Evolution of Modern Land Warfare: Theory and Practice, London , 1990.*
- Black W., Rozwój taktyki w ciągu wielkiej wojny, Warszawa 1965r.*
- Bojarski R., Działania pośrednie w operacji obronnej, Warszawa 1999.*
- Bojarski R., Operacja obronna, AON, Warszawa 1999.*
- Bujak A., Działania bojowe w terenie zurbanizowanym, praca naukowo-badawcza pk. „Teren”, AON, Warszawa 2003 r.*
- Bujak A., Środowisko a działania bojowe na terytorium Polski, Adam Marszałek, Toruń 2000.*
- Chocha B., Rozważania o taktyce, Warszawa 1982.*
- Chrobak R., Sobolewski G., Bujak A., Wybrane aspekty organizowania i kierowania działaniami obronnymi, AON, Warszawa 2004.*
- Chrobak R., Sobolewski G., Posobiec J., Działania bojowe dywizji, AON, Warszawa 2003.*
- Chrobak R., Paździorek P., Kubiński M., Grupy bojowe i zgrupowania taktyczne w operacjach, AON, Warszawa 2006.*
- Chrobak R., Współdziałanie sił w pasie sił przesłaniania, AON Warszawa 2002.*
- Cieslik J., Posobiec J., Działania obronne związku taktycznego, AON, Warszawa 2002.*
- Clark W., Meeting Future Military Challenges to NATO, Joint Force Quarterly 1999.*
- Clausewitz C., O wojnie, t. 1, Warszawa 1958.*
- Doktryna wojsk lądowych ATP-3.2 Warszawa 2001.*
- FM 3-21.31 The Stryker Brigade Combat Team, DOA, Washington 2003.*
- FM 3-90.2 Tank and Mechanized Infantry Battalion Task Force, DOA, Washington 2003.*
- Grant S., Tomorrow`s battelfield, Jane`s Defense 1997.*
- Guderian H., Wspomnienia żołnierza, Bellona, Warszawa 1991.*
- Habr J., J. Veprek, Systemowa analiza i synteza, PWE, Warszawa 1976.*
- Heisbourg F., Wojny, Warszawa, Prószyński i S-ka 1998.*
- Heisbourg E., Wojny, Warszawa 1998.*
- Hienl R., Dictionary of Military and Naval Quotations, Annapolis 1984.*
- Hollis J. i West L., Walka w terenie trudnodostępnym, Armed Forces Journal International 1988.*
- Huzarski M., Zagadnienia Taktyki Wojsk Lądowych, Toruń 1999.*
- Huzarski M., Obrona związku taktycznego, Warszawa 1996.*
- Huzarski M., Wpływ nowych wyzwań i zagrożeń na zmiany w taktyce wojsk lądowych pk. „KONTRA”, AON, Warszawa 2002.*
- Jabłoński B., Kamiński S., NATO Acquis, Warszawa 1998.*

- Jakubczak R., Marczak J.**, *Obrona terytorialna Polski na progu XXI w.*, Warszawa 1998.
- Kaczmarek W., Ścibiorek Z.**, *Przyszła wojna - jaka?*, Warszawa 1995.
- Kaku M.**, *Wizje czyli jak nauka zmieni świat w XXI wieku*, Warszawa, Prószyński i S-ka 2000.
- Kalinowski J., Kręcikij J.**, *Taktyczno – operacyjne aspekty doboru kryteriów oceny wariantów realizacji zadań bojowych na szczeblach taktycznych*, Warszawa 2001.
- Kamiński S.**, *Nauka i metoda*, Lublin 1992.
- Keagan J.**, *The Warrior's Code of No Surrender*, U.S. News & World Report 1995.
- Koziej S.**, *Teoria sztuki wojennej*, Bellona, Warszawa 1993.
- Lasswell J.**, *Wall to Wall. Sea Dragon's Next Phase Explores Urban Warfighting Tactics For The 21st Century*, Armed Forces Journal, International, January 1998.
- Leksykon wiedzy wojskowej*, Warszawa, MON 1979.
- Lidwa W.**, *Współdziałanie w walce lądowej*, Toruń 2001.
- Łobocki M.**, *Metody badań pedagogicznych*, Warszawa 1978.
- Murray W., Thompson W.**, *Air War in the Persian Gulf*, Baltimore, Nautical & Aviation Publishing Co. of America 1995.
- Peters R.**, *The New Warrior Class, Parameters nr wiosna*, Carlisle Barracks 1994.
- Podręcznik polowy 100-5, Działania wojsk lądowych armii Stanów Zjednoczonych*, Warszawa 1994.
- Regulamin działań wojsk lądowych, DWLąd*, Warszawa 1999.
- Regulamin walki wojsk lądowych Bundeswehry HDv 100/100*, Warszawa 1993.
- Scales H.**, *Future warfare*, Carlisle Barracks, U.S. Army War College 1999.
- Scales R. L.**, *Nowy styl prowadzenia operacji*, Armed Forces Journal International, październik 2001.
- Scales R.**, *Future warfare*, Carlisle Barracks, USA 1999.
- Sun Tzu**, *Sztuka wojny*, Warszawa, Przedświt 1994.
- Strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa, 2000.
- Sullivan G. R., J. M. Dubik**, *Land Warfare in the 21st Century*, Carlisle Barracks, Pensylwania 1993.
- Ścibiorek Z.**, *Działania opóźniające*, Warszawa 1996.
- Ścibiorek Z.**, *Wojna czy pokój?*, Wrocław, Ossolineum 1999.
- Taktyka ogólna wojsk lądowych*, Warszawa 2001.
- Toffler A. H.**, *Wojna i antywojna*, Warszawa 1997.
- Toffler A.**, *Trzecia fala*, Warszawa 1997.
- Vademecum NATO, OIP NATO*, Bruksela 2001.
- Weinberger, P. Schweizer**, *Następna wojna światowa*, Warszawa 1999.
- Wiatr M.**, *Między strategią a taktyką*, Toruń 1999.
- Zieliński J.**, *Przygotowanie i prowadzenie operacji obronnej*, Warszawa, AON 1995.
- Zieliński J.**, *Zarys teorii sztuki operacyjnej wojsk lądowych*, Toruń 1998.

